

S. CÆSAREÆ MAIESTATIS
PRIVILEGIUM.

MAXIMILIANVS Sécundus, diuina fauente clementia, electus Ro. Impé-
rator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Boemiæ, Dalmatiæ, Cru-
atiæ, Sclauoniæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriciæ, Carinthiæ,
Carniolæ, & Wittenbergæ, &c. Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & no-
tum facimus, tenore præsentium vniuersis Remp. benè & rectè constitutã
non tam armis, mœnijs, & propugnaculis, quam litterarũ studijs, & viris re-
bus agendis aptis & idoneis munitam esse decet. Animaduertentes autè ad
conferuandas & propagandas bonas artes, ac seminarium quasi virtutis cõ-
stituendum & retinendum, operas Typographicas plurimum adiuuenti cõ-
ferre. Ideò non eos solum, qui Reipub. domi aut foris prodesse, vel hostium iniurijs propulsandis,
vel pro Tribunali ius & iustitiam administrando, quietem, tranquillitatemq; publicã tueri solent:
sed etiam in primis existimamus fouendos, qui rei literariæ curam suscipientes, non de nostra so-
lum ætate, sed de posteris etiam mereri nituntur.

Cùm igitur nobis expositum sit, nostri & Sacri Imperij fideles dilectos, M. Georgium Bruin, M.
Franciscum Hogenbergium, nec non M. Simonem vanden Noeuel, non sine multo laborum te-
dio, & graui sumptu, Ciuitates Orbis Terrarum, accuratissime delineatas, ac alia, quæ ad earum o-
riginè ac historiam spectarent, summa diligentia collegisse illas Ciuitatum delineationes cũ hi-
storica enarratione, ad cõmunem rei literariæ vtilitatem in publicum edere, deterriti autem si-
nistris æmulum artibus, qui falcem in messem alienam iniicientes, ex aliorum laboribus, pri-
uata commoda venari soleant, nobisque proinde humiliter supplicatum sit, vt pro nostra in li-
terarum studia & Musarum alumnos, affectione, ipsis clementer subuenire Cæsariæq; auctoritate
nostra, nimiam æmulum licentiam benignè coërcere dignemur. Quibus quidem precibus,
gratiöse admissis, præsentium vigore, scienter animoque benè deliberato, & Cæsaria auctoritate
nostra serio decernimus & statuimus, quod nemo pictorum, cœlatorum, Typographorũ, Biblio-
polarum, & aliorum, qui vendendis, vel imprimendis libris, seu quacunque alia ratione librariam
negotiationem exercent, æmulisque opus illud imitaturis, pingendis, sculpèdisve, aut alio quo-
uis modo exornandis, atq; illustrandis imaginib. & tabulis vsui vel auxilio esse possunt, memo-
ratam M. Georgij Bruin, M. Francisci Hogenbergij, M. Simonis vanden Noeuel, Ciuitatum Or-
bis Terrarum descriptionem, delineationibus & historica enarratione illustratam, intra decen-
nium ab editionis absolutæ die numerandum coniunctim vel diuisim, ipsis in seijs aut inuitis, nec
typis, nec sculptura, seu quocunque alio modo, aut charactere, æmulari, aut imitari, vel aliunde
allatum, intra Sacri Rom. Imperij fines vendere, ac distrahere publice, vel occulte possit aut de-
beat. Si quis autem præsens edictum nostrum transgredi aut violare, memoratumque opus re-
cudere, & in fraudem auctorum spargere conatus fuerit, eum non solum huiusmodi libris tanquã
commissis & prædictis M. Georgio Bruin, Francisco Hogenbergio ac Simoni vanden Noeuel,
vel hæredibus, aut mandatum habentibus, auxilio Magistratus eius loci, vbi deprehensi fuerint,
vendicandis priuari, sed in super etiam pœna decem marcarum auri puri Fisco nostro Imperiali,
fraudis vindici, & parti læsæ ex æquo soluenda & numeranda multari volumus Mandantes vni-
uersis & nostris, & S. Rom. Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quam seculari-
bus cuiuscunque status, gradus, Ordinis & conditionis existierint, præsertim vero iis, qui in Ma-
gistratu constituti sunt, ac vel suo, vel superiorum suorum loco & nomine, iuris & iustitiæ admi-
nistrationem exercent, ne quenquam hoc Priuilegium, seu interdictum nostrum impune viola-
re spernet aut negligere patiantur. Sed si quos contumaces competerint, præscripta pœna ple-
cti, & quibuscunque rectè fieri potest modis coërceri curent, quatenus & ipsi grauisimam indi-
gnationem nostram euitare voluerint: Id quod testamur præsentibus literis, manu propria sub-
scriptis, & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Ciuitate nostra Vienna, die vige-
sima octauo mensis Augusti, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo secundo,
Regnorum nostrorum, Romani decimo, Hungarici nono, Boiemici vero vigesimo quarto.

Maximilianus:

V. Io. Bab. V. Veber, &c.

Ad mandatum Sac. Cæs.
Maiestatis proprium.

Obernburgers

TENOR PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

AUCTORITATE Philippi Hispaniarum Regis, cautum est, ne quis præter Fran-
cisci Hogenbergij voluntatem, hos de præcipuis, totius Vniuersi, Ciuitatibus li-
bros, Auctore Georgio Bruin Agrippinate conscriptos, coniunctim vel diuisim,
sculptura, charactere, aut quocunque modo, intra decennium imitetur, depingat,
aut imprimat, vel alibi, quocunque modo, excusos, aut depictos, in aliquo Braban-
tiæ, vel transofanarum ditionum loco per se, vel alios, clam vel aperte distrahat.
Sub pœna, in diplomate contenta, Datum Bruxillæ, XXII. Nouemb. M. D. LXXIIII.

Ex Consil.

V. Vite.

IMPERATORI
CÆSARI

MATTHIAE

P. F. AVGVSTO, IN-
VICTISSIMO.

ET SERENISSIMIS
REVERENDISSIMIS, ILLVSTRIS-
SIMISQVE SACRI ROMANI IMPERII
SEPTENVIRIS, PRINCIPIBVS;
ELECTORIBVS;

IOANNI SVICHARDO
MOGVNTINÆ;

FERDINANDO
COLONIENSIS;

LOTHARIO TREVIREN-
SIS ECCLESIAE ARCHIE-
PISCOPI S.

FRIDERICOV. COMITI
RHENI PALATINO;

IOANNIGEORGIO
SAXONIAE DVCI;

IOANNI SIGISMVND
MARCHIONI BRANDEN-
BVRGENSI, &c.

*CLEMENTISSIMIS GRATIOSISSI-
misque Principibus, &c.*

GEORGIVS BRVIN, ET
FRANCISCVS HOGENBERGIVS,
DED. CONSECRANTQVE,

GEORGIUS BRVIN.

AGRIPPINAS CANDIDO.

LECTORI S. D.

HXIBEMVS nunc candide Lector, alterum de præcipuis totius vniuersi vrbibus, Tomum, quem hoc potissimum nomine, tibi gratum fore, speramus, quia prioris omnia exemplaria distracta sunt, atq; diuendita. Quem admodum igitur in priore, de ciuilibus societatis origine, de progressu & incremento vrbium, pauca quædam præmissimus: ita in hoc secundo, antequam ad ipsas vrbium, oppidorumque descriptiones descendimus, pauca quædam eadem de re, delibando, primam operis faciem, quæ inscriptionem continet, pro ingenij nostri tenuitate explicabimus: ita tamen, vt cum Rep. vrbem commisceamus, & quidnam vrbem iam excitatam, atque insti-

Vrbium oppidorū que conditorum ratio.

tutam multorum collectione ac legum vigore, Rempub. potissimum conferuet, & mutua amicitia ac confœderationis vinculo coniungat; tum, quidnam tranquillum Reipublicæ statum labefactare, atque conuellere, videatur. Illud itaque nemini dubium esse potest, præcipuam voluntatem, primamque rationem eorum qui ciuilem societatem aliquam ad ciuitatis formam instituerunt, eam esse, vt tute degerent. & a vi hostium, ac ferarum bestiarum impetu munirentur. Initio etenim, cum Deus communem omnibus terram, & quicquid in ea gignitur, dedisset, quo communem degerent vitam, nec vlli deesset, quod omnibus nascebatur, nullo tunc priuatarum rerum, aut sedium amore, homines capiebantur. Quippe, cum nemo fruges, vt sibi tantum natas, recideret, nemo possessionibus incubaret absconditis, proindeque nec auaritia, nec habendi cupiditas, intercipiens beneficia diuina famem, sitimque vulgo faceret; sed omnes æqualiter abundarent, nullusque egenus inueniretur aut miser, dissensiones & inimicitia hominibus essent incognita; nec vllus omnino gladium, qui nudarentur, aut armorum esset usus; nec quisquam aut de tutela sui, cum nemo insidiaretur, aut de pernicie alterius, cum nemo quicquam concupisceret, cogitaret. Qui quidem pius, optimusque aurei, iustique seculi status fuit. Intecedente verò deinde sensim communitate viuendi, rei que priuatae succedente amore, inuenti sunt aliqui, qui sola suadente inuidia, humanitatis libertatisque beneficia respuentes, nullos ad proprii laboris communionem admitterent. Atque dum hinc priuate viuendi desiderium videatur exortum, vir ac femina, domum, rudi materia, primum cœperunt construere, quos, cum crescente deinde filiorum ac cognatorum numero, vna domus non facile caperet, & alia priori adijceretur, societatem ex pluribus tuguriolis constituere fuit necesse. Qui cum deinde aliquam, humanæ societatis vtilitatem, perciperent, multoque facilius societatem multorum, quam paucos, sibi victum comparare, viderent, familias familijs, domui domum adijcere, eaque ratione excitare pagos, & de communi societate viuendi, cogitare cœperunt. In qua, dum nihil commune omnibus, sed suis quisque commoditatibus, rei que priuatae, atque domesticæ studeret, patrimonialibus liberis ampla parare laborarunt, vt perpetuo nihil ipsis, posterisque deesse queat; Id, meum, & tuum nasci, hoc est dissidia & contentiones oriri cœperunt. Inuenti sunt aliqui, qui id, quod alij sibi, charisque pignoribus collegerant, per vim nefarie auferrent, qui alienæ felicitati, possessionibus ac vitæ insidiarentur. Itaque tutioris vitæ gratia, locis editis fossam ducere, & vallo circumdare non dubitarunt, in quibus præsidij causa, quadam coniunctione casarum degerent. Castrum inde dici cœpit, locus nimirum, muro ac fossa circumdatus, Quicum castellanorum numero aucto domicilia, restaque omnibus subministrare non posset, commoda castrorum vtilitate commoti, eadem de causa, oppida condere cœperunt. Id quod nominum appellatio confirmat. Nam oppidum dici, Varro testis est, quod munitur opis causa: siue etiam ab opponendo. quia eius præsidio se incolæ hostibus opponant, Sic etiam Mœnia, quod oppidum, munitionem, aut castrum muniunt, & Muri, à munitione. Quibus ex rebus constat primam rationem eorum, qui oppidorum ac vrbium institutionem inuenerunt, fuisse vt tute degerent, & a vi ac impetu munirentur. Tranquillitas namque vitæ dux illis extitit, ad innumerabiles commoditates excogitandas. At vero, quia complures, tutioris vitæ amore, in eiusmodi multorum vnâ degentium, cœtum coirent frequentiores plurimum societatis

Pagos.

Castrum.

Oppidū.

AD LECTOREM.

cietates, à coëundo, Cicèroni, ciuitates sunt dictæ, quod amabili societatis vinculo, in vnum coëunt *Ciuitas.*
 coetum, qui maiorem oppido, multitudinem contineat. Peculiares verò in vrbibus condendis, siue et-
 iam colonijs deducendis ritus, numinumq; propitiationes veteres obseruauerunt. Si etenim Ouidio in 4.
 Fastorum, Plutarcho in Romuli vita, Varroni, lib. de lingua Latina, Catoni in originum libris, Alexan-
 dro Sardo de moribus Gentium lib. 2. Et Antiquorum numis, quibus non minus, quàm eruditorum *Vrbis con-*
 scriptis hac in re debetur, credimus: Oppida & vrbes condebantur, Colonia item deducebantur in La- *denda, siue*
 tio ritu hetrusco, religionis causa, apto & auspiciato die, ac loco fatali, erecto nimirum vexillo, æneo *colonia*
 vomere, Thufco, vt ait Carminius, more, sulco, qui dicitur primigenius, mœniorum loca designabant, deducenda *ritus.*
 sexu dispare bobus, tauro dextera, vacca sinistra iunctis, stiuâ incurua, vt intra caderent glebæ. (Nam qui
 aratri sequebantur ductorem, ijs id dabatur negotij, vt quas aratrum suscitaret glebas, in interiorem
 parrem diuenterent, nec vllam delapsam extra esse paterentur) incinctu ipsi Sabino, togæ scilicet parte
 caput velati, parte succincta: Vbi portæ futuræ, suspendebant aratrum, & intus aris constructis, sacrifici-
 cia faciebant dijs immortalibus. Hinc Varro, ait vrbes dici, quod aratro præfinita esset. Et Pomponi-
 us Iureconsultus peregrinus vrbes dictam asserit, quod vrbare, aratro definire sit, vrbum, optimum ve-
 tustissimorum verborum indagatorem præterea dixisse ait, curuaturam aratri appellari, quod in vrbe
 condenda adhiberetur. Terram, quam aratro excluderant, fossam vocabant, & introrsum factum mu-
 rum. Spatium verò, quod post murum intus manebat, detractis per syncopen litteris, pomœrium, quasi
 post murum locus, quem neque habitari, neque arari fas erat. Quoniam verò locum portis aptum, a-
 ratrum attolentes, educto vomere, intractum relinquebant, murus totus, exceptis portis, sacer putaba-
 tur, portas autem sacras putantes, res necessarias, nisi antè expiata, importare aut exportare religione
 impediiebantur. Quo circa fuere Grammatici veteres, qui arbitrati sunt portam dici, non ab importan-
 do, exportandoque, quæ vsui essent, sed à portando aratro, quando ex sacrorum ritu eo loci eleuare-
 bant, ne in portæ limine fossa fieret. In portis verò quondam Mineruam, in suburbij Martem depinge-
 bant, quod intus prudentia, foris armis imperia conseruarentur. Neque verò in vrbibus tantum con-
 dendis, tanta diligentia veteres sunt vsi, sed dum castra statiuâ militum eligerent, factis sacrificijs, dili-
 gentissimè bidentium exta rimabantur, & si iecinora liuida, aut vitiosa inueniebant, quoniam id aquæ
 vitio fieri arbitrabantur, locum quamprimum mutabant. Sed nunc ad vrbium conditores redeamus.
 Quemadmodum certas numinum propitiationes in condenda vrbe, scriptorum turba obseruatas af-
 firmat, ita pari superstitionum vanitate, Penates, priuatis incolarum ædibus, quibus vrbs constat, præfe- *Penates.*
 ctos, eosque vrbanos ac patrios, nuncupatos esse tradidit. De quibus Cicero lib. 2. de natura Deorum
 scribit. Penates Dij, siue à penu deducto nomine, est enim omne, quo vescuntur homines, penus, siue
 ab eo, quod penitus insident, ex quo etiam penetrales dij, à Poëtis vocantur. Hinc & Festus ait, Penetralia
 esse Penatium Deorum sacra. Macrobius Penates sic dictos arbitratus est, quod per eos penitus spire-
 mus, per quos & corpus habeamus, & rationem animi possideamus. Seruius Grammaticus, Penates,
 inquit, omnes Deos esse, qui domi coluntur, vnde & pro domibus ipsis sæpè ponuntur. De figura verò
 ac forma eorum, scribit Cyraldus Syntagmate XV. Dionysium non procul à foro Romano in templo
 obscuro ac humili, duas duorum Troianorum imagines vidisse, duorum iuuenum sedentium, haben-
 tiumque pila in manibus, veteræ eius artis opera, quibus esset inscriptio, D. PENATES. Timeus qui-
 dam Historicus, asserit eos lituos ferreos, & æreos & Troianum vas quoddam fictile fuisse, eaque in oc-
 cultis & reconditis Laudni iacuisse sacra. Ne quid porrò ædium in ciuitatibus deesset custodiæ, præter
 Penates, etiam Lares ipsædem antiquitas curiosa præfecit, Quos domicolas nominat Seruius, eosque ve- *Lares.*
 tustas pellibus vestiuit caninis, quod hoc animal, natura duce, domorum custodiæ inuigilet. Quoniam
 vero, curiosa, doctaque antiquitas, sibi minimè persuadere potuit, aut fortasse, plebeculæ, in officio con-
 seruandæ gratia, noluit, tantum ciuilibus Societatis bonum, nimirum turres, oppida, vrbes, præcipua mun-
 di ornamenta, sola humana industria, ac non potius mente quadam, quæ humanam multis excederet
 modis, excogitata & inuenta esse: Itaque peculiare quoddam numen, vrbium oppidorumque decori,
 quo diuinam ipsi authoritatem adderet, præfecit. Quamobrem veteres Almam Cybelem, magnam *Cybele.*
 Deum matrem, eo habitu effinxerunt, quo etiam totius Vniuersi dominam, & ciuiliū Societatum,
 vrbium, oppidorumque conseruatricem, prodiderunt. Eius siquidem simulachrum sedentis mulieris
 effigie in curru, quem leones traherent, lapidibus pretiosis, & diuersis metallorum generibus vestitæ,
 turratam in capite coronam, tympanum & spinas, manu ferentis, effinxerunt. Cuius quidem simula-
 chri, eam allegoriam constituunt; vt hanc potissimum ob causam, Cybele curru vehi diceretur, quia
 terra, afferente Seruio, credebatur, quæ in medio aere dependet. Ideoque rotis sustineri effingitur, quia
 totum hoc vniuersum, volubili, ac perpetuo motu cieatur. Et eidem subjugabantur leones vt ostende-
 retur, maternam pietatem omnia posse superare, neque tantam feritatem extare, quæ materna affectio-
 ne mitigari non queat. Vel, vt Macrobio placet, quia Cybele terræ dea est, quæ ab aere, quem cæli am-
 bitus continet, vehitur, cuius natura similis est leonum validorum animalium feruori. A Martiano au-
 tem confingitur grandæua, corpulentaq; mater, quamuis fœcunda circumfusaq; partibus, tamen flo-
 ridam discoloramq; herbida palla, contexerat, in qua totus gemmarum metallorumque census, atque
 omnium prouentus frugum & sationum larga admodum vberitate, ferebatur. Eaque de causa, & spicas
 manu tenere fingitur, quia nimirum Tellurem eandem dictam esse Matrem, quæ omnia vitæ necessaria
 ex se gignit. Porrò, et si Aristoteles, cum suis Peripateticis, totum hoc vniuersum, sphericam obtinere
 figuram tradat, corona tamen turrata, inæqualitatem terræ denotat, quæ oppida, turres & montes susti-
 net. Tympanum verò, ex D. Augustini sententia, in septimo de Ciuitate Dei, præterdit, quod hæc dea,
 totum

totum terrarū orbem designet. Pleriq; & Vestam, quemadmodum Cybelem, terram constituunt, eamq; hoc compellatā nomine asserunt, quod terra, varijs, tum herbis, tum plantis, ceterisq;, quæ ex se copioso prouentu, effundit, decenter vestiatur. Atque hæc quidem suavis, & iucunda felicitas istius temporis contemplatio fuit, quo lites & controuersia causarum cognita perpaucis fuerunt, quo philosophari sunt homines, & sanctissimis moribus securi, quietiq; vixerunt, quo æquo & bono, à præstantissimis viris, non seueritate legum, cuncta transigebantur. Et, si forte inter ciues controuersia oriebantur, aut lites, eæ, de æmulatione virtutis, de natura deorum de ratione naturæ, de probitate morum suscipiebantur. De quibus summi ac eruditi viri, certis constitutisque diebus publicè, admisis etiam fœminis, differebant. Sed tam præstantes ac sancti hominum mores, sola habendi cupiditas, quæ ad turpissimam scelera, mortaliū mentes impellit, vt initio probare cœpi, violauit. Quod cum permultis, quæ in toto hoc vniuerso, varijs in locis, acciderunt, historijs, confirmari facile queat, ne tamen in immensum excreseat oratio, vel sola Hispania virtutis, sobrietatisq; semper amantissima, docebit. In qua ante, quam auri, argentiq; venæ reperirentur, bella perpauca sunt gesta, sed amabili virtutum seminario, quod cunctis in seuit natura, incitati, philosophiæ, hoc est, sapientiæ studio oblectati sunt homines, atque de natura, de vita ac moribus, de abditis occultisq; naturæ rebus, disseruerunt. Quodam verò tempore, vt Georgius Agricola, lib. de fodinis Metallicis: L. Marineus Suius, & quotquot Hispaniam scriptis reddiderunt illustrem, tradunt, arserunt quidam montes (vt fit ex vehementi solidorum corporum commotione, calorem, & ex eo ignem excitari: Quemadmodum Vitruuius lib. 2. ob syluas, ventorum agitatione, calorem, & hominum cœtus coactos esse scribit, & Herciniam, aliasq; syluas, pari de causa, igni conflagrasse, constat.) Igitur dum montes, metallis grauidi in Hispania arderent, atq; aurum argentumq;, ex se liquidum profunderent, nouam, & inusitatam homines admirari cœperunt materiam, eamq; Phœnicibus. qui quæstus gratia, totum peragrabant orbem, ostensam, cum exigui pretij rebus, permurabant. Phœnices & facili, & magno suis domi quæstu exhibito, tam ex ea regione, quàm ex reliqua Asia, Græciaque ingentem vim hominum, ad cupiditatem promptam, diuitiarum spe, exciuerunt. Ita modò immensis classibus, modò singulis binis, ternisve oneratissimis nauibus Hispaniam subinde repetebant: Plures, vel soli, vel cæli bonitate capti, atq; metalla patriæ, penatibusq; præferentes, in Hispania remanere, qui ad se cognatos affinesq; alios alijs illectamentis pertraxerunt. Tunc frequentes ex tota Asia, vicinisq; insulis, in Hispaniam colonia sunt missæ. Hi rudes malitiæ, ac vitiorum populos, Asiana Græciaque docuere scerela, quorum etiam nunc ea gens nimis esse tenax videtur. Hinc subito exorta Hispanis suorum metallorum admiratio, & custodia, hinc lites, hinc rapinæ, cædes, primum priuata, & latrocinium paucorū, demum apertum, publicumque gentium inter sese concurrentium, quod vocant bellum, ducibus alienigenis, & primis Phœnicibus, sola habendi cupiditate illectis, authoribus, atq; magistris. Porro, cum in eiuscemodi bellorum incondito cœtu, illaudati complures, atque inglorij inuenirentur, quos nec pudor ab infamia, nec à libidine pudicitia, nec à turpitudine honestas, nec à cupiditate modestia, nec à scelere vercundia, nec virtutum denique splendor deterretet à vitijs: Tum excellentissimum philosophiæ studium omisum, artesque præstantes, vt coli desinæ, ita fere extinctæ sunt atq; deletæ. nam litteris continebantur perpaucis, auditione magna ex parte tradebantur, percipiebanturq;. Tum desitum est æquo ac bono fidi. Tum, vt deprauatis malorum conatibus obuiam iretur, leges ferri ceptæ: Et, vt ea optima hominum Societas, in qua sex dominaretur, ita pessima, omniumq; deterrima est iudicata, quæ à lege, iudicijsq;, fecerneretur. Idcirco cogitandum fuit, vt esset aliquis, qui cæteris præficeretur, alios regeret, pro omnibus excubaret, rationem pacatè viuendi, hoc est, leges, quibus supplicia vitijs, præmia exhiberentur virtutibus, præscriberet. Egerunt ergo virum aliquem virtute, sermone, ac fortitudine præstantem, probitate ac moribus integrum, cui rerum permiserunt arbitria. Eius cum viderent prudentiam circa iusta honestaq; versari, & ea omnia agere, quæ communi ciuium vtilitati, tuta ac commoda esse perspicerent, de publico, quò ab illiberali ac sordida functione immunis esset, eum alere statuerunt. Disciplinam ab eo viuendi præscriptam, communi boni opinione, æquo animo acceperunt, etiam si priuata quorundam libertati, videretur obesse, summo deniq; honore eum affecerunt. Moyses, qui apud Hebræos primus omnium leges tulit, nonne in summa veneratione semper extitit? Draco, & deinde Solon, qui Atheniensibus, Minos, qui Cretensibus, & Lycurgus, qui Lacedæmonijs sanctiones suas ediderunt, quantam sibi gloriam vendicarunt, & quàm benè meriti de suis ciuitatibus esse dicuntur? Horum scripta adeò Romani sunt venerati, vt Decemuiros ex S. C. constituerint, qui leges à Græcis ciuitatibus peterent, quas in æs incitas, & pro Rostris editas, populum docuerunt. Atq; duas deinde ipsi addiderunt, ne quid perfectò operi deesset Cicero in libris suis de oratore ad Quintum fratrem, Crassum loquentem, & duodecim has tabulas, diuinis pene laudibus efferentem, introducit, cum ait: Fremunt omnes (licet dicam quid sentio) Bibliothecas, me herclè omnium Philosophorum, vnus mihi videtur duodecim tabularum libellus, si quis legum fontes, ac capita viderit, & authoritatis pondere, & vtilitatis vbertate, superare. Ex his itaque apparet, eam primam omnium politiæ faciem fuisse, in qua vnus Remp. administranda gratia, non disputo. Sed, vniuersum Politia munus atque officium, laconica breuitate recensebo. Politiam igitur, cuius fundamentum Religionem statuo cum Aristotele in Rhetoricis, principatum & consuetudinem rerum nuncupo, secundum quam viuere vnumquemque, & conuersari decet. Eam verò ab omni affectu & commotione liberam, sine amore, odio, spe, metu, ambitione aut auaritia, optimè Remp. ciuium, gubernare oportet: cuncta æquitatis & iustitiæ auctoritate ac nutu gerere. vt neque inflecti gratia, neque perfringi potentia, neque adulterari pecunia, possit. Improbos ac scelerosos, qui nec

Aureum
saculum.

Lex.

Regnum.

AD LECTOREM.

nec humanitatis, nec officij sui, nec publicæ salutis rationem habent, vi, minis, vinculis, damno, ignominijs, exilio, verberibus, & morte etiam, quando extrema vrgebit necessitas, coercere. Nam etsi omnes emendare, paucos, aut si fieri potest, nullos interimere debeat, tamen cum Politicæ clementia, non in ipsius modò, sed etiam in eorum, qui in republ. viuunt, ingenijs sita sit, illique piarum constitutionum ac legum reuerentiam excutientes animis, summa imis confundunt, vi opus est, vt vis repellatur. Ad hæc etiam eos, qui in benè constituta ciuitate, virtute aliqua, eruditione, & scientia excellent, præmio & honore, splendore ac gloria, Politia afficiet, & dignitates tribuet ijs, qui optimè de Repub. meriti esse videntur. Itaque Romani præsci in dandis Magistratibus & conferendis honoribus, non largitione, & ambitu, sed vera virtute nitebantur, & propter res egregiè gestas, domi militiaque meritos ciues, prætura, ædilitate, consulari, & amplissimis honoribus cohonestabant. Duo itaque numina, maxime veneranda in Repub. Democritus asserbat, Præmium scilicet, ac poenam, optimi namque ciues & benè de Repub. meriti, muneribus honoribusque augendi sunt, Deterrimi autem omni foeditatis exemplo afficiendi. Porro, vt Politia optimarum constitutionum ac legum auctoritate: Ita legum obseruatio Religionis opinione ac reuerentia, multo firmior erit. Itaque Rhadamanteus Gnosius vir & iustitia, & sapientia summa, ciuilia instituta Cretensibus præscribens, quò maiore leges auctoritate muniret, Summum Deorum Iouem, in consilio habere se finxit, cuius nutu singula quæque decreta, ad Cretenses deferret, eo autem inuento, ciues omnes dicto obedientes habuit, eosque ad fragilitatem, æquitatemque redegit. Hunc Minos sequutus, in antrum Iouis descendit, vt Plato lib. de Legibus scribit, ac noua quædam instituta deferens, Iouem similiter Iegum suarum numen asseruit. Lycurgus autem Apollinem: Amolxis, qui Gethis leges præscripsit, Deam sibi prætulit Vestam, quæ præfens apud eas nationes numen habebatur. Apud Romanos, Numa Pompilius sanctionibus suis Egeriam Nympham præfecit, quò maiore reuerentia, eas populus acceptaret. Sed quidnam sit ipsa Religio, dices? Seruius Sulpitius, Religionem dictam esse tradidit, quod propter sanctitatem à nobis, & alijs humanis actionibus remota sit, atque seposita. Cicero lib. de Deorum natura secundo, à relegendo, religionem deducit, inquit: Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti Religiosi à relegendo. Quemadmodum & lib. 1. de natura Deorum, Sanctitatem, scientiam colendorum Deorum tradit. Verùm ineptam & anilem hæc Ciceronis interpretationem, Firmianus Lactantius lib. de vera sapientia IV. cap. XXVIII. deridens, Religionem à vinculo pietatis deductam esse confirmat. Quod hominem sibi Deus religauerit, & pietate constrinxerit. Quia seruire nos ei vt Domino: & obsequi, vt patri necesse est. Benè ergo nomen id interpretatus est Lucretius, qui ait. Religionum se nodos exsoluere. Huic D. Augustinus lib. de vera Religione cap. 55. his verbis subscribit. Religat nos Religio vni omnipotenti Deo, quia inter mentem nostram, qua illum intelligimus, & patrem & veritatem, id est, lucem interiorum, per quam illum intelligimus, nulla interposita creatura est. Eam & alibi hoc pacto describit. Religio est, quæ superioris cuiusdam naturæ, quam diuinam vocant, curam, ceremoniamque asserit. Nulla autem Politia vnquam firma, aut benè constituta censetur, nisi Religioni, summa in ea laus, & veneratio tribuatur, Hinc Aristoteles, qui minus tamen pietati, & religioni, quam præceptor huius Plato, deditus fuisse videtur, magnam agrorum partem ijs qui religionem in urbibus administrarent, in Politicis suis attribuit. Neque id immerito: Religio etenim sola, cum omnis concordie & ciuilibus vnitatis fundamentum existat, politicæ ornamentum ac vinculum, qui Religionem perturbat, auferre videtur. Ad eò quidem, vt quemadmodum benè constituendæ ordinandæque Politicæ prima elementa sunt Religionum sacrarum momenta ac rationes: Ita declinantis Reipub. ne dicam inclinatæ cunabula sunt Religionum focordia, indiligentia, neglectus. Quid etenim in ea Rep. benè fieri vnquam poterit, in qua nullus Dei metus, nulla Religio, nulla fides in officio ciues conseruat, & à prauis actionibus coercet? Nam illi, qui legum terrore nil rectè faciunt, qua, obsecro, mente vrgebuntur à cæde, à latrocinijs, à rapinis abstinere, ne in testimonijs mentiantur, ne fraude circumueniant alium, nisi Religionis pietatisque reuerentia, falsa mens territa, ad iustitiæ rudimenta ac cultum instituat? Illa Deum vereri, parentes amare, à turpitudine abstinere, id denique, quod honestum & æquum, mentes humanas docet. Præclare Cicero lib. de Deorum natura primo scribit: Religionem ac pietatem erga Deum sublata, fidem, & humani generis societatem, & iustitiam, virtutum omnium excellentissimam, tolli. Itaque Dryopes, quò deprauatas de Religione sententias, & superstitiones ac nouos de ea sermones, ex Atheniensium Repub. profligaret, legem tulit, qua capitale censetur esse, de Deo non rectè sentire, siue de Religione, nouos, in Rempub. ritus, introducere. Imò, ne ipsi quidem, qui cæco mentis errore, prouidentiam diuinam, cum omni religione reiiciunt, qui cuncta in hoc Vniuerso, fatali quadam necessitati agi, animas, vnà cum corporibus interire existimant, quos atheos vocamus, hæc, à communi plebe, defendi sententiam vellent, adeò, vt id se credere, nec fateantur apertè, nec Rempub. ad eam formam institui cupiant, vt nullius religionis exercitio populus in officio contineatur, cum inde inuitabilem politiarum ruinam subsequi non ignorent, Symmachus apud Prudentium, cum veteri Deorum cultui, omni tamen superstitione contaminata, inualecente Christianorum fide, permultum auctoritatis decedere animaduertent, & Aram, quam veluti consiliorum dictorumque omnium testem, multis religiosissimè, in senatu annis coluerant, eijci, & conculcari videret, Legationem ad Romani Imperij Principes Augustos, pietatis nomine, suscepit, in qua, præscæ Religionis statum, Imperij, & Politicæ dignitatem conseruasse, multis argumentis confirmat, Religionem autem spectatam, publicam, inquit, subsequuta est fames, & spem prouinciarum omnium, mensis ægra decepit. Non sunt hæc vitia terrarum, nihil imputemus astris, nec rubigo segetibus obfuit, nec auena fruges necauit, sacrilegio annus exaruit.

Religio.

P R A E F A T I O.

Neceſſe enim fuit perire omnibus, quod Religionibus negabatur. Veruntamen, quam ob rem nos, qui verum in vera religione veneramus, ac colimus Deum. cum ijs, qui falſorum deorum religionem defendunt, qui vana ſuperſtitione, ſimulachra muta, & aereas adorant imagines, diſputationum ſuſcipimus? Cùm nos eam, quæ vera & beata eſt, profiteamur, cuiusque finis ſit, imitari quem colis. Quis autem turpiſſima eorum ſcelera vnquam imitari cupiet, quos multorum Deorum, fertile ſæculum, in Diuorum ordinem recepit? Quorum cultis vera Religio cenſeri non poteſt, eò, quod ſummo bono, cultorem non reddat beatum. Ea igitur Chriſtiana, hoc eſt, vera Religio putanda eſt, quæ ſola efficit, vt homo hominem charum habeat, eumque ſibi fraternitatis vinculo ſciat eſſe conſtrictum, ſiquidem Pater idem omnibus Deus eſt, vt Dei, patrisque communis beneficia, cum ijs, qui non habent, partiatur, nulli noceat, premat, non fores claudat hoſpiti, non anrem precanti, ſed ſit largus, beneficus, liberalis, quas regias eſſe laudes Tullius exiſtimauit. Vnde planè apparet, præcipuum Religionis munus & inſtitutum eſſe ne iniuria quis alium afficiat, ſed id quod verè optimorum que hominum ſententia, bonum eſt, præſtet. Quo ille reſpexiſſe videtur, qui mundam & immaculatam Religionem apud Deum & patrem hanc eſſe deſcripſit, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatam ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Hæc fuit profectò aurei ſæculi religioſa iuſtitia, vt inquit Lactantius lib. de Iuſtitia §. cap. 6. quæ Ioue primùm regnante, corrupta, mox & ipſo, & omni eius progenie conſecrata, deorumque multorum ſuſcepto cultu, fuerat omnis ſublata. Pari quoque ratione, inuidis in Eccleſiam Dei, ſuperſtitioſis nouorum dogmatum ſententijs, priſtinæ & auitæ religionis marceſcente vigore, ciuium deſidia, & pernicioſæ factiones naſcuntur, quæ partium deinde ſtudia gignunt, quarum qui deſenſiones ſuſcipiant, inſinitis calamitatibus politicam Reipub. formam, ſeditionibus in teſtibus, & domeſticis bellis euertunt; Magiſtratus reuerentiam ciuium animis eximunt; dicacibus famoſiſque libellis omnia miſcent; turpiſſima conuitorum plauſtra, in eos, qui in nuper inuentas opinionum ſententias non ſtatim iurant; nefariè ingerunt, vt maledici potius, & contumelioſi filatores, quàm alicuius religionis deſenſores eſſe videantur. Præclare Euſebius hiftoriæ Eccleſiaſticae lib. 10. c. 7. Ex pluribus, inquit, rebus apparet, Religionem, in qua ſumma cuſtoditur ſanctitatis reuerentia ſi extenuetur, magna pericula adferre Rebuspub. Ac rurus eandem, ſi legitime tractetur & cuſtodiat, maximam proſperitatem Romano Imperio, & cunctis mortalium rebus præcipuam præſtare felicitatem. Equidem, ſi remotas ob vetuſtatem hiftorias ex literarum nonumentis repetere libeat, quam plurimis argumentis Religionis immutationem Rebuspub. pernicioſiſſimam fuiſſe conſtabit. Quam florens olim nobiliſſimum orientis Imperium fuerit, nemo hiftoriarū peritus ignorat. Verùm funeſta Arrianorum factio, non modo omnia in eo perturbauit, ſed & ijs tandem orientem exagitauiſſe furoribus, vt impuriſſimi Mahumetis ſuperſtitionem ſuſciperet: Eius factionis ſoboles Donatiſtarum & Circumcellionum furores, tanta immanitate ſacras atque ciuiles in Africa leges contaminârunt, vt omnis ex eo regno iuſtitia atque Religio exularit. Ita quidem, vt vaſtatis atque communis calamitatis, etiam illi ipſi qui Donatiſtarum partium erant, vertaſi, nihil aliud, quàm legitima aliqua collatione habita, religionis vnitatem optarent: Aſſerente D. Auguſtino libr. poſt collationem cum Donatiſtis habita. Quam deploratam politicarum mutationem, ſeditionem Huſſitarum factio, Duce Ioanna Ziſcha, in Bohemiam inuexerit, quantis viribus in paterna viſcera arma conuertit, Aeneas Syluius Bohemicae hiftoriæ ſcriptor, Albertus Kranzius paſſim in ſua VVandalia lib. 10. 11. 12. Nauclerus, Bernardus Lutzeburgus, Sebaſtianus, Franc. Alphonſus à Caſtro, Gabriel Præteolus, & poſtremo Ioannes Dubrauius, commentarijs admiratione dignis commemorant. Taceo nunc de maxima & horrenda calamitate, quam ex alterata Religione noſtræ Germaniæ deinde florentiſſimæ Galliæ ac demum Belgicæ politia percepit. Illud coronidis ſaltem loco, adijciam. Cùm vera Religionis, profeſſio, non alibi, quàm in vera Chriſti inueniatur Eccleſia: Hæc autem in politica cõtineatur Reipub. Itaque quemadmodum Imperij & Politicæ amplitudo, plurimum ad Religionis Chriſtiana propagationem adiuuenti confert, ita quaſſata & vera labefactata Religione, imperij & Politicæ quoque ſtatus contuitur, neceſſe eſt. Itaque Chriſtiani vterque, locum Pauli ad Theſſalonicenſes de Apoſtaſia, ita interpretabantur, & de Antichriſto ſic loqui ſolebant, vt exiſtimarent, imminentem Religionis & Eccleſiæ per Antichriſtum ruinam, non ſine extrema Romani Imperij calamitate & diſſolutione inſtitui poſſe. Itaque cum Imperij & Eccleſiæ eandem eſſe ſalutem, parem quoque perniciem exiſtimarent, pro tranquillo Romani Imperij ſtatu, Deum precari ſolebant, in cuius incolumitate incluſam eſſe ſciebant, felicitatem Eccleſiæ. Cuius ſimiliter fidem, pietatem, religionem, ardentiffimis Deo precibus committebant, vtputa, cuius ſalus atque felicitas, Imperij & Politicæ quoque incolumitate defendat. Hinc in Teſtamento veteri, cum per Prophetas ſuos Deus Iſraelitarum Regi impio Achab, ſcelerum ſuorum cauſa, Regni & familiæ vniuerſæ exitium prænunciaret, Religionis, veræque pietatis, & optimorum prophetarum contemptum, iuſtiſſimo ſuo iudicio, in eius regni politicam permiſit irripere, cùm nimirum, veniam ſpiritui nequam concederet, vt doctrina ſynceræ religionis ſuppreſſa, mendacium pro veritate, omnes eius regni Prophetæ docerent. Quam quidem doctrinam, ſumma Regis atque Regiæ calamitas, & extremum politicæ exitium eſt ſubſequutum. Id Achior coram Holopherne conſiderans, ne contra Iudaicam gentem quid temerè molitur, monet, quamdiu veri Dei cultum, hoc eſt, integram apud eos religionem vigere cognoſceret, neque enim aliquem huic populo vnquam inſultare potuiſſe, niſi, quando ſpreta religione, à cultu Domini Dei ſui receſſiſſent. Hæc, etſi fortaiſe pro ratione huius loci, prolixiora, & topographicis vrbium oppidorumque deſcriptionibus, remotiora eſſe videantur, paucis tamen præmittenda eſſe putauimus quidnam potiſſimum vrbes & oppida, quorum hoc opere deſcriptiones, & topographicas exhibemus picturas, florenti in ſtatu conſeruare, quid ſeditionis etiam in ijs plerumque ciere, & poli.

AD LECTOREM.

& politias quàm optime constitutas, inuertere putemus. Nunc, vt finem tandem præfationi imponamus: Ad ipsas vrbium enarrationes quod attinet. Etsi in ijs me multa omisisse concedam, quæ verò de iisdem elogio scribi, & tuto etiam publica esse poterant, quis enim in tanta historiarum turba, non per ignorantiam multa omitat, quod etiam, quæso, volumen, omnia, quæ de singulis vrbibus, in publica litterarum munimenta referri possent, capiet: Tamen, pro paginarum capacitate, ea, quæ vel ipsi ex historicorum scriptis eruimus, vel familiaribus, ab amicis nostris epistolis accepimus, candidè à nobis prolata fatemur. Quod si autem curiosuli, omnia enodatius perferatari, & singula inuestigare cupiant, concedatur ipsis id præstare, quod magnificum est, & laboriosè, egregièque viri gloriam consequi.

Erunt etiam aliqui, qui fortasse plures vrbium icones desiderabunt: Multi, iuncto vtroque vrbium tomo, inuenient, aliqui etiam fortasse desiderabunt. At ea quæ heic non habentur, non sunt, aut negligentia nostra, aut sumptus euitandi gratia, omisa. Sed, quia emptori etiam, pro virili nostra consulere volumus, ne in immensum maioris operis pretium excreceret, totius vniuersi vrbes libris, si non alia de causa, saltem pretij mediocritate laudatis, proponere visum fuit. Qui autem patriam suam omisam iniquius tolerat, eum maiorem in modum rogo, vt eius commotus amore, eam ad nos depictam transmittat, & artificiosa Hogenbergij manu, cum honorifica nominis sui mentione celari curabimus, & vel huic, vel priori tomo, prout volet, inferemus, vel in tertij fortasse editione referuabimus. Reliquum nunc est, vt beneuolam rogemus lectorem, quo bene feliciterque valens, operi & instituto nostro, bene fauceat. Ex Musæolo nostro Agrippinensi, Anno partæ salutis M. D. L. XXV.

REMAGLVS, LYMBVRGVS, MEDICINÆ
DOCT. ET LEODII APVD D. PAVLVM CANONICVS,
D. GEORGIO BRAVN S. P. D.

LITTERAS tuas, Vir præclarissime, vt doctas, ita concinnè exaratas, amoris erga me tui & officij plenas, accepi, quæ quidem, quanto me opere refecerint, & recreauerint, vix verbis assequi possum. Quo quidem nomine H. Tuæ obligatum me libenter concedo, quam nunc, successuque temporis frequenter, litteratio inuisam colloquio. Initio itaque mihi, non parum gaudeo, tecum mihi, felicibus auspicijs, conciliatam, & initam esse amicitiam quam sanè, vt vnicè venerer, exosculer, & singulari amore amplectar, nihilo omninò mihi debetur gratia, sed eruditioni & eloquentiæ tuæ, qua historicas vrbium enarrationes, accuratissimis earundem picturis, ea industria & dexteritate subiungis, vt nò tam artificum, & Braunnij ope delineatas, sed viuas exhiberi vrbes, appareat. Adeò quidem, vt etsi nostro hoc æuo, in pulcherrima, totius orbis descriptione, non pauci docti, ac celebres viri gnauiter laborent, re vera tamen, non meo tantum, sed & eruditissimorum hominum iudicio, superat, & post se longo interuallo Agrippinensis Braunius, relinquit. Quippè, qui præter purissimè in vrbium enarrationibus obseruatam scribendi phrasim, vrbes etiam ipsas arcis laminis artificiosè celatas, longè maximis impensarum sumptibus artificiosissimè exhibet. Quid iam remotissimarum nationum hominibus innotescis, quos doctissimis excitas litteris, quo tuum hoc studium, vrbes suppeditando, promoucant. Iraque non existimo, reperiri nunc aliquem, qui Cosmographiæ addendum esse quippiam putet, si tuos hos libros, accuratissimo totius vniuersi Theatro, à summo huius æui cosmographo, D. Abrahamo Ortelio conscripto, coniungat. Quamobrem, made virtute, vir præclarissime, laudatissimam & hanc, quam peperisti nominis tui gloriam, fortiter, omni incremento laudis, ad finem vsque prosequere, nihil te zoili, nihil te curiosuli alicuius momi perturbet inuidia: boni esse viri cogita, nominis sui famæ consulere. Neque existimes velim, tibi minimè ambitioso, laborum tuorum, laudem aliquando interituram, aut vllam futuram tam ingratam posteritatem, quæ de tantis sudoribus tuis, læuius sit sensura, quàm hodie, te viuo, iudicant, non solùm eruditorum hominum ingenia, sed ipse etiam terrarum orbis, non minus, quàm quondam Vestæ, se tibi debere concedit, cuius tu ornamenta, hoc est, vrbes & oppida, tam graphicè describis, atque depingis. Vale, viuè, ac felix esto. Leodij apud
D. Paulum, XIV. Iunij. Anno salutis
M. D. LXXV.

STEPHANI BROELMANNI AGRIPI. IN THEATRVM VRBIVM

POPVLARIS ET CIVIS SVI AMICISS. GEOR-

GII BRAVN AGRIPI. CARMEN

Hendecasyllab.

SI te res iuuat orbis vniuersi
Depictas breuibus videre cartis:
Sed te res iuuat orbis vniuersi
Depictas breuibus videre cartis.
Si nec tadia ferre. siue coli,
Sen via libeat; lenique sumptu
Vrbes visere longius remotas,

Et curabula prima ciuiumq;
Mores, exiguo labore nosse:
Sed certe exiguo labore nosse
Iuuat oppida ciuiumque mores.
Hunc sumas nitidum nouumq; librum,
Vrbes ille tibi dabit trecentas.
Vrbes cum sinujsque manibusque
Tam docta artificis manus polias,
Vt cum Naiadum chorus sororum,
Antra quaeque tenet Lepontiorum,
Qua fontesque lacusque quaque montes,
Atque harum pater animumque Rhemus,
In ripa ad liquidas videret undas,
Admirans loca nota littorumque
Expressos tenui sinus colore,
Et fratres fluuios: manusque tollens.
Hicne solus eo, vel alter inquit,
Rhemus? alter at Albis & Mosella?

Et vos congregastis, o puella,
Qua mecum gelidos habetis amnes?
Inclusum exigua nuci vetustas
Grandi Maenij poema vatis
Admirata fuit: magis nepotes,
Hoc miremur opus breuis libellus
Cunctas exhibet iste ciuitates,
Quotquot unda ferit marina, quotquot
Rhenus, Sequana, Tyberis, atq; Iberus.
At tibi bona multa sint, Georgi,
Phaebi deliciae, pater leporum.
Te duce innumeratas videmus vrbes
Amissam reparasse dignitatem,
Et cultas magis, & magis venustas,
Nunc tandem superas venire in auras.
Vives, hoc tibi quidquid est laboris
Omni perpetuum manebit auro.
Tibi magna Pales, & alma Diuum
Ops mater, tibi ciuium cohortes,
Et Lares simul & simul Penates,
(Quos hic vestibulum tenere cerno)
Ornabunt niueis caput corollis,
Et Phoebus pater, & nouem Camene
Et quantum est hominum eruditiorum.

IOAN. MELLERI PALMERII SYLVA, IN

THEATRVM VRBIVM GEORGII BRVIN, AD EBERHARDVM SVDERMANVM.

MAE C qua longè alias inter caput extulit vrbes,
Qua Rhemus Maeno cum fratre, sorore Mosella,
Fallor? & Maeno cum fratre, & fratre Mosella?
Hinc atq; hinc viridi pratendit cornua ripae,
Agrippina, vrbis commissa & sanguine gentis
Iybrj, tua, (quanquam heu) Drujs, duce, & au-
spice Drujs,

Ripa fuit quondam molli vestita salicto,
Tum cum Roma tibi bellig; togag; maneret
Partus bonos, nec videri manus Tyberine dedisses.
Apsice, vbi lenem scandunt Capitolia cliuum,
Is dumus stabat locus, & sine frugibus herbis:
Illic qua spectare forum maiusve, minusve
Nunc datur, vndarates venio, remog; ferebat,
Et dat iter Plaustris via, qua dedit ante carina,
Quo Petri gradibus sanum se sustulit, olim
Pro tectis salices stabant, pro turribus vlni.
Quid loquar aut templa, aut certantes arcibus ades
Nobilium? quid qua de marmore curia surgit?
Qua nunc spectantur mirantia lumina vertunt,
At tum pabula erant gregis, & sine nomine tellus,
Miramur? qua iura dedit terrag; mariq;
Roma fuit quondam colles, in collibus herba:
Iam noua, quando vetus celo caput Alba ferebat:
Nec dominas semper Nereo Tybris intulit vndas:
Nec semper stetit Alba, ab eis suis omine nata.
Nullas Aenea viderunt sacula Pisas,
Mistiliam nullam: qua nunc versantur in ore
Omnibus, & quae iuuetus equis petiit, atbera Titan,

Et qua praecipitem Oceani lauas aquore currum.
Scandentes videas Genuae de vallibus arces,
Surrexisse putes sumptuos; manuq; deorum:
Atqui arces veteris Genuam nesciunt Homeri:
Vrbs Venetum, magna virtutibus amula Roma
Pro portis cui est Tethys, pro manibus aquor,
Bigarumve oro celeres subire carina:
Sola palis quondam Hunorum fuit ante sagittas:
Qua pedibus si quando tuis adenda daretur,
Vnam collectum mundum mireris in urbem.
Tantum aui mutare valet longinqua vetustas.
Nam noua cum primo fetu se terra profudit,
At Cereris cupit menses in luminis oras
Tollere, & ignotis herbas committere venis
Vitam homines inter tractarunt secta ferarum:
Nulli vrbes, nulli cincterunt oppida muri:
Pallas adhuc renuit nullas in collibus arces.
Qua peteret natura sibi, dedit omnia tellus,
Illa cibum vulgo, vestes illa, illa cubile
Præbuit, vt fama est, haud villo saucia ferro.
Nondum tollere opes, ac celo educere molem,
Laus erat: & qua nunc est via, laceessere factis
Fortunam: nec velle modum sibi ponere luxus:
Sed frutices inter, inter spelæa ferarum
Sub Ioue nudabant terra membra horrida membra,
Qualia posse putes imponere Pelion Ossa,
Vt coniurati caelum rescindere fratres,
Iuncta Venus dabit, & reddebat gaudia iunctis
Ad somnos arbor, quos illa, vel illa vocasset.

Prima ætas
mūdi, cum
omnia spō-
te terra
produce-
ret.

At Ho-

Capitolij
Agrippinae
ad instar
Romani.
Marlianus
& alij: Eo-
rum bo-
rium & an-
nonarium.

PALMERII SYLVA.

At nouitas mundi nullo poscente ferebat
 Omnia : quem nunc ex alio status excipit alter.
 Ipsa sibi pinxit tellus sua floribus arua,
 Et magnum arboribus, quas inde, vel inde ferebat,
 Crescendi dedit immixtis certamen habentibus.
 Qua tunc tarda venit, factura nepotibus vmbra,
 Si qua fides, anno sparsit sua brachia in auras,
 Quodq; magis, nullo se semine sustulit illex.
 Ac mali coma, cum Baccho, Bacchig; sorore
 Sponte sua in superas terra caput extulit auras;
 Et, mirum dictu, cælum non inissa petiuit.
 Nondum alterna sitim cæli collegerat aëtas,
 Nondum bruma suo syluas spoliarat honore,
 Cum primum lucem pecudes hausere, nec vlllo
 Iupiter in gremium vxoris descenderat Imbre.
 Ver erat, & sauis parcebant statibus Euri.
 Necdum vsus siliis vena excuderat ignem:
 Vulcano molliri cibos res nulla monebat,
 Nec mora, cepisti (sic dii voluisti) ab antris,
 Aëole, lucas hemes, cum grandine nimbos,
 Cum nimbis ventos, ac vasto murmure fluctus
 Mittere, & ab sauis armare in prælia fratres.
 Tum primum emissus madidus Notus euolat alæ,
 Noctem, hyememq; ferens: manat cui plurima mente
 Vnda: atque hinc, illinc vorant pennas, sinuq;
 Nec satis: hinc Euros mittunt orientia solis
 Lumina, & iratus addunt æstumq; minasq;
 Illinc Hesperio qua littora sole tepescunt:
 Opponunt Zephyros, quis credere possit? ab igne
 Frigus, & in medio nauis æstare leuamen.
 Hinc Boreas, illic Borea contrarius Ausfer
 Bella mouent replentq; suis stridoribus auras:
 Illi vndis glomerant glomerant atque imbribus imbres:
 Et nemora, ac rauco percurrunt murmure pontum:
 Parua loquor: cæli quoque turbine nubila raptant.
 Tum Deus, vt perhibent, contraxit tempora veris
 Perpetui, & spacijs exegit quatuor annum:
 Verè grauem iussit terram cum floribus herbas
 Fundere, & è viridis protrudere stipide gemmam.
 Illa facit: sed dum frondes in aperta ministrat,
 Ver fugit, heu cur iussa soror dare terga sorori?
 Et riget æstius hirsutus campus aristis
 Ac modo vix culmis agros vestierat aëtas
 Torrida: cum plenis spumat vindemia labris.
 Mox ponunt frondes: quam sauo frigore? sylua,
 Atque vndas astringit hyems, & flumina necit.
 Quid faciant? densat nutatq; Iupiter Austris:
 Hinc Euri tonat, hinc Zephyris domus: vrgit ab alto
 Arboribusq; aruisq; Notus pecorig; sinister:
 Et sacro cortus pluuiam vocat improbus ore
 Ac pariter ventis cælo niuis aduolat imber.
 Tunc primum struendo coluit focus igne, nec ante
 Excisas mentem dederat Deus vrere syluas.
 Tum primum subire lares & recta ferarum,
 Sicubi monte Iouis vndoso robore quercus
 Porrigeret ramos, aut valle recederet antrum.
 Heic: seu sol referatq; diem, condatq; relatum,
 Membra solo sternunt, ac lassæ quiete remittunt.
 Et Phæbus medio cùm diuidit axe colores,
 Heic gelidum captam frigus cum frigore somnos.
 Ante dabant oculis nudos spectare lacertos,
 Fœmina nuda, lauis nudum, nuda omnia quando
 Prima nouam exciperet cæli indulgentia terram,
 Vt memorant, ac iusta quies hyemem inter, & inter
 Aëstum iret nec dura moueret prælia cælum:
 Nunc vsus docuit solijs vestire ferarum
 Corpus, & inectos humeris componere amictus.
 Nec vitulum dant corna, vel ab Iouis arbore glandes,
 Aut fraga aut duris hærentia morarubebis:
 Non Bacca, aut vulsis pasunt radicibus herba:
 Sed iunctos temore gradum conferre iuuenocos
 Cogunt, & sulcos matris deducere tergo.

Altera ætas
 qua summa
 illa felici-
 tate homi-
 nes excide-
 runt.

Annus, qui
 hucusque
 summa æ-
 ris tempera-
 tionis pro-
 cesserat nūc
 deinceps
 calore &
 frigore di-
 stinctus.

Antra &
 spelunca
 pro ædifi-
 cijs.

Tum reuocare aruum atque anni spem credere terra
 Tempora monstrant: & in horrea condere missam.
 Non tamen aut posito signare limite campum
 Fas est: aut mouet è dubio vicina rixam.
 Fine colunt nullo: & longo in desertis sine vllis
 Hospitijs pecudes iungunt, si credere fas est,
 Sed fas: atq; etiam in medium quasita reponunt.
 O vos, ô nimum felici fidere nati,
 Saluete heroës, salue optima temporis aëtas:
 Vos mea dum poterit siluas habitare Thalia,
 Vos dicet: seu sol terra, seu luna ministrat,
 Vobis quaque dies lucem dedit orta videre,
 Quæque exuta anima stygijs caput obruit vnda,
 Lata fuit, quamuis potuit non lata videri.
 Vobis nulla maris pinus descendit in vndas:
 Vento credere, & à terra conuelleret funem,
 Non fuit, ac dubio metiri fidere pontum:
 Nunc iuuat iratum remis impellere marmor,
 Et caput obicere fretis, ac fidere ponto.
 Tum domitas nullas gentes diuisione premebat
 Princeps, imperij nullus dat a freno tenebat:
 Nemo bonus, seu, malus, seu aut bello, aut pace regebat
 Infrenes populos, ac primus ad arma vocabat.
 Ipsa illi natura faciem præluxit, & ipsa
 Virtutis docuit recto decurrere calle.
 At nunc mille metus, & mille pericula cingunt,
 Hinc terga, hinc frontem fures in vincula capti
 Crura, manusq; addunt: luitur & sanguine sanguis.
 Non vnus, mille imperij moderantur habendas:
 Et quos nemo suo quisquam pede presserat, eheu
 Colla iugo prebent, sub tristitia iura vocati.
 Quid tamen id prodest, miserorum onerasse catenis
 Colla? aut quid laqueo fauces innectere surum?
 Si pauci alterius metuunt scelerare penates:
 Si vitam frater petiit, hostiis hospes?
 Num magis idcirco tutatur ianua limen?
 Num minus insidijs ac fraude pecunia pellet
 Latronum rapta vel præmia veste petuntur?
 Ipsi iam proceres, & sinodo vera fatemur,
 Reges exercent dextra, leuag; rapinas.
 Eumenides seu, vosq; ô pallorq;, tremorq;
 Quid mihi vobiscum est? me ad mandata prima redire
 Secla iuuat, quando quos ipsa volentia iura
 Reddebant fructus, qua tellus picta natabit
 Hinc atque hinc varijs distincta coloribus arua,
 Carpebant: quando nec cæsus accendere Martem
 Nec duras soliti miscere in prælia dextras.
 Non quiquam excidio alterius petiisse penates
 Gaudebit: nemo spumas salis are ruebat.
 Quando se nondum spretæ pietate solebant
 Ipsi calicole mortali ostendere cæru.
 Sæpè suo sese in terras demisit Olympo
 Iupiter, & populi sacris tulit ausibus honores.
 Sæpè suo Pallas, deduxit flamina iusto,
 Et quam protulerat, reliquis quoque tradidit artem,
 Quid (quod Parnasi Bacchus, nisi vana loquuntur,
 Thyadas effusus è vertice crinibus egit?
 Nulla erat occultum, qua vendere nosset amorem:
 Nullus qui alterius pretio traducere messem:
 Sed venus in siliis iungebat corpora amatum.
 Heic qua lapsa iugo liquido pede labitur vnda,
 Et noua odoratis adolescit frondibus ætas,
 Muiuo neciebant inter se gaudia, nullo
 Empta malo cuiusquam, nullo quasita dolore.
 O mihi tam mea si neuissent flamina parca
 O si quæ tenerum misisset mater in auras,
 Tum lucem haurire dedisset optima mater,
 Optima, non pridem que cæli parte recepta
 Præmatura, domus nostra spes linguis inanes,
 Eheu: sed ceptum mihi texat Apollo laborem.
 Postquam vsus rerum varias sator extulit artes,
 Hi, quos ingenium vulgus supra extulit, ausi

Tertia ætas
 cum defici-
 runt sub di-
 uo agere,
 aut in spe-
 luncis.

Sordi-

Sordibus è tantu vitam, tantuq; tenebris
 Eripere, & dederat quos mundi infantia mores
 Commutare nouis monstrarunt rebus: & omnes
 Virtutes vitij: terra concedere pulsas
 Natæ artes Egerunt. TANTO STAT EA empta dolore voluptas.
 bonæ, sed Tum mulier coniuncta viro concessit in vnum:
 bonas malæ Et tum dulce patris onus è ceruice pendit
 fecuta. Filius, ac magnum impleuit genit ori amorem.
 Antiquam neque enim patrius consistere mentem
 Coniugum. Passus amor duro pepulit de pectore saxum.
 Heic & spargere rure casus. & iunge recta.
 Admonuit frigus, nec aperto cadere celo.
 Primum congesta suspendere fronde penates
 Rudimenta Conati, ac iunco latera intertexta locare:
 architectura. Mox etiam (sed enim mentem Deus addidit auctor)
 Ducitur arbutus partes è cratibus: inde
 Mæribus incingunt vrbes, tua munera Pallas.
 Nunt pudet aut molles sub diuo carpere somnos,
 Aut dorso nemoris vigilem iacuisse per herbas:
 Sed muros vallare, & calo atollere turretes,
 Ponere & obducto surgentes are columnas
 Mens est, & validas armare in prælia cornos.
 Ac stabula hyberno à ventis opponere solis:
 Ne, quod sapè solet: pecudes ex agmine rapta
 Pabula visa feris praberent dentibus hausta:
 Et ne Rhiphai pennis quæren: ur ab Euri.
 Mox tellus dedit, æterna qua frangere primus
 Natura cuperet portarum claustra: nec illum,
 Quod stigij: Deus haud cassus admouerit vmbriis:
 Prometheus. Nec, quod fata breui claudantur sine senectæ,
 Terruit, alti quin extra procederet orbis
 Promothæi aquila. Mænia: & æthereum celo subduceret ignem,
 Ignem, quo discussa vmbra, & lux reddat memi est.
 Ille equidem longos medius ando condere soles
 Pergit: nec sera meminit decedere nocti,
 Aut miser in dulcem declinat lumina somnum.
 Sapè etiam lasso species in pectore mille
 Vertuntur: tum sape relinquit nocte quietem
 Excitit: & nunc multi a animum, nunc consulit aures,
 Multi alij viri docti, atq; Promothæi fecuti.
 Diuidit huc, illuc curas: totumq; pererrat
 Naturam rerum, versatq; per omnia mentem.
 Post alios, & post alios perducit in auras,
 Quos iuuet anseros fama migrare nepotes.
 Paucæ quibus tenebra claudant, qui, credere possit?
 Sub pedibus quacumque homini per inane geruntur,
 Quaque supra caput æthereis cernuntur in oris,
 Ingenio claudunt: nec segne per otia tempus
 Effluxisse sinunt, seram fert luna quietem,
 Si fert: mordacesq; sedent in pectore cura.
 Metella proderunt atque inde fabri. Tunc ferrum infesto caput splendescere ab igni:
 Tunc & sub duris crepit are incudibus æra.
 Aëra dedit tellus: quod itum est in viscerat terra?
 An quod Vulcani siluas excederat ardor
 Ab radicibus: & matrem percoxerat igni
 Tellurem, vt ferri venis manaret & aris
 Riuius, & tanquam flueret fornace remissus.
 Nam, nisi vana fides, ventis discordibus ignis
 Robora comprehendit: terraq; elapsus in altum
 Ingentem celo sonitum dedit, imaq; summis
 Vertit: & ab volucrum oppressit iobolemq; laresq;
 Primum vnam terra pinum dat: at inde securus
 Per ramos victor, perq; alta cecumina regnat:
 Et totum inuoluit flammis nemus inuicta linquunt
 Siluicola sua lustræ fugæ vndique, & vndique terror.
 Deest iam terra fugæ: atque omnis confidit in ignes
 Ex imo silua: ac flammis non ante volutus
 Ad cælum exundat vortex, Notus adiuuat iram
 Cum Borea atque acres glomerant incendia venti.
 Sic ardor terra calefacta per ossa cucurrit
 Deditus, atque illam sua fundere dona coëgit.
 Que tum homines (illis animum Deus viro ministrat)
 In variam formam ac faciem decurrere rerum

Iusserunt: ferro seu leuia radere signa:
 Seu vellent conferre manus, seu vertere terram.
 Ergo fabricorum iussis incudibus icibus
 Auditi referunt gemitum, dum sorcipe massam
 Versant, & summa in numerum vibrachia tollunt:
 Nec pridem inuentis taurinis sollibus auras
 Accipiunt, redduntq; dura vi grauis astus ab aura
 Ne quicquam furat, & fornacibus ignis anbelet.
 Quid non longa dies nigra sub nocte sepulcrum
 In lucem profert: aut qua via clausa tenebris
 Non adeunda hominum ingenij latet, vt semel acres
 Subiecit virtus stimulos: tenuissima fabri
 Mucronum aut are, aut ferro fastigia ducunt.
 Parua loquor: torques, qui lumina fallere possunt,
 Elimant, & languans tendat æra nea telas,
 Addunt vt facili tectu momenta sequantur,
 Et medium curua in sese rotat torqueat axem.
 Præterea natura animas manus, emula saxum:
 Et simulat peris auro spirantia signa.
 Iam videt in fragili sua Iupiter æthera vitro.
 Iam manus in parua magnam nuce claudit Homeri
 Iliada: & totas obscurat muscæ quadrigas.
 Iam videas taurum vacca admigre Myronis:
 At que equus in tabula subnas mentitur, & ira
 Collectum patulus voluit spum naribus ignem.
 Cura prope decepta casus se miscuit arti:
 Primitia mundi, & simplex sine veste vetustas,
 Tug, ô barbaries victu latata ferarum,
 Quo nunc ille abijt vestris in moribus horror?
 Cum gens seu saxo, seu duro robore nata,
 Quies neg, mos, neg, cultus erat: nec ponere recta,
 Nec componere opes norant, aut parta tenere:
 Sed silua atque asper cultu venatus alet.
 Quas nunc ille Patrum cefit delatus in oras,
 Dij quantus squalor? qua sese in Tartara misit?
 Scilicet extremam in Scythiam, qua tarda silet nos
 Semper, & occulto densantur sole tenebra:
 Qua Nereus tergo serratos sustinet axes:
 Non campo surgunt herba, non arbore frondes:
 At cumulis surgunt niuis, & se montibus aguant.
 Aut huc, qua Phæbus ponit discrimina mundo,
 Et iacit hinc illinc vitrang, in Thetysa flammæ:
 Inde solis vbi misso pinguntur ab igni,
 In quos dulcis sequitur probitasq; decusq;
 Addunt se comites pietas, pazq; aurea: it vna
 Simplicitasq; bonis, parons placidissima amoris.
 Heu tantum licuisse hosti in tua viscera postquam
 Implesti fama Europam, non ante teperta
 Tellus, quam Liguri peteret recur a Columbi.
 At iam nostra Pales etiam sine forde, sine vilo
 Incultu ac squalere pedem fert lata per agros:
 Vtrius ille sutor morum migravit ab vrbe.
 Cæ: erat vt sulcis frumentum quæretet herbam,
 Atque sua truncos opera sentire volentes
 Pomæ doceret: at inde artes se vertit in omnes
 Rusticus: & curam venientem extendit in annum,
 Nec mora, nec requies: aut credit a semina versi
 Accipiunt sulci, aut mesis venit annua cura.
 Præterea fofsu oleas, multoq; fluentes
 Supponit Baccho vites, iam primus ad auras
 Palmes egit sese, cultoris ab arte vocatus.
 Nec curat fructus: (quamuis) sed vt omnis ad vnguem
 Arboribus positus secto vi a limite quadret:
 Atque animum in speciem poscat perducta sub auras
 Vineæ, & in vacuum possint se spargere rami.
 Mox & fœderibus dulces confundere succo:
 Institit, ac mistos rami inducere flores:
 Vt sublimis equi tardo miscetur affello
 Ardor, & exitio generis cadit vltimus hæres.
 Ergo ascita sua prius eripit arma sorori:
 Et nomen gaudet pomus mutare salignis
 Stipitibus, forbumq; suo distendere succo

Sphæra Archimedis.
 Quadrige Myrmecidis.
 Pocula Myntis.
 Nomen artificij non reddidit Valerius Max.

Lappi & vicinæ gentes quædam ad septentriones antiquâ morm ac cultus simplicitatem retineant.

In nouo orbe, non ita pridem, reperio antiquitatis illa vestigia hæcunt.

Immodicè in indos factum.

Agricultura: ipsi hinc nos accersit.

Pinguis & affinis frondes oleaster adoptat,
Persuadet moris ficus mutare colorem:
Alter & alterius genua inserit arboris arbor
Stirpibus, ut frondes miretur, & haud sua poma,
Postquam leto ab humo se ad sidera iussit auctu.
Tum scorbibus mandant effossa cydonia siluis,
Ceteraq; ut durum mutant cum matre saporem.
Et quas non artes hominum ex se prompsit in auras
Ingenium: vel quas natura accedere partes
Ignauus veruit circum praecordia sanguis?
Omnia obiterunt animis & fortibus ausis.

Nauigationis initium.

Ille quidem hoc vellet, fluctus cum ad sidera tollis
Aeolus: & longae scopulis illis reclamant
Aequora, diu quantum ignaris factura timorem.
Illi sub terris veniunt mala multa, cui autem?
Qui primus struxit volitantem flamine curram,
Atque iter inuiso fecit per carula Nereo:
illum funesta vexitis Erynnides, illi
Aeernas Tiryi inter aues sua poena vegetat
Qui primus stellis numeros & nomina fecit
Nautica & ostriferi fauces tentant aethydi:
Tentant nostrum atque alio sub sole iacentes
Terras, & cursu rudia imbuit aquora ponti.
Quid facis? ah, reuoca cursus ad litora: reddere
Te terra: diuos, & non tua regna lacebis.
Ventorum est quodcunque paras, vix vlla carina
Consenuit, quin ipse rates Aquilonibus arcet
Neptunus sauis ventis: & turbida cursum
Luna negat cum fratre, & fratre: ac mox super ingens
Porta tonat caeli, perges contendere caelo?
Pergis: nec causas differis contedere leui,
Infelix, etiam quid cogitet Auster & Euris,
Explorans, ipse Austeris rapiendus & Euris.

Mercaturae pretium fecit auro.

Sic primum in summum argensum successit honorem:
Et prius abiectum & contemptibus exiit aurum,
Ex illo fluere, & retro sublata referri
Omnia: donec in hac se tempora protulit aetas.
Nunc, aurum postquam virtuti dempsit honorem,
Continuo inuictas, eheu, dare terga coegit
Spemq; metumq; Deum: & terram Ioue nata reliquit.
Nil iam hominum reuocant mentes, quibus excidit omnis
Religio, atque omnia decessit peccare virtus.

Nauigatione &c. Nauigatione &c. mercatura auri atq; argenti aestimatio vitijis impleuerunt terrarum orbem.

Tum se magno tumefacta superbia fastu
Intulit in terram, atque Erebi caput exculit ymbri.
Tum mollire animos & fractis soluere sensus
Luxuries cepit, linguaque, & neclere crura.
Caepit auarities furto distendere saccos:
Caepit cognatas furor in se vertere dextras,
Virgo suum falso et axit candore maritum:
Sapere suo turpem passa est mala corpore mecum,
Casta prius, nullog, animum labefacta ab amore.
Iam studium est seortis vulgo conquirere amant: es,
Naturae, decus mercato pendere luxu,
Et nitentem Eois pectus variare lapillis.
Nulli iam victum, vel praebeo sylvia latebra:
Nec modo fundit humo facilem iustissima victum.
Tellus: sed nec rure dapes dat solus inemptas
Hortulus, ut nullus addit Neptunus honores.
Fabrurum ex amplis relictis lux succit at arma:
Ipsosq; e magnis laribus rus mittit in vrbes
Agricolas: vrbes oneratos terga remittunt.
At quibus arrisit vultu fortuna benigno,
Virgatiu lucem sagulis, si resq; genusq;
Sua ferit, aut animus: raro inferiora secutus,
Hic permulsa domus incundo ridet odore:
Candet ebur solij: mensis sua pocula lucent
Ex auro solida, aut si quid prestantius auro.
Tota domus Cerere, & Baccho, gaudetq; Minerva,
Vellera mutantur Tyrios incoctarubores
Impenso: & tenues, Bombycis viscera, tela.
Venimus ad summum: nihil est quod Craestinus addas

Sol nisi solio tendas depellere diuos.
Ergo Deus terram mittit stragemq; luemq;
Et sauis addit morbis bellumq; famemq;
Primum frumentis labor additus, inuida culmos
Ut rubigo ederet, Phœbi, sicut igne sororis:
Tum tribuli, fruges tum cardus inter, & inter
Herbas horret, non his, non vitulis illis.
In riguis pater, & luxu ridentibus aruis
Lappas ac feriles dominari iussit auras,
Si tibi non agros iterumq; iterumq; nouarint
Rastras, nec, ut res est, ibi labor actus, in orbem
Scilicet antiquam ad vitam te silua vocabit:
Decussusq; cibum dabit ab Iouis ilice fructus.
Sapere etiam, nempe ira Dei quanto vrget ab alijs,
Omnia si facias dextrarq; adiutus & arte,
Expectata seges vacuis eludet arsis.
Cum bene consideris, & spe tua magna voraris
Commoda, curgulo sarris populatur aceruus
Impune, atque innoti metuit formica senectia.
Sapere huius negat aut iunius decedere, veri,
Sapere gelu, sapere est alienis mensibus estis:
Atq; ita nulla animos tollant sat a gramina nulla
In teneras audent rudis se credere frondes.
Et quoties tandem victum seges agrum negavit
Humano generi, exitium splendens ostris?
Acere malum, fateor: sed morbis addere morbos,
Is dolor est homini duro ex acheronte creatus.
Hi facerent, laxi oties in lamine mortem
Orare, & mœstis accessere vocibus Orcum
Causa esset nulli: ac dextra finire dolares:
Non cuiquam viceribus vocis via cepta coiret:
Non animi interpret maharet lingua cruore:
Non pectus via per fauces immissa repletet
Morbida: nec cum se venis diffunderit ardor,
Spiritus ore foras tetrum aspernandus odorem
Vulneret, aut miseris sacer ignis adureret artus:
Non turpes papula, non turpis olentia sudor
Membra sequeretur: non riuus naribus iret
Sanguinis & Stygis animam submergeret vndis.
Nec quosdam morbo caperent oblitia rerum
Cunctarum: nullos quaterent aut frigore tuisset,
Aut febres astate: gradum non agrum senectus
Infirmitas iraberet, nec duceret illa: semper
Inegro solida flarent in corpore vires.
Quid? cum tempestas autumni incanduit aestu
Morborem, ut satio cumuleretur fanere sauis:
Saut & in lucem infernis immissa tenebris
Tis, hunc: curram morbos agit ante, metumq;
Horribiles visu formas, luctumq; famemq;
Omnia qua primis stabulantur faucibus Orci:
Successus, auidum gaudens caput altius effert.
Deletu liberis super examinata parentum
Corpora, vel patribus natos super edere vitam
Cernas, quae gressu infesto sese intulit agris:
Et rus, & viduas exhaurit ciuibus vrbes:
Quando per incantum serpant contagia vulgus.
Et quibus in captos sacra pestis abiuerit artus,
Vel prius heu nona vel reddat lampade vitam
Solis: dum missat geliado medicina timore.
Nam quod sapere alijs caeli dat templea uertit,
Et sumam, fors an vita mihi claustra resoluat:
Ut raecam, ars quod clade manus dat victa Chyrotis:
Et Iouis imperio morti sua intrare mittit.
Non fat erat, nisi signum etiam Bellona tonarec
Cadis, & vna dies hominum detrueret Orco
Milia multa, truci versa in sua viscera ferro.
Nam simul Alecio Dirarum ab sedo sororum
Excit, infans superum pede contigit orbem,
Arma manu ciues poscunt, arma, arma iuuenit,
Armata fremit: mox & bellum & cruor imbuit armis
Illa potest geminos armare in praelia fratres:
Illa odjs versare domos, & crimina belli

Secuta Dei ira, qui tres clades hominibus immisit, fame morbos, bellum.

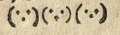
Deus agricolis dicit profecutus.

Fames.

Morbis.

Destitens.

Cudero

Cudere: mille dolos, mille ex se promere fraudes.
 Nec mora Saturni falces curvantur in enses.
 Et bello Geticos taxi torquentur in arcus.
 Hinc pelago, hinc terra dubijs Mars errat in armis,
 Vel mare, vel castis pinguntur ab osibus agri.
 Ab illi solido stabat de marmo e pectus,
 Illi erat & triplex circum praecordia ferrum:
 Si quicquam dedit, aut tygris dedit vbera, saua
 Aut vrsa, aut saua si quicquam sauius vrsa:
 Qui primus gessit collato praelia Marte:
 Cui nec pendentes animum circum oscula nati
 Flexerunt: quem nec pietasq; fidesq; reprehit:
 Nec: sed musa redi: met am breuiore petemus
 Cursu, atq; adductas retro tendemus habenas.
 Postquam bellorum fluctus miscere repertum est,
 Mille ac mille virum sudant, luctata per arctum.
 Ambitionis iter, summo succedere honori.
 Quare sub leges victos cecidisse tyranni
 Res monet: atq; iugum domita ceruice subisse.
 Mox iterum ad facem rerum omniu summa redibat.
 Nec cuiquam pede sat stabili fortuna manebat:
 Cui velut e summo funesta in tartara fulmen
 Dejceret Reges: regniq; insigne corona
 Sub pedibus vulgi amissum lugeret honorem:
 Priscaq; maiestas soliorum euerisa iaceret.
 Tunc arces primum insesum Mars vertit in ignem:
 Tunc sit prada pecus percunt cum nomine gentes,
 Subuersaq; ruunt vrbes, dubiaq; minantur,
 Tunc veteres iustus victor migrare colonos:
 Acceptiq; nouos deducta Colonia ciues,
 Nam si qua populo tellus aliment a negaret,
 Antiquis vitas laribus decedere, & agros
 Cogebant sibi cum rectis transmittere habendos:
 Aut noua pone vrbs fundamenta, iusso
 Cementis ad caelum & saxis surgere muro.
 Primum iuncta suo cum coniuge vacca subibat
 Aratrum: magnum muris crescentibus omen.
 Ut Lucina suis succubibus impleat vrbes:
 Nec: quod sapē; Venus aruis exerceat arma
 Nil profecturis: ac fallat vota parentum.
 Tum nouus arato tellurem dente rubeat
 Vomis: & impresso signabat memia sulco.
 Namq; aris iam tum tempus par fecerat vsum,
 Cum clausa n tegerent montes sine nomine ferrum.
 Aere salum terra sindebant: are ferebant
 Vulnera, quando manus Mars iunctus ad arma vocabat:
 Donec in opprobrium ferro salua aenea cessit.
 At tamen antiqui haeserunt vestigia moris.
 Sic quod longa duci ad talos demissa pependit
 Vestis, qui presso scindebant vomere terram:
 Vsum hinc annorum longus seruauerat ordo:
 Atque ita mos fuerat soceris se ferre Subinis.
 At qui signabat primo molimine fossam,
 Solis ad occisum solis ducebat ab ortu:
 Solis ab occasu solis vertebat ad ortum.
 Qui portas habiturus erat locus omnis aratro
 Intactus mansit, neque vulnere saucius vilo:
 Sed ferrum summo vestigia puluere presit:
 Fallor? an vt gressus illac inferre licere?
 Cum sua religio tueretur mania, nulli
 Saltu victa, vt non lucret quoque sanguine culpam.
 Post vbi tollere humo, coloz, ostendere turres.
 Incipiebat, & vrbs iunctis crebescere tectis:
 Vos patrij vos, quorum essent in numine, diui,
 Sueti humiles adhibere preces, in vota vocabant
 Vos omnem salua pestem depellere ab vrbe,
 Nec fas esse pedes hostem intrare mania ferre,
 Si non ante sua migrassent sede penates,
 Credebant. id religio laudabat auorum:
 Vos quoque cura Laris tectis praefecit auorum:
 Et castas sanxit seruare arasq; focosq;
 Vos vrbs ferre preces: vobis suspendere bullam:

Coloniae deducenda initium.

Penates.

Si vrbs effect in potestate holtum ventura.

Penates, ac dii tutelares emigra-

A Vobis dubijs rebus sperare salutem:
 Et pacem vine, vel poscere iure solebant.
 Post fuit, vt sanctis fundarentur legibus vrbes.
 Scilicet, vt (que solatenebant vincula ciues)
 Pena sequeretur fontes, & premia iustos:
 Hu sine perpetuus rota Mars sauiat vrbe:
 Hu sine non somno, cura non luce relinquant:
 Non sit in hanc, illam quicquam qui dormiat aurem.
 Sed semper ferri pavidos circum strepat horror.
 Ipsa solum virtus mutet, nisi legibus infles:
 Et quatiat commot a faces discordia, donec
 Alter in alterius deponat sanguine vitam.
 Vt quando cursu sese effudere quadriga,
 Ne quicquam auriga manibus retinacula tendunt:
 Ipsi se saltu igni pedes super auita mittunt:
 Effunduntq; duces rapiuntq; in deuia currum:
 Haud aliter calidos in se discordia ciues
 Armet, pulsa foro si fas, & rura recedant.
 Qui ius in manibus gessent, & viuere raptio
 Tentent, quantumvis magna se ab origine iactent,
 Altera non videant surgentia cornua luna.
 VS QVE ADEO casu est & concordia eodem
 Stranq; caduntq;: nec est cur altera commoda speret,
 Vtraque nitentis, vinclo sociata iugali.
 Accepit caeli metus, & reuerentia diuini:
 Qua postquam semel aratum compleuerat orbem.
 Mox alia, at que alia vulgavit numina terris:
 Vt tandem scade ante oculos oppressa iaceret
 Vita hominum: nec ferre caput, nec mittere contra
 Auderet vocem: tantum dabat arcta timoris
 Religio: qua sese a caeli parte suprema
 Ostendebat & in mentes illapsa stuebat.
 Nullam vnquam Phaeus, qui terras lumine lustrat,
 Aspexit gentem cuius non vlla sederet
 Religio menti: qua libera lumina caelo
 Tolleret, & longe rediret tela Cyclopuum.
 Hinc natum est, demum genibus se aduoluere ad aras:
 Velatum verti ad lapidem: eum sanguine multa
 Spargere quadrupedum, diuisi videntibus, aras:
 Et se sternere humi prostratum: ac pandere palmas
 Ante Deum delubro: ac votis necere sibi.
 Quanta totum gemitus ipsi sibi, vultus quanta:
 Quas lacrymas seris peperere nepotibus? eheu,
 Omnia complebant morti iugiter: solut am
 Nemo meui calis ferrebat ad omnia mentem:
 Nemo foras miseris strepitus Acberon is agebat,
 Fulmine deieci fundo Tirania pubes,
 Ab genus antiquum terra, voluuntur Auerni.
 At Tityo porrecta nouem per iugera corpus
 Tonditur, aeternoz, habitat sub pectore vultur.
 Tisiphone multo pallam suffusa rubore,
 Vestibulum inferni seruat noctesq; diesq;
 Quinquaginta suis immanis biatibus hydr a
 Intus habet sedem, & supra caput imminet vmbria.
 Qua quaquam nullis peperit rationibus error,
 Suaserunt animo fines transcendere iuris
 Nolle: nec a recta ferri ratione per iram:
 Quando ad Plutonem sequeretur pena nocentes:
 Nec Stygia iniustos in morte relinqueret horror.
 Si quisquam leges fixit pretio atque refixit:
 Si thalamum inuasi nata: si vendit auro
 Seq; suosq; omnes: si est impia castra secutus:
 Si non est veritus dominorum fallere dextras.
 Si quibus innocuo frus est innexa clienti,
 Includi expectant penam, quidni impia pulses
 Corda pauor & retrahatq; animum non sponte sequentem?
 Hoc bene si validas aui contemnere vires
 Numine credebant: hominum neg, fata timere.
 At diuini muris praefecit Gracia matrem:
 Atque vrbes eius posuit sub numine tutas:
 Muraliq; caput cinxit festina corona.
 Illam vñ Phrygiae apit in deserta leonem:

bant & qui vrbes obfidione premebant eos euocabant, Seruus, Lares, Polia.

Religio.

Cybele.

Sime-

PALMERII SYLVA:

Si memini, vt mediam librari pondere monstrum
 Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
 Adiciunt geminos domita ceruice leones,
 Quod quamuis rabie liberis furor arma ministret,
 Ipsa tamen iubeat collum submittere matri
 Natura ratio, nec contra ferre parentem
 Arma: sed officij animam demittere victos.
 Quã sese populis medias inuicta per vrbes
 Infert, Gallorum graditur stipata ceteris:
 Quod qui non tenuit sauis linguamq; manusq;
 Quin se pollueret violato iure parentis;
 Hunc stygia exagitant Diræ terraq; mariq;
 Indignum, liberos aras qui in lumina edat.
 At comites iunctiq; manus, & brachia nexi,
 Armati in numerum stabant: pernice chorea
 Amati in numerum pulsabant aribus ara:
 Quod ne nefas paria commuere resellere dextra,
 Instantemq; vrbis prohibere à mœnibus hostem
 Præcipere? mortemq; pia pro laude pacifici?
 Salue sancta Deum genitrix: tibi Dydima cantum
 Exagitata fremunt: frondes tibi tollit in auras
 Ida suas: totum vadit tibi fama per orbem.
 Te sine non vllareplentur ciuibus vrbes:
 Te sine non pestem domibus, non mœnibus hostem
 Arcent: quæsto aut pellunt ieiunia victu.
 Nunc ad te sublata venit mea Musa quadrigis;
 Seu bigis; nec enim mihi donat Apollo quadrigas;
 Sudermane, tua iam nunc spes altera stirpis:
 Prima, nisi palmam genitor virtute tulisset.
 Aspice vt varias atq; proci axerit artes:
 Atque hominum sortis vitæ deter ferit vsus:
 Vt qua olim in cœno ante pedes contempta iacebat,
 Venerit in summum ingenij sublatâ cacumen.
 Ex illo retro redit ad cunabula mundi:
 Nec meliora potest deinceps sperare relicta.
 Nam veluti mulier spatio desessa fatiscit,
 Atque in se querit vires, quibus ante solebas
 Pondera ferre vrero, vel nixibus edere partus:
 Sic vires terra suæ ipsa senectâ peredit,
 Sive ea de cælo nobis venit ira Deorum)
 Ad scopulos mundus spatio lassatus abiuit:
 Quaq; dedit quondam tellus ingenia partu
 Corpora, vix paruos paruis premit artibus artus.
 Sape caput quassans durus suspirat arator,
 Et dolet incassum sumptos cecidisse labores:
 Ac cum tempora temporibus præsentia confert
 Præteritis, actam laudat melioribus annis

Gallas per
 ludibrium
 appellat
 Carullus.

Vitam; cum angustis tolerarent finibus æuam
 Non malè: nec segetes mundo cali ira negaret.
 Ipsa vrbes etiam alterna surguntq; caduntq;:
 Et patrum quibus ante inuidi stantibus aras,
 Nostra nihil præter seruauerunt secula nomen;
 Si non & nomen cum re culti horrida secum
 Tempestas bellorum, ac fama inimica vetustas,
 Vnica sese effert virtus super atthera: sine,
 Vires cunq; cadet, nullo claudenda fenestra.
 Hanc pete: cætera da ventis rapienda per auras,
 Si tibi dii dederint melioribus ire per arces
 Palladis auspicijs, & famam extendere factu;
 Omnes supra vrbes quondam tua fama feretur:
 Quin se tollet humo, ac caput inter nubila condet.
 Et cum sorte suis se insuderit vrbibus aquor:
 Multas exitio dederit ferrumq; diesq;:
 Ipse hominum viuis post facta per ora volabis:
 Nilq; manus in te Parcarum iuris habebunt.
 Addeam: si tibi non lauis ridebit Apollo,
 Ipsos exitio populos labentibus annis
 Ingenio arcebis, nec longe exempla petantur:
 Qui puerum leuibug; minis leniq; timore
 Pellexit, mitem vt peteres per acerbâ profectum;
 Brunnus: atque nouas aures, sensusq; sequaces
 Imbuit: ac dedit Aonios haurire liquores:
 Is quantas oculis vrbes, quas subijcit arces?
 Quas ne fama quidem ad nostras vngam atrulit aures.
 Quid? quod nonnullas tanquam reuocauit ab Orco
 In lucem, quibus interitum iam facta parabant?
 Quosdam quas tenebris pridem nox improba texit?
 Atq; aiunt stygias factio ingenuisse sorores:
 Nec passas animo à quoquam sua pensa teneri:
 Ac casti veterem Hippolyti reuocasse querelam;
 Cum vitam extinctus Dite indignante recepit.
 Parcite fatales diua: nihil ille nec ausas,
 Nec voluit, vestris quo inferret finibus arma.
 Si vitam dedit: at vitam dedit AEsioni Colchis:
 Nec Ionis, aut Phœbi sensit vel tela, vel arcum.
 At si cuiq; libet sua reddere præmia factio,
 Longa illi seros ducat stamina in annos:
 Eueniet; mea siquid habent oracula veri:
 Aspice, nam in tortos apices se flamma volutat:
 Quamq; prius maior se fundit, & aër lambit.
 Hac satis: olim aderit, si quid pia numina possunt;
 Cum te, qua sacros aperit se callis in hortos;
 Aonas in montes ducam, modo vita manebit:
 Inuidia est? sperabo tamen: nec vota fatiscunt.

Parcæ Bru-
 nio succen-
 sent,

D. ADA

D. ADAMVS VVACHEN
DORE, GEORGIO BRAVN
AGRIPP.

EPIC TAM ciuitatem Gedanensem ad me perlatam esse non dubito, quin ex litteris meis XXII. Iulij datis, cognoueris, nunc verò tuis XIII. Et XX. Iulij scriptis, quibus enarrationem misisti, copiosius respondere volenti, ecce, ingens litterarum fasciculus à D. Doctore Sudermanno adfertur, cui & tuæ XX. Iulij datæ, inuolutæ erant. Ad enarrationem, quod attinet, non possum, quin mihi gaudeam, patriæque nostræ ex animo gratuler, quod talem rerum suarum præconem nacta sit, qui eam à perpetua obliuione asserere, toti que terrarum orbi commendatissimam, notissimam que facere non dubitauerit. Egregium me herculè facinus, nec à quoquam hæcenus tentatum. Sed tuo ingenio quid acutius, perspicacius que esse potest? Qui tam accuratè, tanto que cum iudicio de origine & nomine ciuitatis differis, eam que densissima caligine abstrusam, & vix vlli antehac, quoad eius primordia, satis cognitam, ex intimis historiæ visceribus eruis, luculentissima que enarratione tua omnibus ita conspicuam facis, vt iam toti mundo possit esse notissima, quo nomine, omnes patriæ nostræ ciues tibi quam deuinctissimos esse, & me quoque tibi quam plurimum debere, ingenue fateor. Quare, quantum in me erit, operam dabo, vt re quoque ipsa me haud ingratum fuisse, experiaris, &c. Vale. Ex Musæo nostro Londinensi, ad Tames in flumen. VI. Augusti, Anno Verbi incarnati, M. D. LXXV.

CANTABRIGIA.

CANTABRIGIA, vrbs Angliæ celeberrima, à Granata fluuio vicino, Cairgrant à primo non tam vrbs quàm Academiæ conditor Cantabro, magni nominis Hispano, Saxonibus Granteste, & Grantebrige iam olim nuncupata. Cuius hodie antiquum nomen retinens, flexuosis riparum anfractibus, ab austro in aquilonem mari tenus, longissimo tractu protenditur. Vrbs verò conditoris nomen, & memoriam sempiternam reddens, etiam Academiæ dignitatem, multoque quam olim fuit, illustriorem conseruat, Muro fuisse cinctam, historiæ referunt, sed cum Pictis, Danicis & Saxonicis bellis, vt & veteris vrbs faciem, concidisse apparet. Henricus III. Angliæ Rex, circa annum Domini 1265. fossa & portis Cantabrigiam munivit. Quo tempore ibidem, contra exheredatorum iniurias & excursiones, qui Eliensem insulam occupabant, se defendit, Muro etiam iam tum rursus cinxisset, nisi eo absente Londino, à Gilberto Clarense duce occupato, nouæ calamitati prospicere fuisset coactus. Huius fossæ, quæ ab eodem tempore Regiæ nomen obtinuit, vestigium quoddam in lamina huius operis depicta cernitur, sed quæ ad vrbs ambitum & defensionem altissimis fuit fossionibus primum apparata, expurgandis platearum facibus, eluendisquæ in Grantam fluium sordibus, non malè nunc inseruit. Quod si Cantabrigienses coniunctis opibus, efficerent, vt qui est ad vadum Trumpingtoniæ amniculis, fossam hanc allueret, non esset Cantabrigia vrbs ulla elegantior, tantique facti memoria, non tam posteris grata quàm ipsis iucunda & fructuosa existeret. Vt vero mi Lector accuratissima huius Vrbs & Academiæ descriptio te minime fallat, eam ex sequentibus Guilielmi Soonii doctissimi quondam scriptoris & professoris ad Georgium Bruinum datis litteris facili negotio haurire potes, quæ sic habent.

Guilielmus Soonus Georgio Bruino S. P. D. munus, quod ex præclara tua supellectile depromptum, politissime vir Bruine, ad me misisti, mihi, ne mentiar, pergratum accidit. Est enim Mosconiæ gentis, quæ Scythia veteribus fuit, elegans noua, & accurata descriptio. Itaque ea, iam non ad oculos pascendos, sicuti præcipis, vtar, sed multò magis ad animum erudiendum: neque in Museo solum collocabo meo, vt tuæ suauitatis mihi memoriam subijciam, sed etiam mentis inuestigatione perpetuò peragrabo. Quod verò me rogas, vt, quæ de Cantabrigia acceperim & cognorim, ea literis mandem, etsi me domesticæ occupationes susceptarum rerum, & iam institutarum, valdè distentum tenerent, & inopia librorum eorum, quibus ad hanc rem opus est laborarem, studio tamen tuo honestissimo, negare non potui, quo minus ex occupationibus meis, tantulum temporis eriperem, quod tibi commodarem. Quod eo etiam minus grauare feci, quo institutrici meæ, hanc saltem tenuem gratiam referentem, vt verentem iam extrema senectute, ex Insula in Continentem trajicere, Oceano præsertim Geusis latrocinij infesto, & verecundantem, iam solito deformiorem in theatrum prodire, manu mea deducerem, & in vibium clarissimarum, dignissimam quidem illam tali comitatu, confesso collocarem, vnaquæ opera ex inquinatum noua superstitione hominum manibus ereptam, tibi homini sanctissimæ Religionis studiosissimo, tuendam & ornandam traderem.

Anno vrbs
conditi.
1095.

A Christo
nato 188.
307.
344.
458.

558.
624.
870.
872.

Cantabrigia igitur Academia, primi conditoris sui Cantabri, Ducis Hispani nomen, & famam refert. Is enim, imperante Britannis Gurguntio, Belini Regis filio, primus accessit Athenis vsque magnis propositis præmijs Philosophis, domicilium ibi literarum collocauit. Ita hanc omnium bonarum artium sedem, Christi ortum trecentis nonaginta quatuor annis antecessisse, Bedam & Alfridum authores, sequutus Ioannes Lydgatus, tradidit, & Lanfrancus Richardus Diuisionis, Ioannes Herrisonus, Nicolaus Cadnæus, multiquæ alij historiarum suarum monumentis prodiderunt, & temporum ratio ad numeros reuocata comprobatur. Hæc eadem à Granata fluuio præterlabente & maritimas commoditates excipiente, Saxonum lingua, postea Cairgrant, Granteste, & Grantebrige, vocitata est. Ex Pontificibus verò primus, Academiam comprobauit, & auctoritate sua munivit, Eleutherus, regnante iam tum in Britannia Lucio, qui princeps regum Britannorum, missis Romam Eluano, & Meduino Legatis, ad Christi nomen & cultum, cum subditis sibi populis aggregatus est. Multas interea clades perpeffa, bello primum, quo inter se Diocletianus & Maximinus deterrimi tyranni, conflicti sunt, conflagrata est, reuocataque ad vitam ab Octauio, qui multa studiorum hospitia ex edificauit: secundam deinde cladem à Saxonibus, cum Pelagiana schola coniunctis, accepit, dum eam arere, & profligare disputationibus suis, Diuini homines Cantabrigenses nituntur. Atque ex hac clade, Vortigero auctore, emerfos, excepit tertia calamitas, quæ Academiam planè excidit, à Pictis & Saxonibus, alienis à Christi nomine gentibus, importata. Hærum sæuitia, ex vnis Bangorensibus monarchis bis mille trucidati sunt. Cadvvallardus Rex, qui post, abiecto regno splendore monachorum humilem cultum induit, cum eam ex hac vastitate restituisset, quarto à Cymbris, quos nunc Danos vocant, hominibus superbissimis, ducibus, Inguar & Vbba incensa est. Restitutaque deinde ab Alphredo primo Anglorum Monarcha, in hunc vsque diem perducta, numerat hospitia studiorum decem & nouem. Collegia verò quatuordecim, tanta ædificiorum magnificentia, tantisque opibus, vt regia palatia esse dicas, non domicilia studiorum. Scribit aluisse eam sua ætate, Ioannes maior, homo Scotus, ad quinque, aut sex etiam millia studiorum. Vestitus communis omnibus ratio pilæ sacer. Sacrum dico, qui sacerdotum caput ornatur: togat ad talos vsque producta, eadem forma, qua sacerdotum. Nulli extra collegia viuunt in ædibus ciuium, perpetuas cum ciuibus rixas & pugnas habent. Quod maximè perspicitur in certaminibus ludicris, quæ ætate in plateis, clypeis ictus declinantes, & cæstibus vulnera inferentes, exercent. Periclitandæ virtutis suæ causa noctu egressi clauis prægrauibus, quales Hercules fuisse dicas, ferro transuerso, quo vim à capite arceant, armati rem gerentes, vigilias sæpè cædunt. In plateis ambulantes, sededi sibi de via, nò à ciuibus solum, sed etiam à peregrino quouis, nisi dignitate excellat, postulat: vt iam in prouerbij locum

CANTEBRIGIA, o-
pulentissimi Anglie Reg-
ni, urbs celeberrimi nomi-
nis, ab Academic conditi-
tore Cantabro, cognomi-
nata. A Granta, fluvio
vicino, Cantabrigiæ Sax-
onibus, Graunteses fcs, et
Grantebrige, iam olim
nuncupata.

HOSPITIA & ACADEMIAE HOSPITIA & ACADEMIAE
1. Rectorie 1. Rectorie
2. Scholæ 2. Scholæ
3. Scholæ 3. Scholæ
4. Scholæ 4. Scholæ
5. Scholæ 5. Scholæ
6. Scholæ 6. Scholæ
7. Scholæ 7. Scholæ
8. Scholæ 8. Scholæ
9. Scholæ 9. Scholæ
10. Scholæ 10. Scholæ
11. Scholæ 11. Scholæ
12. Scholæ 12. Scholæ
13. Scholæ 13. Scholæ
14. Scholæ 14. Scholæ
15. Scholæ 15. Scholæ
16. Scholæ 16. Scholæ
17. Scholæ 17. Scholæ
18. Scholæ 18. Scholæ
19. Scholæ 19. Scholæ
20. Scholæ 20. Scholæ

locum venerit, equum Roystonium (est autem pagus Roystonum, vnde Londinum hordeum coctum, equis
impositum perhibetur) & magistrum Cantabrigensem, duo esse animalium genera, quae nemini de via cedant.
In petitionibus honorum, grauissimas inter se similitates exercent, nationes Aquilonares & Australes, sicuti
Oxonij fieri contingit inter Cambros, quos non Germanica voce, *Walschen* vocamus, & Anglos reliquos,
quos illi sua lingua, Saxones vocant. Ianuarium, Februarium & Martium mentes, vt noctis tædia fallant in
spectaculis, populo exhibendis, ponunt, tanta elegantia, tanta actionis dignitate, ea vocis & vultus & motus
moderatione, ea magnificentia, vt, si Plautus, aut Terentius, aut Seneca reuiuisceret, mirarentur suas ipsi fabu-
las, maioremque, quam cum inspectante popul. Rom. agerentur, voluptatem credo caperent. Euripidem ve-
rò, Sophoclem, & Aristophanem, etiam Athenarum suarum tæderes. Magistratus perpetuos habent: Cancel-
larium, qui hodie est Guilielmus Cecillus Burgleij dynasta, Regius secretorum scriba, Oeconomum, quem ma-
gistratum Robertus Comes Leycestrensis obtinet Syndicum hominem ex iuris municipalis scholis cruditum,
quod Gilberto Gerardo Procuratori fisci munus obtrigit. Mandatarium denique Cancellarij; cuius muneris
dignitatem sustinet Ioannes Ithellus Legum Doctor. Neque enim hi magistratus alij, nisi qui in summa dig-
nitate positi sunt, mandantur, quique auctoritate sua, potentiorum iniuria, Academiam prohibere possunt: An-
nui verò magistratus sunt: Procancellarius, ad quem omnia referuntur. Procuratores: qui moderatores schola-
rum, & praefecti vigillum sunt, & curam carnis habent, vt salubris victus sit. Taxatores: qui annonæ præsumt-
Scrutatores denique, qui suffragia in Curia colligunt. Praelectoribus: qui extra ordinem Theologiam, lus ci-
uile, Medicinam, Hebraicas, Graecas literas docent, singulis est constituta merces centum & quadraginta aure-
orum salarium, in annos singulos Viatores, qui Pedellj, vulgò vocantur, omnes nobilitatis titulo ornantur,
excepto vno, qui Procancellarij stator est. Quid quæris? Qui Lutetiam primum ad studia ex Insula appulsus su-
erim Qui inde Dolam Sequanorum commigrarim. Qui Dolam relinquens, Brisgoyorum Friburgum me-
contulerim. Qui hinc Alpibus superati, Antenorij Patauium frequentarim. Qui Louanij scholam multos an-
nos habuerim, in qua ex superiori loco, multa dixerim. Qui Romæ in confessu Doctissimorum virorum dispu-
tauerim Qui Colonia Agrippinæ docuerim. Qui multa præterea periclitatus fuerim, quantuluscunque his
omnibus rebus visis, auditis, lectis, vsu pertractatis, adiudicandus sum, hoc verè affirmare posse videor, huius
Reip. Scholasticæ summam dignitatem esse summam amplitudinem. Cum in curiam coguntur Ordines,
quod sit, viatore collegia omnia hospitiaque obeunte, & in area altera manu sceptrum inauratum te-
nente, altera verò caput aperiente, magnaque voce in certum diem & horam concilium
indicente, adesse putes amplissimæ cuiusuis Reip. prudentissimos Se-
natores, & grauissimos Denique in his collegijs incundissi-
ma est, & liberalissima viuendi ratio. Ac si mihi da-
retur optio, & mea hoc ratio ferret hanc vitam
cuiilibet regno anteferrem. Vale, Colo-
nia Agrippinæ, pridie Penteco-
stis M.D. LXXV.

VINDESORIVM CASTRVM.

VINDESORIVM, Regium in Anglia castrum, Arturi regis tempore, prima fundatione constructum putatur, ac deinde ab Eduardo tertio multis adauctum & edificis: collem situ per amœno, decem & octo miliaribus à Londino, primaria Regni vrbe, occupat. Distat à Tamesi, qua id maximum Angliæ flumen Meridiem, & Septentrionem respicit, CCCCX. passibus. Agrum habet incredibili amœnitate planum, atque compassum, adeo quidem, vt oculorum aciem ad duodecim miliaria, sine impedimento aliquo, extendere facile possis. In quo venatores ac nobiles viri falconum aucupio, feris indagandis & consequendis, exercentur. Castrum hoc, regia sede, & magnificis Regum sepulchris, atque Garetteriorum sodalium cæremonia, celeberrimum est. Hæc autem equestris societas, ab Edoardo tertio, qui de Ioanne Gallorum Rege capto, speciosissime triumphauit, est instituta. Sunt verò Garetterij equites, bellica virtute, veritateq; natalium lætissimi duces, qui solenni sacramento adacti, mutua, perpetuaq; amicitia se deuouentes, nec ad tuendum Collegij decus, nobili conspiratione quoduis periculum adire, nec subire mortem reculant. Garetterij autem Sodales ob id appellantur, quòd sinistri cruris suram sibilato baltheo vindictam gestent, in memoriam caligariæ fasciola, qua illustri scemina, ab Edoardo flagranter adamatæ, dum ea choream saltaret, soluto fortè nodo, deciderat, eamq; Rex ipse repente sustulerat, vt in honorem mulieris, non amatoria vanitate, sed graui, & maxime honesta ratione, insignium procerum tibijs dicaretur. Eius autem Collegij cæremonia, Vindeboriæ quotannis, statò die, Diuo Georgio equitum tutelari dedicatò, præsidente Rege, celebratur, mosque est, vt sodales galeam & scutum, cum gentilitijs insignibus, conspicuo templi loco, suspendant. In hunc ordinem Herculem superiorem Ferrariæ Principem, honoris causa cooperatum ab Henrico septimo fuisse, referunt. Tres præcipuas areas latas, castrum hoc Vindeborij, non sine grata spectantium voluptate ostentat. Quarum prior nitidissimis ex candido saxo, supernè planis, plumboque contextis edificijs cincta, Garetterijs equitibus hospitia præbet. Habetque insularem in medio domum, præcelsa turri conspicuam, quam gubernator, præfectusq; castrin inhabitat. In ea publica est culina, supellectili, rebusq; culinarijs atque domesticis instructa & spatiosum triclinium, in quo equites, communi quotidie mensa viuunt. Ad hæc autem Garetteriam societatem Angliæ Rex ac gubernator, idoneas, vt voluntate sua, personas deligit, quas nobili ex parentela, tertio propinquitatis gradu esse oportet quique ob grauiorem ætatem, rei que familiaris angustias, precibus Deo offerendis, quam bellicis tumultibus magis habentur idonei. Singulis pensionis annuæ XVIII. libræ, denarii V. assignantur, & vestis. Huius autem tam magnificæ fundationis præcipuum institutum est, vt pro incolumitate Regis, pro felici administratione regni, quotidianas ad Deum preces fundant. hinc rebus diuinis vacant, & bis quotidie ad facellum, orationis gratia, conueniunt. Hæc etiam area ad læuam, magnifica structura exornatur, sacello peraugusto, CXXXIV passus in longitudine, & XVI. in latitudine colligens. In eo, pro equitum numero, decem & octo subsellia, temporibus Edoardi tertij parata habentur. Estque adicula hæc sacra, magnificis Regum monumentis decorata, Edoardi IV. Henrici VI. & VIII. Eiusque coniugis Reginæ Ioannæ. Sacellum hoc regia liberalitate dotatum 2000. libræ annuatim habet, qui quidem proventus Edoardi III. Et Henrici VII. Regum munificentia, plurimum sunt adaucti.

Alter editiore in loco Arcis Vindeborij, Area, validissimis cincta muris, turri, & magnificis edificijs clara, vetus quondam Castrum fuit, De quo hunc in modum veterum annales Anno Domini 1359. Rex Edoardus incipit nouum ædificium in Castello de Windefore, vbi natus fuerat: ob quam causam illum locum amplioribus edificijs, & splendidioribus decorare præcæteris procurauit. In hac castræ regione, Ioannes Gallia Rex, & David Rex Scotia, de quibus vno eodemque tempore Edoardus tertius magnificè triumphauit, tenebantur captiui. Quorum consilio, obicundam loci amœnitatem, & sumptibus, ob sui redemptionem, hoc castrum in eam magnificentiam paulatim exeruit vt non arx, sed iustæ magnitudinis, & humanis præsidijs in expugnabile oppidum, videatur. Ethæc quidè castræ regio, solus Scotia regis, vnica excepta turri sumptibus constructa est, quam, quia V Vincheuotæ Episcopus, sodalitijs equestris prælatus, condidit, V Vinchestriæ turrim, appellat. Hæc gradus habet Gæa opificum industriâ perfectos, vt facilem equis ascensum præbeant. CL. passus in ambitu continet. In ea omne armorum genus, ad arcis defensionem necessarium, æferuatur.

Tertia demum celeberrima Vindeborij regio longe amplissima, captiui Gallorum Regis impensarum sumptibus ædificata, vt editiore situ, ita elegantia atque nitore priores longe superat. Ea CXLVIII. passuum longitudine, & XCVII. passibus in latum protenditur. In medio fontem limpidissima aquæ per oculos terræ meatus, quatuor miliarium spatio, maximis sumptibus deductum, ostentat. Sumptuosissimis insuper edificijs clausa, qua orientem spectat, regiæ nobilitati tecta præbet. Meridie versus Sphæra sterium habet aulicæ recreationi destinatum. Septentrionale vero latus, domus regia, magnificis cœnaculis, aulis, & hypocausis, priuatoq; sacello, decenter ornatur. In eo quoque amplissima illa cœnatio conspicitur, LXXVIII. passus longa, lata verò XXX. In qua solenni & peringenti sacrorum pompa, annuam S. Georgij tutelaris Diui memoriam, Garetterij equites celebrant. Inde CCCLXXX. passus in longum, septem verò in latum ambulatio colligens, incredibili venustate se offert, fulcimentis ligneis vnde quæque conscripta, qua nobilitatis magnifici que vitis sustentacula præbet, vt inde venustates, & falconum aucupia, in area admodum laxa conspiciant. Nam prata ac pascua, vario herbarum ac florum genere vestita, perenni viriditate, collib. ad castrum vsque leniter inuiscunt, deinde in librata planitie, maxima spectantium voluptate, sese extendunt. Hæc ex multis alijs. quæ D. Emanuels Demetrii, & D. Georgij Hofnagelij præstantissimorum lætissimorumque virorum opera, conscripta habuimus, pro capacitate paginae paucis delibauimus. Cæterum si quis plura de inclya hac Angliæ Arce, de Garetteriorum equitum origine, instituto, ac vitæ scire desiderat, is Angliæ descriprores consulat. Hæc autem, quæ Laconica breuitate pro vnus tantum pagella, & loci ratione paucis perscripsimus, accuratissimus arcis, ipsiusque vrbes Oxoniensis depictor D. Georgius Hofnagel, cuius Antuerpianus perhumaniter nobis exhibuit.

OXONIVM vulgò OXFORD.

OXONIVM, Bellostum, ob loci amœnitatem olim dicta, ad septentrionalem Tamesis ripam ciuitas, ab Anglis Oxford, à nostratibus Rhydichen, id est, boum vadum; Latinis verò Oxonium dicitur: sed, quòd nomen antiquitus habuit, penitus ignoratur. Alij tamen Caer Vortigeri, & ab eo conuictum (quibus ego non accedo) affirmant. Nam Gildas scribit, eam ciuitatem ædificatam fuisse in occidentali insulæ parte: & ego credo, in regione Cambriæ, quæ nunc ab eo nomen habet, Curthronion sitam fuisse. Lelandus noster Oxesford, id est, lisdid vadum, dicendum esse mordicus tenet, cui viro, optime de Britannis merito, & antiquis historijs exercitatissimo, refragari non audeo. nam supra lisdid sitam esse constat, & tempus multa locorum nomina corripisse in propatulo est. Sed quodcumque habuit ab initio nomen, pulcherrimum & saluberrimum habet situm, regioneque omnia necessaria affarum ministrantem, bonarumque literarum celeberrimam scholam, vt omnes, qui alias Europæ Academijs adierint, facile agnoscent. Hæc Humfredus Lhuyd commentario descriptionis Britannicæ. Alij, patrij soli amore, miram eius antiquitatem ambientes, Saxonas Oxonium appellasse ferunt, quòd prius Bellostum dicebatur. Alij ex Gual. Monumentensis lib. 1. de Britannorum origine, Oxonium Britannico nomine Caerpeni helgoir appellatum tradunt. Sed hæc, aliaque errori propinquas de Oxonij antiquitate sententias, Ioannes Caius lib. 2. de Cantabrigiæ vsuuerſitatis origine, refutat.

OXONIVM *urbis Angliæ episcopum, Septemvici, Tamesis ripam elegantissimæ atque salubri seu illis frons*

Depicta Georg. Kneller

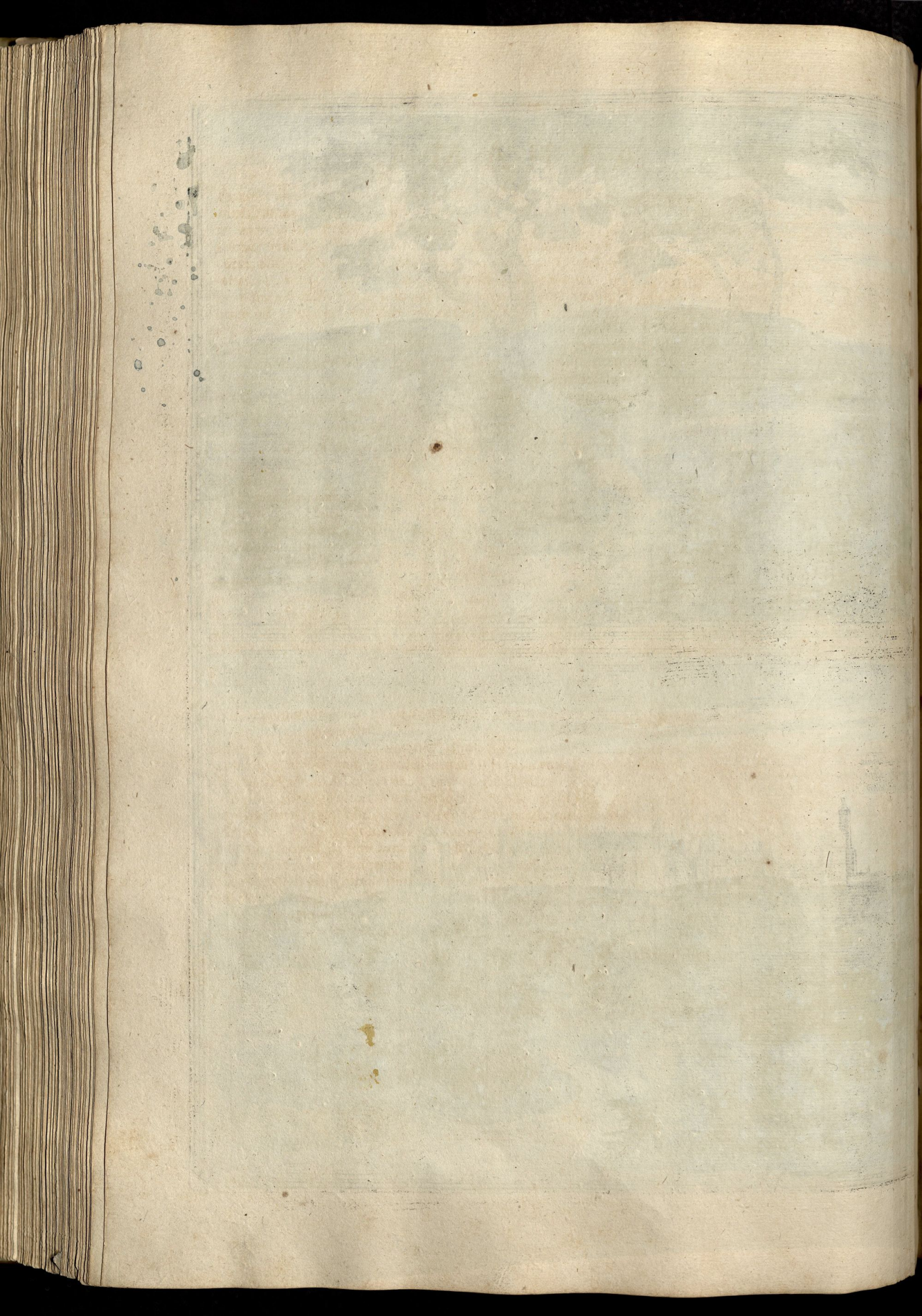
MERIDIES

VINDESORIVM *collocatum super castri locum amoenissimum aedificia magnifica, Arcepsal legum sepulchra Et illius Garterarii equum sacra ornamentis radiantem.*

Depicta Georg. Kneller

Cum Prælo

A L H A M A.

Lhama, haud ignobile *Hispaniæ* oppidum, septem miliaribus ab amplissima *Granatensium* vrbe distans, à *Mauris* constructum certissimis *historiarum* monumentis perhibetur, à quibus etiam maxima ex parte, ante postremam ipsorum seditionem incolebatur, quos rei frumetariæ negotiatio, & assidua agrorum cultura alebat. Situ tam est amœno, vt agrestibus *Afris* regnum *Granatense* quondam tenentibus, optatissimos recessus, regiam quasi sedem, & aulam ipsis *Maurorum* Regibus præbuerit. Eò, quòd variis, multisque dotibus, hoc oppidum, agrumque vicinum ipsa natura locupletarit, ad eò, vt locus ipse, luapte quidem amœnitate & vbertate, voluptati ac gratis videatur esse dicatus. Etenim, tam fertilitatem soli, quàm altissimas atque præcípites montium rupes, valles atque fontes consideranti, nihil ad oblectationem hoc loci deest. Quas quidem omnes *Dei Opt. Max.* naturæ quæ dotes, aquarum calidarum vberissimi fontes infinitis propemodum modis superant. Qui peculiari, & secreto naturæ miraculo, sponte, nullo planè externo *Vulcani* artificio adhibito, calent, eò, quòd nati in intimis terræ visceribus riuuli (nempe vaporis à circumstante frigore in aquam condensatione, vt *Aristoteles* lib. 1. *Meteor.* cap. 13. docet) per occultas cauernulas, venasque fluitantes, in loca subterraneis ignibus plena, aut sulphureas in venas incidant, à quibus calefactæ, naturalem secum calorem deferunt. Hæ autem iuxta *Alhamæ* oppidum thermæ, vel principem, inter *Hispaniæ* miracula, locum, optimo sibi iure vendicant. Est quidem varia & præstans in *Germania* passim thermarum, cum saporis, ponderis, feruoris, tum coloris maxime gratia, conditio. hæc autem aqua limpida, tanto nitore videndi sensui sese offert, vt vel exiguis in fundo numulus, perfacile agnosci queat. Es, nec tepida, nec proflus feruens, moderato calore est, quem nudum hominis corpus commodissime ferat. Et quia sapore amaro, aut ingrata aliqua naturæ qualitate infecta non est, etiam pota, ad varias corporis ægritudines curandas, efficacissima est. Itaque frequens est huius balnei in *Hispania* vsus, eò, quòd tam bene valentibus, qui voluptatis gratia lauare, cutemque curare cupiunt, oportune deseruiat, quam iis etiam præsidij, & medicaminis loco habeatur, qui quocunque morbo laborant. Quotidianis siquidem experimentis probatur, quod mirifica medendi facultate polleat. Quinetiam singularis artificij industria naturalem hanc balnearum amœnitatem, structuræ elegantiam, multum adauxit. Sunt etenim fornicata viuo secto que ex lapide loca, gradibus peropportune exstructa, quibus calidam in aquam, pro diuersa lauentium voluntate, descenditur. Huius autem balnei, Martio atque Septembri salutaris potissimum vsus, vulgari *Hispanorum* consuetudine, existimetur. Est & ampla hic domus, in quam ex vniuersa passim *Hispania* hospites diuertere solent, quæ vt omnem in stabulis commoditatem equis atque iumentis, ita cubicula, sponda, lectos, lodices, focum, cæteraque valetudini recuperandæ necessaria, hospitibus præbet. Iuxta hoc oppidum præcípites arduorum montium rupes videntur, ex quibus riuulus, graui murmure delabatur, qui ex niuosis iuxta *Granatam* montibus, tanta frigiditate exoritur, vt inde, *El Rio frio*, hoc est, Riuulus frigidus, nomen habeat. Thermarum muros alluit, & calidam ex balneis aquam absorbet. Præcelsæ sunt & asperæ horum montium rupes, ex quo horridiora saxa, magis præcípites, conuulsæque sunt valles, eò vehementius mirandum, quam mortalium industria, crucis signum, præcipiti montis dorso sit impostum, cum ascensu non modo difficile, sed planè inaccessum sit eius fastigium. *Alhamæ* hoc oppidum *Archiepiscopatu* *Granatense* subest templum habet nouum, & artificiosissima structura nobile, Christianis, deuotionis, pietatisque gratia, ædificatum.

ALHAMA

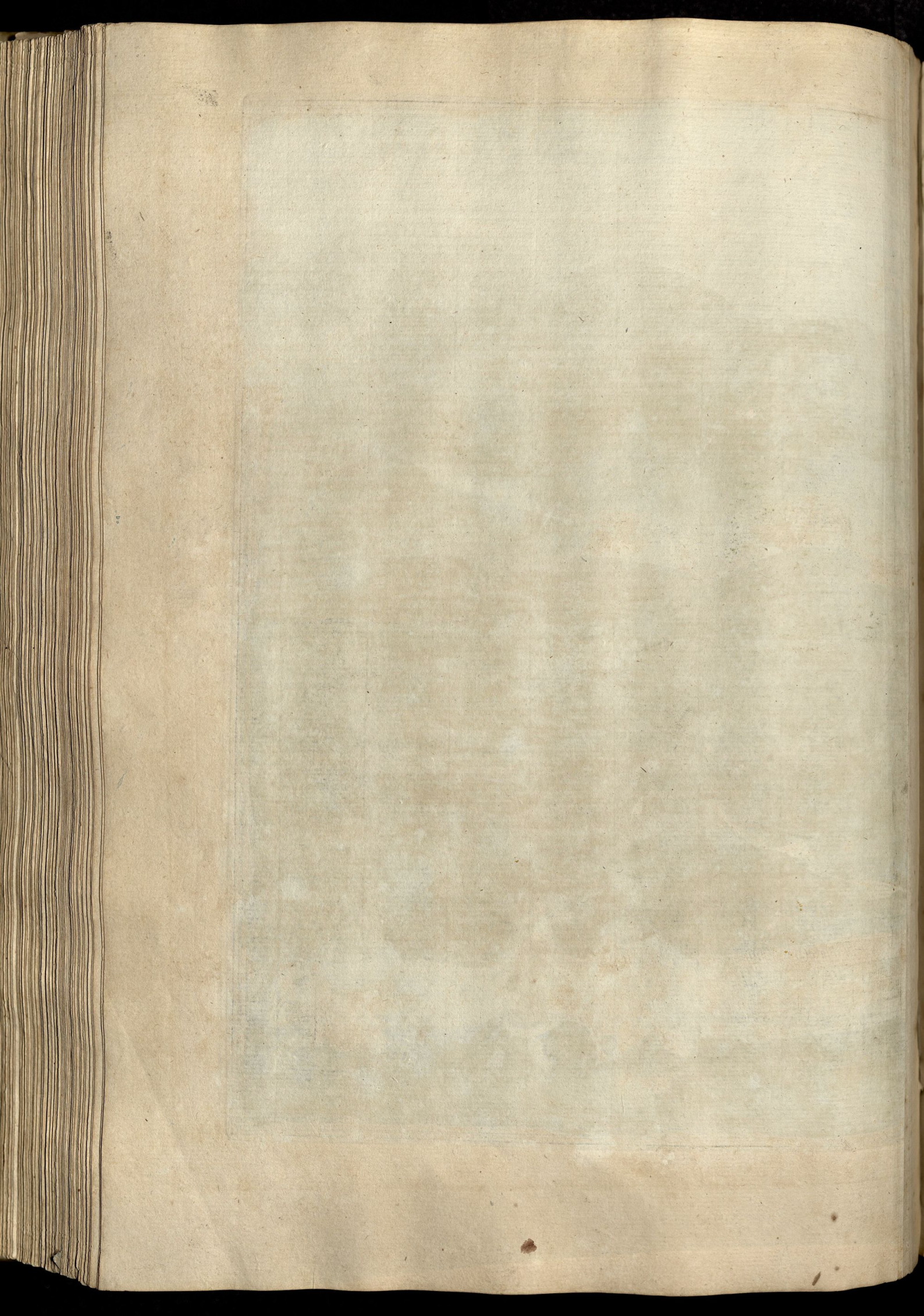

Camus Prætorii

Campus parva

Dessinat. Georgius Hagenst. sculp. 1764.

Campus de Serrata

ANTEQUERA

ANTEQUERA, Oppidum in Hispania Regni Granatenfis, admodum memorabile, sicut est montoso & inæquali, atque à Mauris, prima fundatione, constructum, qui validissimis idipsum muris cingere cœperunt, ea potissimum parte, qua montium dorso sustinetur, qua verò in planitiem se leniter extendit, Christianorum labore ac sumptu perfectum est, & mœnibus defensionis opportunis circumdatum. Castrum habet in montis vertice, Alcaççalia, vulgò dictum, vti amplum, atque magnificentum, ita probè munitum. In quo, Mauris hæc loca tententibus, Granatæ Reges vti plurimum, & sæpius, quam Granatæ, loco alioqui, læto, ac per amœno, agere solebant. Eò, quòd lætissimus vndique ager, videndi sensum, ex hoc castro, tantam ex specula, quocunque oculorum aciem conuertas, mite afficiat. Adhæc, fontium hic nitidissima aqua lucentium, tanta frequentia, quanta suauissimo riuilorum murmuri concitando, sufficiat, quos varijs in locis hic asperi, & cauernosi montes, gelida aqua fœti, vberimè euomunt qua Mauri, quotidiano vsu admodum delectantur. Eius castri portæ sunt omnes ferreæ, in quo hoc etiam tempore plurima Maurorum bellica, & castrensia instrumeta afferuntur, veluti lorice, spicula, gladij, scuta, ex pelle & ferro affabrè confecta, quibus vniuersum obtegunt corpus & hostium tela excipiunt. Squamola etiam & ossica instrumenta, quibus sinistræ brachij anteriorem partem communiunt, ne, dum sagittas sæpius in hostem contorquent, recurrentes arcuum nerui, manicularum plicis impediuntur. Videntur & oblongæ Maurorum haste: sagittæ, humato præ acuta ferro, & arcus ex nobili ligno confecti, quod ob subtilitatem humoris extensum, mira facilitate in priorem situm redit. In quibus summa Maurorum gloria, & spes quasi extrema, dum manus cum hoste conferunt, est reposita. Tanta siquidem arte, vti atque industria hos arcus contorquent, vt loricam, & ferreum, solis ardore, atque gestatu calefactum thoracem, sine difficultate sæpè traiciant, ac penetrant. Mos est his amamentata gestare hastam, sagittariam tæcam, qua iacula circumferunt, quorum etiam aliquot compresso femore tenere solent, scutum, & arcum: & celerim, leuiorisque armaturæ equis insidentes, panfis incredibili velocitate lacertis, sagittas tanta frequentia & celeritate in hostes spargunt, atque excutiant, vt frequenter postremarum acierum, & earum quidem longius distitarum ordinem, telorum quasi grandine frangant. Quod si Saxonibus, atque Germanis nostris, grauioris armaturæ equitibus, minaci bombardarum fulmine furiosis, cum his tam frequenter, quam Hispanis in arenam prodeundum esset, aut mitius de equitatu suo sentire, aut fortè sobrius viuere dicerent. Iuxta hoc castrum, vt insitutum nostrum prosequamur, homines nobilitate clari, tam loci amœnitate, quam aëris puritate adducti, domicilia sua habent, latissimam vero subiectam planitiem agricolæ studiosi incolunt, & ij quidem opum affluentia foelices, quas partim ex agris, partim ex salarij opificio, quod maiori ferè parte exercent, vberimè prouentu, consequuntur. Nam in vicinis oppido montibus, plura sunt loca, salinis, naturæ beneficio, oportuna, vbi passim incredibili abundantia candidi salis grumos conspicias, quod quidem non artificiosi ignis adminiculo, vti in Saxonia & Zelandia, maximis sit sumptibus, sed solis ardore, quem admodum ad urbem Calaritanam in Sardinia, & iuxta Ceruiam in Romanula, siue Romandula, concoquitur. Aëtiis enim mensibus, tam fontium, quam pluuiarum in his montibus aqua collecta, vehementi solis ardore concreuit, ac tandem excoquitur, vnde tantam salis copiam efficiunt, quæ magna ex parte huic Hispaniæ traçui sufficiat. Idem etiam in montibus fodinæ sunt inexhaustæ, quibus præstantissimi lapides ad sumptuosissimorum operum & ædificiorum ornamenta idonei, eruntur, qui lætè patent, & amplissimæ negotiationi occasionem præbent. Quin etiam hi montes alterius quoque lapidis fecunditate præstant, quem, Hiesso, vulgare Hispanorum idioma, nuncupat, ex quo calcem, imò multo præstantius gluten conficiunt, quod vsitato nunc nomine Architeçti, Tarras, appellant, quod muros, & ædificia consolidandi, & confirmandi vim maximam habet. Hoc siquidem lapidis genus, igni concoctum, contulum, per incerniculum cibratum, & aqua deinde maceratum, calcem, & tenacissimum reddit cementum quod in priorem soliditatem deinde coalecit. Quo structuræ, tanta industria, componunt, & tenacissimas muris incrustationes superinducunt, vt ædificia continuo ex lapide nata, non manu facta, aut composita videantur. Eadem etiam calce, siue potius gypso, glutinatores vtuntur, in obturandis fictilijs & ligneis vasis, quæ condimentis & vario fœta liquore, in indiam & has nostras regiones transmittunt. Mirum autem est, quo naturæ miraculo, quasi fopitum in se ignem hic lapis retineat. Quod quidem, cum admirari, quam seruari, atque pernoscere multo sit nobis facilius (Differentiæ enim naturarum, non Aristotele tantum, sed & ipsa rerum veritate asserente, sunt nobis incognitæ) D. Augustini de eiusmodi lapidibus & calce tententiam adscribere placuit, ex XXI. de Ciuitate Dei lib. cap. 4. In quo, dum venusta narratione, plurima recenset, quorum humano ingenio ratio, non posse dari videtur, etiam de calce, inquit. Intueamur miraculum calcis. Excepto eo, de quo iam satis diximus, quod igne candescat, quo alia terra redduntur, etiam occultissimè ab igne, ignem concipit. Cumque iam gleba tangentibus frigida sit, ignem tam lætenter seruat, vt nulli nostro sensui prorsus appareat, sed compertis experimento, etiam dum non apparet, sciatur esse fopitus: propter quod eam calcem viuam dicimus, velut ipse ignis latens, anima sit inuisibilis visibilis corporis. Iam verò quam mirum est, quod cum extinguitur, tunc accenditur, vt enim occulto igne careat, aqua ei infunditur, aquaue perfunditur, & cum ante sit frigida, inde seruescit, vnde seruentia cuncta frigescent. Velut expirante ergo illa gleba, discedens ignis, qui latebat, apparet, ac deinde tanquam mortua sic frigida est, vt adiecta vnda, non sit arsiuta, & quam calcem vocabamus viuam, vocemus extinctam. Quid est hoc, quod huic miraculo addi posse videatur? Et tamen additur. Nam si non adhibeat aquam, sed oleum, quod magis fomes est ignis, nulla eius perfusione seruescit. Hæc quidem Augustinus, de viæ & mortuæ calcis miraculo. Porro, vt ad oppidum, de quo non nihil sumus digressi, redeamus, Vilendæ & suspiciendæ capacitatis vasa fictilia, quorum formam in vrbis icone spectator habet, hoc loci conficiunt, quæ Gasteria, hoc est, ventricosa, cum Dioscoride non ineptè dixeris, ad condenda & asseruanda cibaria, & cuiuscunque generis liquores, aquam, vinum, oleum, capparum, oliuas, &c. quorum vel vnicuique modo, ob incredibilem sui capedinem, integræ familiæ domesticæ refocillandæ, toto anno sufficiet. Hæc vulgò, Tenaías, nuncupat. Fauces & cacumina montium, numero, 6. in lamina signatorum, quia afininæ gingiua formam præ se ferre videntur, la Bocca del asino, Hispanico idiomate appellantur: Per istorum autem Montium valles, publicum & vsitarum iter, Malagam vsque suscipitur, quod antiquum est, & præstans Hispaniæ oppidum, octauo ab Antequera lapide distans. Hæc ferè omnia à præstantissimo viro D. Georgius Hocfnagel, Iconis depictore sic Flandrico idiomate accepimus.

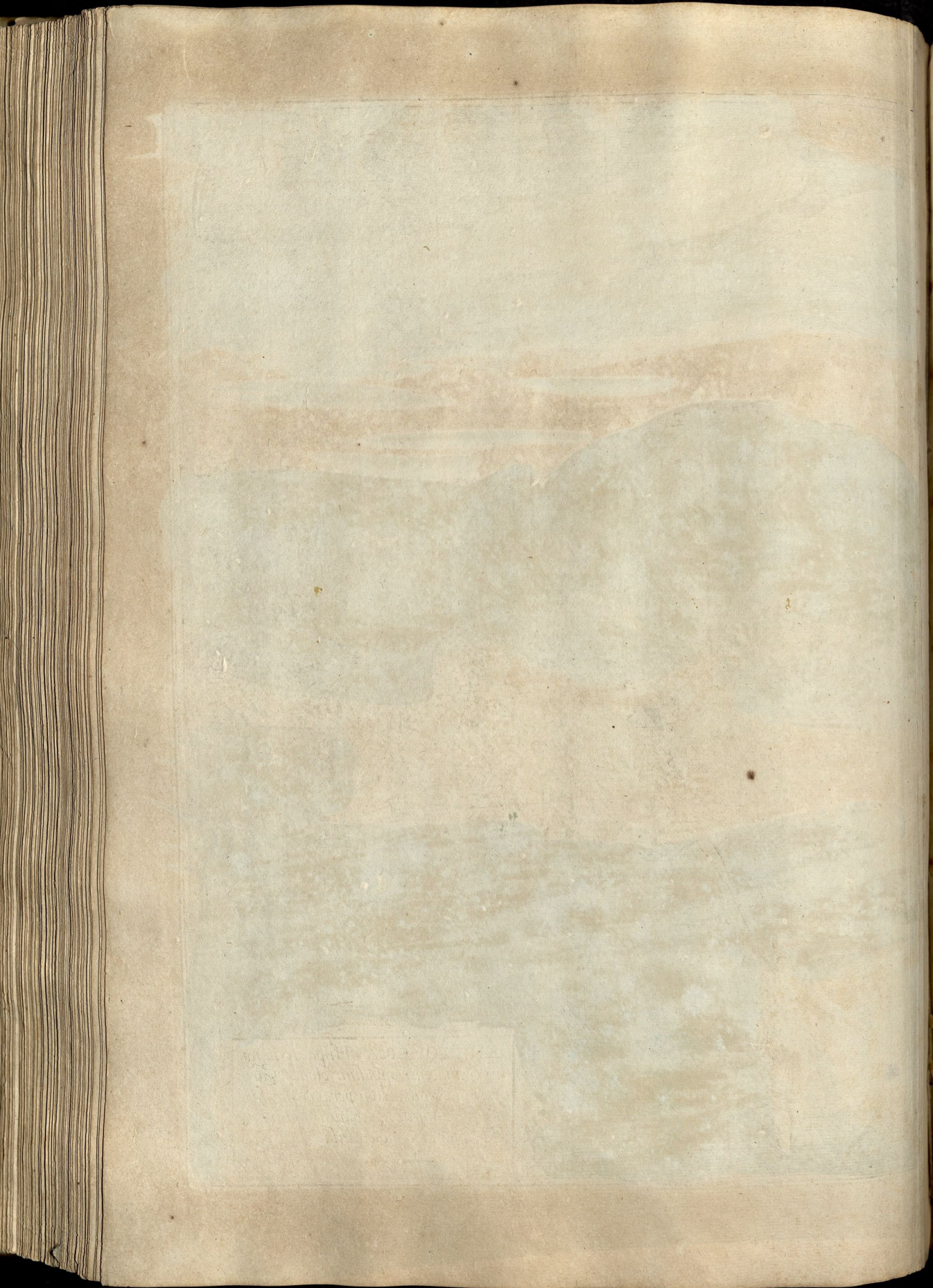
ANTEQVERA.

1. Laus Hispaniae
2. Castellum de Granata
3. S. Martinus
4. S. Petrus
5. S. Paulus
6. S. Iacobus
7. S. Iohannes
8. S. Maria
9. S. Michael
10. S. Nicolaus
11. S. Stephanus
12. S. Vincentius
13. S. Xpianus
14. S. Ysaia

Desingebat Georgius
Hugonius

ANTIQUERA Hispanie in regno Granatensi oppidum olim Maurorum Regia; situ peramoeno; salis fecunditate; lapidum fodinis, & figulina commendabile.

VEGEL

VEGEL, exiguum, quidem, at situ & opere clarum Hispaniæ Baticæ oppidum, septimo à Gaditano opp. lapide meridiem versus distans, colli, latissima vndique planicie cincto, incumbit, ita vt inde circumquaque prospectus pateat, quo vsque oculorum acies extendi potest, tam in latam laxamque planitiem, locaque compascua, versus solis exortum, quam in Africa montes, & oram circa meridiem. Tum etiam in vastum & tumultuosum oceanum versus septentrionem prospicitur. Eius incolis piscatus ad communem victum necessaria abunde suppeditat. Non ita procul ab hoc oppido Oceanus angusto freto, Europam ab Africa exiguo interuallo dispescit, quæ quidem angustia vernaculo idiomate Hispanis Estrechio de Iubraltar, communiter autem, Fretum Herculis nuncupata, in Hispania Iubraltar opp. à Mauritanæ opp. Ceuta ter mille P. spatio distant. Hinc etiam præcellus Mauritanæ mons Abila, quem nauæ germani, den *Schemünfelberg* / nominant, conspicitur, cui in Hispania ad fretum hoc Gaditanum mons Calpe, altitudine conspicuus respondet. De his autem montibus, & Gaditano Freto, præter innumeram scriptorum turbam, hunc in modum Dionysius Alexandrinus, eiusque commentator Eustathius, Minervæ, rerumque nouarum cupidus suppeditabit.

VELIS MALLAGA.

VELIS MALLAGA nitidum Hispaniæ oppidum versus solis exortum, quinto distans lapide à Mallaga opp. & dimidiato milliari à mediterraneo mari, amenissimis cinctum campis, fructiferisque collibus, in quibus castrum ab Afris aut Mauris quodam ædificatum venuste conspicitur. Agrum habet atque conuales, omnium rerum tam ad vsum, quam voluptatem mortalium fertilem. Ex hortis siquidem opere & arte confitis, generosissimi mirabili abundantia percipiuntur fructus, vtputa poma aurea, granata, limones, citrones, &c. Colles non tam aruis & arationibus, quam vuis passis sunt beati, sic, vt opportunitatem amplissimæ rei vindemiæ præstent, cuius hic summum studium vberimos accolis fructus reddit. Hic etenim vuz passæ, tam ea, quæ vulgò passæ de Lexia, quam quæ caruleo colore, passæ de sol, colliguntur, præstantissimi idem liquores, sirupi, generosa & fortia vina, ficus, amigdala, & serica bombicina tela, quæ quidem gratissimæ exteris merces, in remotissimis & variis Europæ partibus, in maxima sunt admiratione ac pretio. Horum verò montium tam sunt aspera & præcella iuga, vt ex eorum culmine Herculeum fretum, imo Barbariæ ora ac montes, atque adeo Africa oppida Ceuta & Tingis, in faucibus Herculei freti sita, commodissimè conspici queant. Diuiduntur hi montes, diuersisque separantur nominibus. Alii la Sierra, alii la Xerquia appellantur. Incredibili pagorum frequentia passim culti, quos soli ferè Mauri, ex postrema profligatione residui, inhabitant, hi Christianæ fidei nomina dederunt, peculiari suo, ex antiqua consuetudine vtuntur vestitu & lingua, & solum in huius oræ tractu colunt, mōtes vitibus & fructiferis arboribus conserunt, vicinaque loca tam decenter labore suo exornant, vt spectatu sit valdè iucundum, quorum fructus, annuo prouentu vberes collectos, huius oppidi incolis diuendunt, à quibus exteri deinde mercatores hoscoemunt, & onerariis nauibus, in varias totius Vniuersi partes exportant. Ad maris littus, dimidiato ab hoc oppido milliari amplissima ex lapide constructa domus, La Torre de Velis, nuncupata, intus frequentiam ædium & habitaculorum commoditate conspicua, in qua & varia sunt loca peropportune disposita, in quæ omnia, quæ territorium vicinum suppeditat, bona comportata, ante, quam euehantur, vectigal Regi perfoluunt. Tum hoc loci, iisdem mercatorum naues onerantur. Hac descriptione sic nos iuuat præstantissimus vir, multoque rerum vsu nitidissimè cultus D. Georgius Hoffnagle, qui experientia omnia sic se habere repperit.

VEGEL

VELIS MALAGA.

CONIL.

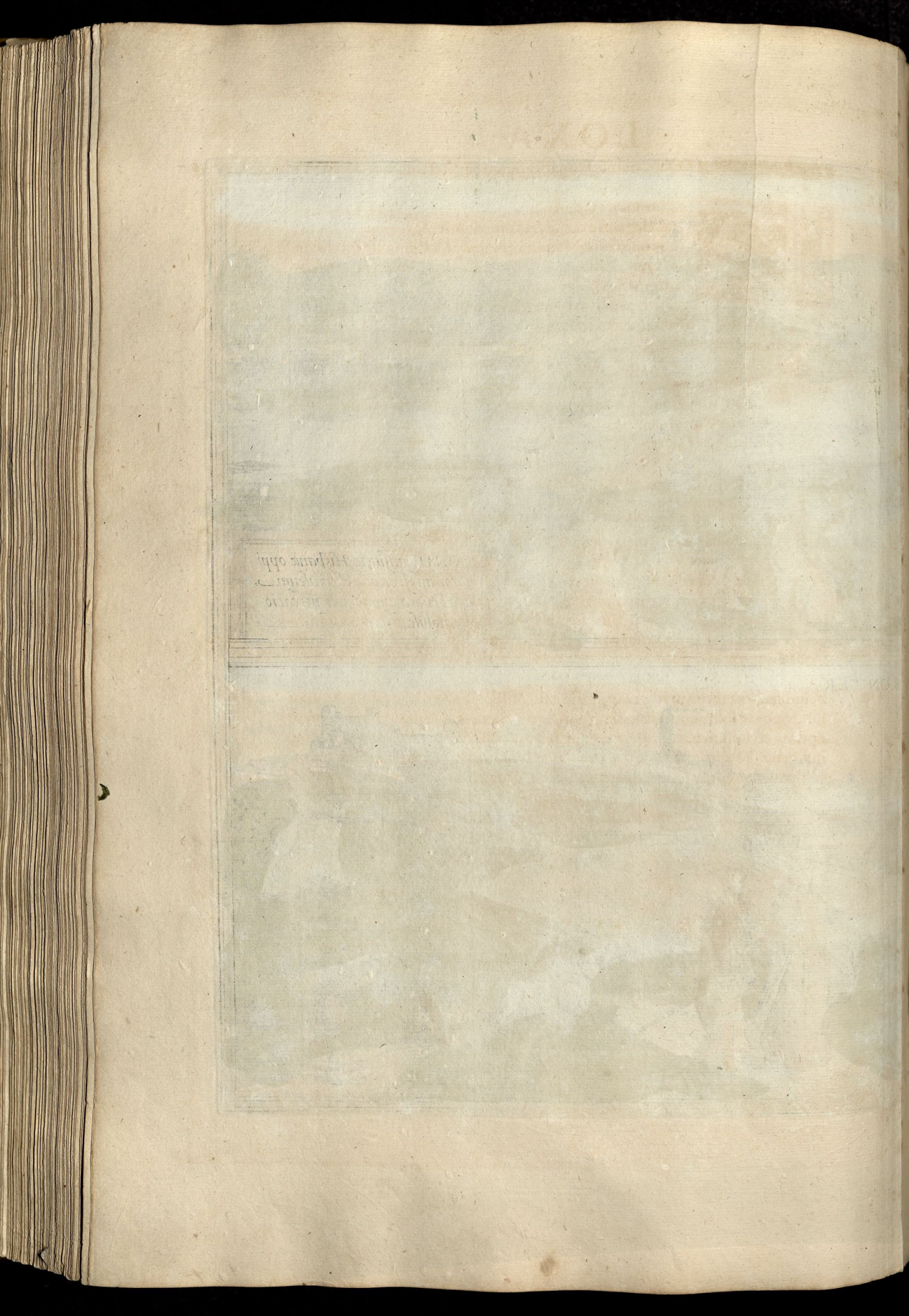
ONIL, prælarum Hispaniæ oppidulum, sex milliaribus à Gaditano oppido, qua meridiam respicit, distans, primo abest lapide à regia via, qua ad fretum Herculeum, siue strictum de Zibaltar deuenitur. Illust. S. Luca Duci, qui & Medina Cidonix patet. Eius præcipua salus atque diuitiæ, in captura variorum piscium, potissimum verò tynnorum, consistunt. Quæ Duci maximo est molumentum. nam ferè centum coronatorum millia annuatim hinc eum colligere asserunt. Locus piscationi bonitate naturæ destinatus, quemadmodum etiam in vicino oppido Gadiz, Alm odraua vulgò dicitur, in quo quætuosam hanc piscationem à Calendis Maij, ad decimum quintum Iunij diem exercent. Arx ibidem est, domicilium Duci præbens, iuxta quam domus est amplissima, La chauca de Ducque cognominata, ex qua pisces minutim dissecti & sale in vasculis conditi, onerarijs nauibus incredibili copia in Italiam deferuntur, atque in Mediterraneo mari, ac passim in Galeis totius anni tempore esui sunt. Earum nauium, quæ quotannis hinc deferunt piscem, statio eo loco est, qui litera C. in lamina notatus videtur. In proximo Cymbarum multitudo ferè semper consistit quibus retia in mare, dum tynnis insidiantur, deferunt, quæ & apud eum, qui in icone conspicitur, riuum, dum à piscatione redeunt, vuida explicant, reficiunt, atque exsiccant. Illud verò quibusdam fortè mirum videbitur, quonam pacto præcelsæ turris, litera E. designatæ, & vulgò, Torre de Attalaya dictæ, adminiculo, in isto piscatu, vtantur. Speculator in ea dum hi pisces cymbarum atque lemborum multitudine sectantur, constitutus, longius tynnorum aduentum conspiciens (se ipsos etenim, dum gregatim tranquillo mari, dorso eminentes adnatant, patefaciant) candido velo dat piscatoribus signa, vsitata & cognita ipsis indicia, quibus cognoscunt, quousque ipsis progrediendum, & retia prouehenda, quando item ea in mare sint demittenda. Est & alia nocticula turris, litera D. insignita. in ea nocturno tempore Turcarum, Maurorum, & aliorum hostium aduentantium explorator agit, qui ignitis, & in vniuerso isto Hispaniæ tractu vsitatis indicijs, speculatores in proximis constitutos excubijs, de hostium aduentu admonet, & hi consequenter alios, vnde vicina deinde oppida, quam minimo tempore, vigilandum & prospiciendum sibi esse accipiunt.

XERES DE LA FRONTERA.

ERES, vrbs incluta in Andalusia Hispaniæ regione sita, duabus milliaribus à celebri nauium statione, amploque B. Mariæ portu distat, qua consueta Cadizium vsque, duarum leucarum nauigatio suscipitur, quæ vulgari lingua, de Bayvan Gadiz, hoc est Gaditana nauigatio nuncupatur. Et quia hæc vrbs, omnium primum muris, foueis, & turribus septa, in ista Hispaniæ regione se offert, De la Frontera, quasi Hispaniæ ex hac ora initium, siue etiam terminus dicitur. Magnitudine loci, amplissimoque murorum ambitu conspicua, illustribus natalium splendore, nobilibusque viris domicilia præbet. Qui celebri, frequentique numero eam incolunt, agrumque vicinum, ex quo peringentes commoditates percipiunt, latissimo spatio occupant. Is ager, vineis & aruis distinctus, omnium frugum, vini, olei & frumenti ferax, ad eò vt quasi perpetuo vere, perenni viriditate visu decenter ornatus, variaque segete campi, quouis etiam tempore, supra hominum fidem, luxurient: laxissima demum prata, graminum & florum viriditate contacta atque vestita spectantes reficiant. Ita quidem, vt nulla foli portio otiosa, nullus planè locus, tantum publicis exceptis, inueniatur, quem non aut vitium vbertas ac varietas aut ramosæ arbores præstantissimis fructibus graues exornent. Eiusmodi sanè vicini agri conditio est: tanta in eo elegantia, nitor atque vbertas conspicitur, vt vix eam referenti fides adhibenda putetur. Quare mirandum minimè est, cum olim tum hac nostra quoque ætate, summos, nobilesque homines in ea potissimum vrbe domicilium sibi delegisse. Inde præclara illa vina, quæ ab Indicis vsque gentibus expetuntur, in inferiorem Germaniam Galliam, Angliam, Scotiam, Ostlandiam, & in alias totius vniuersi Regiones quotannis exportantur. Inde Anno A. C. N. M. D. L. XV. cum graui caritate annonæ Germaniæ etiam altitudinis puteos sub terra, ad rem frumentariam multos in annos conseruandam, in hac vrbe passim nobiles habent, infra quidem latos, angustiores autem supernè, lapidum mole contextos, quos sine peculiari Magistratus consensu aperire non licet. Tantam vini copiam huius vrbis territorium annuo prouentu cultoribus profert, vt sexaginta millia vasa, quorum singula tres amas, sua capacitate absorbent, vix ad hoc vinum conseruandum sufficiant, compertumque sit quandoque vt is dulcorum numerus, octuaginta millia excederet Præstantissimos insuper totius Hispaniæ equos, & maximè perniciter hæc regio profert, eos Genettas vulgò nuncupant, quos nobiles mira industria informant, eorumque cursu, in hippodromis oblectantur, dum equestres instituunt pugnas, in quibus arundinibus & cannis, hastarum loco, sese mutuo exercent, eum ad modum, quo Mauri hastas torquere & iacere in hostes solent. Eos ludos, Fuegos de cannas, patria lingua nuncupant.

LOXA.

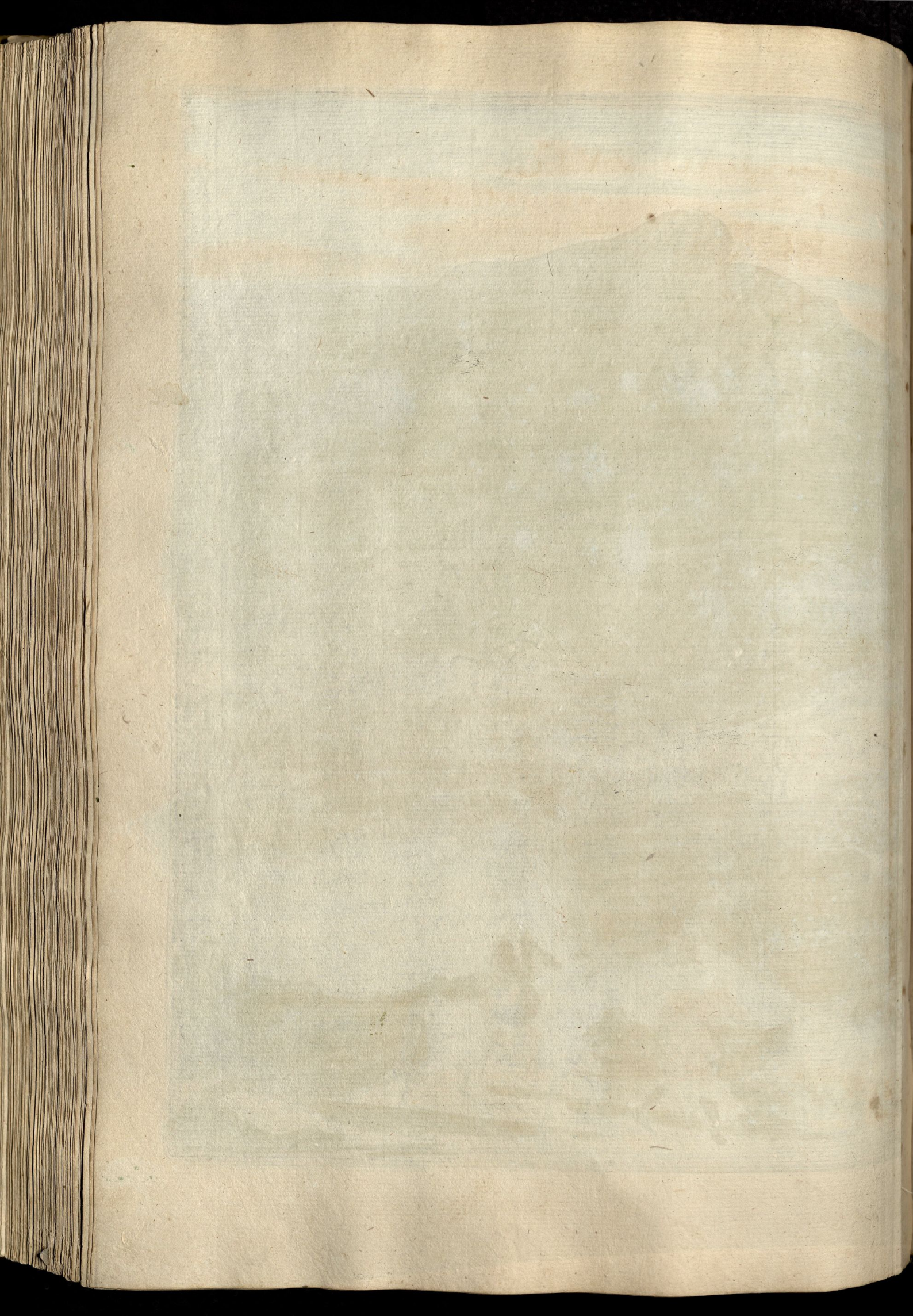

OXA, nobile Hispaniæ oppidum, à clarissima Granatenfi vrbe, sexto, plus minus, lapide distans, eo itinere, quod Hispalim ducit, Granatenfi Episcopatu subest, situ tā amœno ac eleganti excellit, vt vniuersam hanc regionem, hortū, atque pomarium, summa diligentia cultum, esse dixeris, in quo Opis, & magna deorum mater Tellus, efficacium herbarum ac fructuum coruū plenum, effudisse videatur. propter perpetuas in eo herbas, flores, segetes, ac gramina, quibus campi magna cum voluptate spectantium vestiuntur, obque virentium arborum frequentiam, quæ præstantissimos fructus, mira abundantia quotannis incolis præbent. Vnde hortulani hîc plurimi, & telluris cultores inueniuntur, qui ex iis, quæ terra ex se fundit, victum quæritant. Et hortos habent, varia fructuum affluentia, ditissimos, omni que herbarum genere decenter ornatos, quæ non victui tantum quotidiano, ac esui sunt accommodæ, sed & voluptati, vbi libuerit, morbisque medendis, deseruiunt. Venationibus etiam ferarum, vt plurimum hîc incolæ student, eò quòd ob miram pabuli abundantiam, passim leporum & cuniculorum greges, in patentibus campis, pascuis, atque nemoribus, venantium oculis obuersentur, quibus aut canum sagacitate, aut falconum industriâ, aut denique mustelarum solertiâ, insidiantur. Quas in specus & occulta terræ foramina immittunt, vt cuniculos è cubilibus suis, in apertum fugere cogant, quos deinde eiectos capiunt. Montes, huic oppido vicini, inculti quidem sunt, non tamen saxosi aut horridi, sed quia naturæ clementia pabulosi, pecori alendo per oportune deseruiunt. Quare huc quouis ferè tempore, minoris pecoris greges agere solent, qui in his montibus, magna securitate, non sine ingenti indigenarum lucro, diuagantur. Hinc lanam, hinc vellera, hinc pelles lanatas, annuo prouentu, colligunt, quas ad urbem Granatensem, in permultilanae artem exercent, deferunt, in qua sui humano aptatæ, ad varias orbis partes deinde exportantur, in Italicis potissimum, & Belgicas vrbes. Et, quia vicinum huic oppido solum, ob naturalem loci clementiam, vt diximus, pabulosum, ac optima est ouium nutritrix, idcirco niuei lactis, ouini casei, sapidissimum est. Hinc indigenæ, & quos grata passim agricultura sustentat, maximo hominum confluxu, hebdomadatim, esculenta sua, ad forum Granatense comportant, vbi ea quamprimum, ob incredibilem, in ea vrbe, hominum frequentiam, in promptam conuertunt pecuniam.

LOXA.

Deponitur Georgius Weylingh.
1715.

BILBAO · VVLGO · LATINIS,

FLAVIOBRIGA.

BILBAO vernaculè, Latinis Flaviobriga, & Flaviogallica olim dicta, vrbs Cantabrorum est in Hispania, celebris, & varijs rebus ad humanæ vitæ sustentationem necessarijs, abundans. Tribus vero in primis affluit, à quibus maximè commendatur: situs videlicet oportunitate, annonæ copia, negotiorumque, & hominum mirabili varietate & multitudine. Sita est enim in loco plano, à mari duobus miliaribus distans, aëre vt temperato, sic valdè salubri. Nam ab ea parte, qua terram respicit, magnis montibus circumdata, nec frigori nimio obnoxia est, nec calore nimio torrida. Ab altera parte, oppidulum habet in ora maritima, Portugalette, vulgò nuncupatum, à quo riuus quidam, maris ingens brachium, non solum in hanc vrbe vsq; sed in ipsas etiam domos, influit. Hoc importari atque exportari paruo negotio, vilique pretio, varia mercium, aliarumque rerum genera in dies est videre. Tanta annonæ copia abundat, vt vix in tota Hispania aliud oppidum sit, quod ei hac in re conferri possit. Tritici semper ingentem vim asseruat. quo fit, vt nec inopia, nec fame vnquã laboret. Panem habet singulari excellentia præditum, singulatim id genus, quod incolæ vernaculè, de arregoriaga, aut, pan delfuego, vocant, què in furno nõ coquunt. Est etenim tam præstanti sapore, vt non sit, cui rectè comparetur. Vini quoque an vllum genus desideret, non facile est dicere. Nam præter vernaculum & domesticum, tanta aliorum vinorum copia huc aduehitur, vt vltra viginti vinorum genera, quandoq; libeat, facile inuenias. Carnium insigni & copia, & bonitate gaudet, in primis vero ouillæ, & bouillæ, volucrumque omnis generis. In foro in dies centum & plures puellas videre est, quæuis annonæ genera, copiosè vendètes, quæ omnes in cedunt capite aperto & nudo, capillisq; tonsis, nec tamen propterea inelegantes. Heic est enim moris, Virgines, ante, quã nuptæ sint, nec capillos alere, nec velari. Nec est etiam cur piscium vllum genus requirat, cū & optimos habeat, & quantos ferè velit, eosque recentes. Pomorum est ei tam vberimus prouentus, vt nisi qui viderint præfentes, facilè adduci non possint, vt credant. Decem enim marauadisjs, quod pecuniæ genus istic loci minimum est, & decimam ferè stuferi Brabantici partem valore æquat, tantum pomorum vulgo emitur, quantum mulus, consueto onere portare solet. Frequentia commerciorum florentissima est. Hac enim plerunq; & importari solet, quicquid vel Anglia, vel Belgica, vel Gallia mittit, & quantumq; Hispania cum alijs communicat, eadem hac solet exportari. Inter cætera verò, quæ euehuntur, plurima est excellentissima lana, ex qua in Belgica deportata, præstantissimi panni fiunt. Constat, hac lana quotannis quinquaginta naues onerari, quibus quinquagesies mille saccos, & amplius, auehi confirmant. In ipso foro machina est ad imponendas nauibus merces exponendasq; aptè constructa. vbi quantus sit toto die negotiorum feruor, mirabile est videre. Tota vrbe passim nil videas, quam officinas & cellas, reponendis & custodiendis mercibus, aptas, perpetuo plenissimas. Nauigationis enim comoditate fit, vt vel raro, vel nunquã contingat plane euacuari. Naues in hac vrbe, & eius territorio, quotannis plurimæ fiunt, quarum nonnullæ ingentes & altæ, secundum priuilegia, quæ habet, aliæ vulgaris magnitudinis & formæ, penè innumeræ. Reperire heic est ciues, qui soli, propria pecunia vno anno, tres quatuorue naues ædificari curant. Hinc etiam omne genus apparatus nautici heic fieri consuevit. Hæc de ea Medina in Hispaniæ descriptione, lingua vernacula scripta.

BILBAO VIIQO LATA
 ET AVLORUM
 BILBAO VIIQO LATA

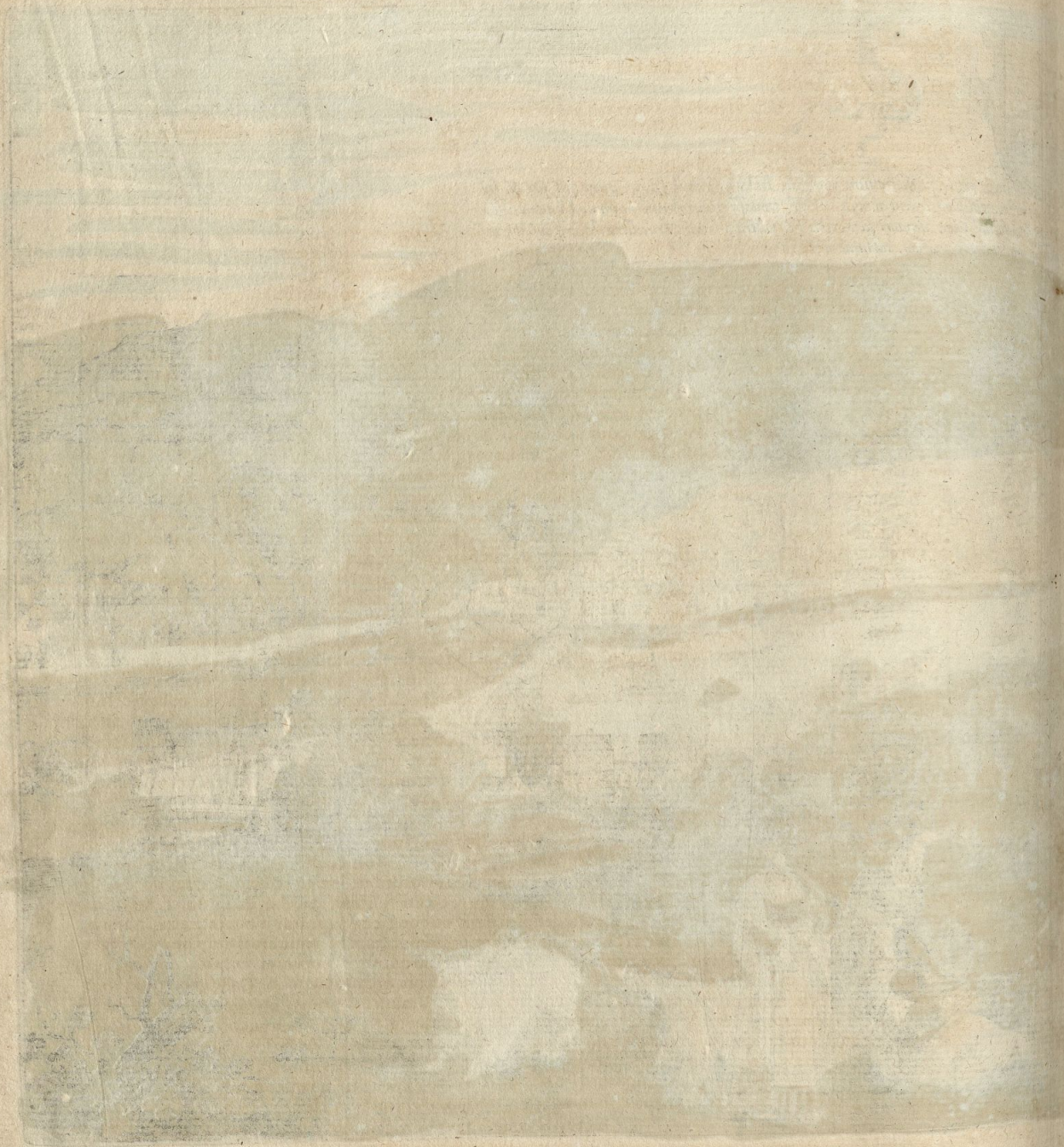
En, Ipektor generalo, Magnifico Hispanie civitate Bilbae, ubi, quasi bellum vadum, Bilbae, unde fit et alteram, per V. Ipsi
 labum, ferbant, condita a Duceo Lepo de Alca, Cantabro Primitivo, anno oritur, Magnifico Imperatore, a N. C. venisset, Hagenbergi manu, ad rivum ditius
 atq, est condit, ubi ponitur, et forma, qua anno Christi, C17. in 22. XV. unificatur, Causa deparati sunt, opus hic nostrum beatu, Praetuli S. oomiu V. P.
 Joanne Alffon Hispaniarum Rege, M. a factu, summu praesentium pulcherram, et antiquitatem, admirator.

LA YARA DE PORTO GALETTE

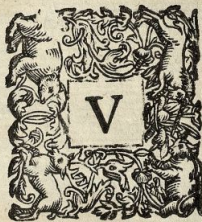

1. S. Bartolomeo.	9. Los arceles.	11. Carrovia.
2. S. Pedro de Andia.	10. S. Felipe.	12. La Iglesia de
3. S. Bartolomeo.	11. La casa de San	13. S. Juan.
4. S. Vincente de Alameda.	12. Trigan.	14. S. Cruz.
5. La ermita.	13. S. Antonio.	15. La casa de los
6. S. Francisco.	14. Arceles.	16. Fuente.
7. S. Agustin.	15. Ermita.	
8. Cap. de la ermita.	16. Ermita de Santa.	

SAINT JAMES

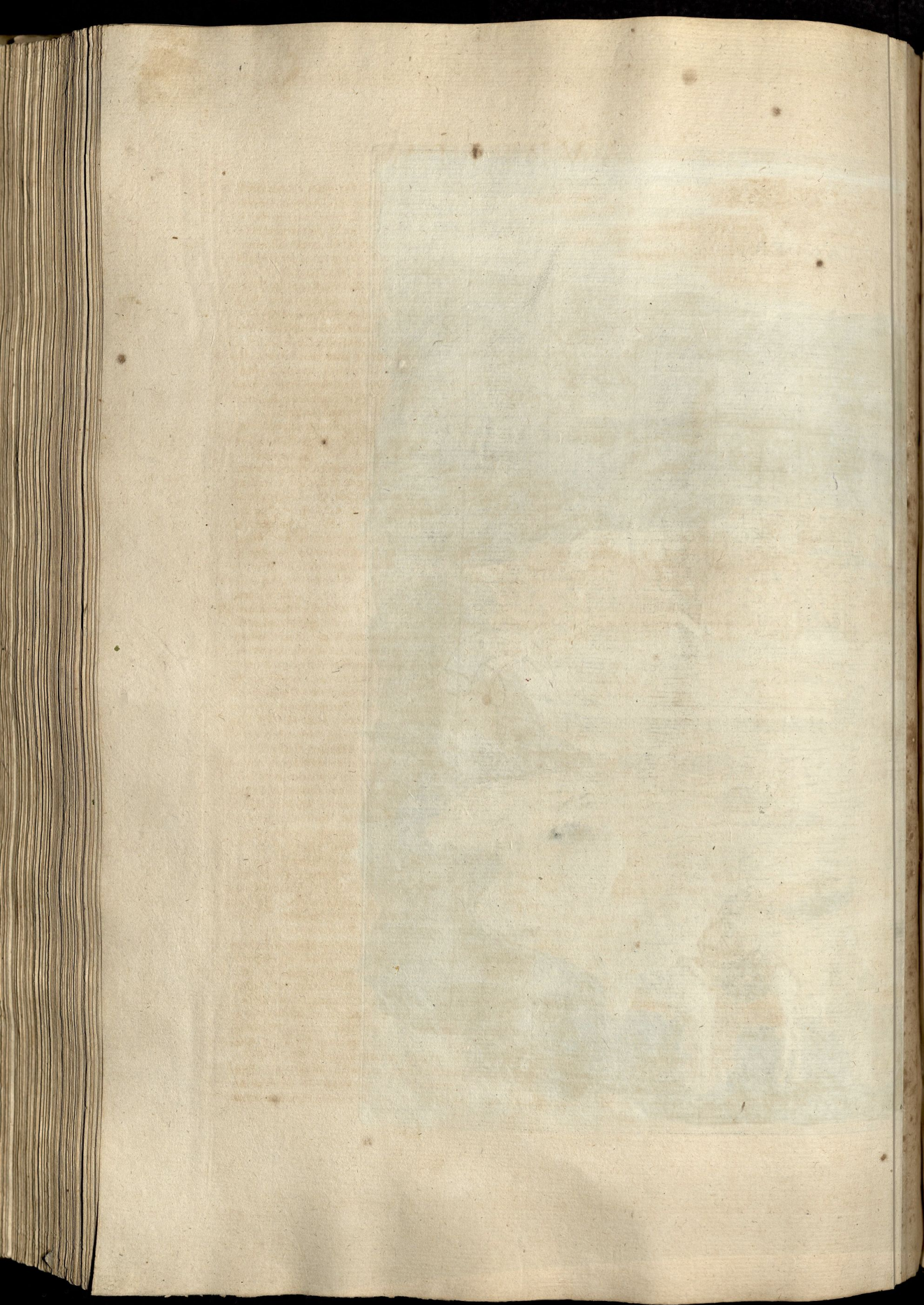

SANTANDER.

VRS, quam vulgo Santander vocant, in Hispania Tarraconensi sita est, ad litus oceani Cantabrigi, eo fortè tractu, quem Ptolemæus ab Antigonibus habitari tradit. Hodie Asturiam Satillanam vocant. Indigenæ tamen referunt, huius vrbs territorium, particulari vocabulo vernaculè *lamontana* nominari. De radice montis leuiter assurgentis in mare prominet, cuius alluuiò à dextera, qua arcem prætergressa, vltra vrbs procul sese extendit, vulgò vocatur *Larvacand*: à sinistra, maxima ex parte totam vrbs attingit, ac canali quodam per ipsos muros vrbs interiora petit, qui vulgò *laribiera* dicitur, ipsumque canalis ostium vernaculè quoque, *el buccaron* appellant. Ab hac parte, aggere quodam humana arte operaque, veluti brachio influentis extenso, quem sua lingua *muellorvicio* vocant, singularem vrbs portum fecêre, in cuius aggeris extrema ora, geranium extruxêre, ad nauium exonerandarum, vel onerandarum commoditatem, quod vernaculè, *la grua* vocitant. Totus sinus ille, quasi vnicus portus videri potest. Nam per angustias quasdam, veluti per ostium, mare huc irrupit, atque intus se latius diffundit, vndique aliàs naturâ conclusum. A fronte vrbs, alia moles fluctibus obiecta est, inflexa paululum, vt portus commoditati magis seruiret, qua & à furore æstuantis oceani, si quando contingat, tueri se solet, & nauibus etiam aut exponendi aliquid, aut recipiendi commodissimum locum præbere. In medio huius sinus ostio, scopulus quidam exstat, quem, *la perna de moagro*, appellant. Is, ob auium multitudinem, istic nidificantium, incolis saepenumero aucupii occasionem recreationis ergò, præbet. Ferunt, hanc vrbs tantæ antiquitatis fama ceteras eius regionis vrbs antecellere, vt incolæ eam à Noa conditam esse, dicunt, & gloriari soleant. Forma oblonga est, intus plana, & muro vndique cincta, ab ea parte, qua terram respicit, ob fossæ profunditatem, aqua tamen vacua, accessu difficilis. Aere gaudet saluberrimo. Fontes habet, tam intra mœnia, quam foris proximè muros, sex excellentissimos, qui perpetua limpidiissimæ aquæ scaturigine, incolis vltro quasi offerunt, quantumcunque aquam, vel ad vsu, vel ad voluptatem, requirant. In ipso foro duo sunt, quorum alter S. Clara, alter, Vrbanus vocatur. Foris ad fanum D. Nicolai, ex eminentiore saxo, tertius prorumpit, omnium vti maximus, ita celeberrimus, vulgò, *la fuente de Beccedo*, dictus. Hinc maxima ex parte cum multitudo ciuium, tum etiam, qui inter eos præcipui habentur, aquam hauriunt, propter singularem quandam eius præstantiam. Aiunt enim, naturâ illi hoc singulare inesse, vt hyeme caleat, æstate, quam maximè frigeat. Quartus est propè D. Francisci, vulgò *fuente de la Bobeda* nominatus, quintus, qui vernaculè, *el rio de la pila*, sextus, quem *fuente de molinedo*, appellant. Hi duo postremi, vsui in primis sunt in vico marino commemorantibus, quem vulgò *lacalla de la mar*, vocitant. Is vicus, suburbium est, ita vrbs adiunctus, vt vrbs nomine comprehendatur, tamen si murorù ambitu exclusus sit. Heic seorsum ferè habitant, qui piscatui operam nauant. Nam, cum sinus ille optimorù piscium tanta copia abundet, vt incredibile videri possit, si speciatim singula exponantur, plurimos esse facile est cogitari, qui piscatui incumbunt. Porta ei septem numerantur, videlicet, S. Nicolai, S. Petri, *De las Atalassanas*, S. Francisci, *De la Sierra*, S. Clara, & *del arzillozo*. Adificiis alta superbit, politissimè partim ex puro lapide, partim ex ligno constructis. Religioni colendæ conseruandæque, bina monasteria habet, vt runque ordinis S. Francisci, alterum, fratrum D. Francisci; alterù, fororum pientissimarum D. Clara. Summum in ea templum, vulgò, *de los cuerpos santos*, dicitur, ornatisima structura, vti suspiciendum, ita sanctitate venerandum. Perhibent, eo loci, vbi ista Ecclesia fundata est, quondam bina martyrum corpora miraculosè deuecta, firma atque immota constitisse. Fuisse referunt, procul inde, sanctos viros, qui magno animi ardore, & singulari constantia hostibus se ad fidei Catholicæ nostræ defensionem intrepide opposuerint, à quibus tandè interemptos, in Duriù flumen abiectos, eo corpora in mare, præcipiti cursu, effusa, longissimò circuitu emenso, in hunc demum sinum, summo miraculo veluti fato delata esse, & heic firmâ perpetuamq; sedem elegisse; itaque ab iis, nomen sanctorum corporum, Ecclesiam nactam esse. Eadem collegio in signum pietate, & doctrina canonicorum excellit. Rotunda est forma. Intus, in circuitu Xenodochium habet S. Spiritus, vbi pauperes quilibet benignè excepti, humanissimè, pro necessitate, diligenti cura tractantur. Hinc inde quoque diuersis facellis, sepultura plerunque aliqua nobilis alicuius viri exornatis, aucta. Medio interiori ambitu, amoenissimum pomarium includit, gratissimo floridarum arborum perpetuo odore fragrans. Inde, mare versus, arx obuia est antiquissima, non vrbs solum: sed totius etiam sinus imperatrix, quippe cui expositum sit, quicquid toto sinu apparet. A sinistra, vbi dixi, aquam in ipsam vrbs sese infundere, edificia sunt, in ipso aquæ ductu, patentibus atque elatis arcibus exstructa, veluti armamentarium quoddam nauale, vulgus: *atalassanas* vernaculè nominant. Heic naues, naualisq; omnis apparatus, fieri consuevit. Ciues sunt bellicosissimi, vt ferè sunt eius regionis omnes. Magistratus in ea annuus est, sex senatoribus vno secretario, atque vno procuratore constans, ineunte Ianuario, singulis annis, nouus de more creati solitus, in sacello D. Lodoici, apud fratres D. Francisci. Eo tum primates totius vrbs indefinito numero congregati, communibus suffragiis, nouum anno nouo magistratum legunt. Hæc vrbs priuilegiis etiam ac immunitatibus antiquitus amplissimis dotata est, quorum hoc tantum adiciam, quo cautum est, ne à Rege, aut vllò quouis suo domino, vendi vnquam, aut oppignorari, quacunque etiam de causa, possit. Hac fere exportatur, quantumcunque Castella regnum lanæ foras mittit. Verum nec tu, ô Iacche, huic vrbs tua dona negasti. Vinum enim quis hîc desideret? Terra vndique vineris circumdatur, quibus hinc inde viridaria interiecta, ad voluptatem non minus, quam ad necessitatem confita, & amoenissimum prospectum, & amplissimum vrbs fructum præbent. Adde his vicinos circuncirca diuersos pagos, varia pomorum frumentorumque genere affluentissimos, quo fit, vt, nisi singulari Dei pœna accidit, commeatu etiam, nunquam destituatur. In summa, vrbs est, ob portus commoditatem omnium rerum diues. Hæc ex relatu indigenarum.

AURELIA.

AVRELIA, florentissima Gallia: vrbs, loco, admodum opportuno sita, diues, ciuibus armis exercitatis potens, munitissima non in Gallia modo, sed tota etiam Europa clarissima. De memorabili, post hominum omnium memoria, obidione eius, qua Carolo, sexto eius nominis, Rege, anno 1428. ab Anglis cincta fuit, & miraculose ab Ioanna Lotharinga virgine, belli duce liberata, vide, benigne lector, integrum libellum Ioannis Ledoici Micquelli ludimagistri Aurelianensis, ac Carolum Lotharingum Cardinalem; qui de hac re fusius per tractans In cnius rei perpetuam memoriam octauo die Maij, quotannis totus vrbs magistratus, vniuersa plebs, & omnes ecclesiasticorum ordines, generali processione gratia labundi obire ciuitatem consueuerunt. Reges hic quoque aliquot inauguratos esse quemadmodum Rhenis fieri solet, historia testantur. Carolus nonus regni initio ibidem omnium regni ordinum comitia habuit. Episcopum etiam habet singularem quem de suo nomine Aurelianensem dicunt, non solum sedis antiquitate, sed etiam maiorum sanctitate in Gallicana Ecclesia celeberrimum. Consilia itidem aliquot prouincialia celebrata Gregorius Turonensis ait: Childeberto Gallia Rege, fulgure coeli tractata, totam ferè conflagrasse. Nostro tempore bello hoc ciuili miserum in modum iactata est. Ab Hugonotis prodicione capta aliquandiu, multis in ea deformatis & aliquot ecclesijs diratis, in eorum potestate mansit. Postea ab Rege recuperata est. Heic in obidione, fortissimus belli Dux Franciscus Guysius, à lo. anne Poltroio globo tormentario traiectus occubuit. Quae plura de ea desiderat, legat Franciscum Belleforestum, Scripsit etiam de ea libellum singularem, Leo Tripaurius, senator Aurelianensis, vterque Gallicè.

Enimvero, vt dixi, Aurelia hæc, vel, vt alij, Aurelianum, in Gallia ciuitas est opulentissima & celeberrima, quondam Genabum dicta, sita ad Ligerim fluiuium. Quis eam condiderit, certo affirmari non potest. A multis creditum est, ab Aureliano Imperatore fundatam esse, atque inde nomen sortitam; sed, cum constet, eam multo ante, quam Aurelianus efferret, extitisse Genabi nomine, fieri non potest, vt ab eo fundata sit. Genabum verò, de quo Cæsar meminit commentariorum suorum lib. 7. ipsam Aureliam esse, cum ex ipsa Cæsar's & Strabonis lib. 4. eius descriptione colligi faciliè, tum ex Aimonis historia, & aliorum scriptis aperte demonstrari potest. Quapropter Franciscus Belleforestus, celeberrimus nostro tempore historicus, in noua sua Gallia descriptione, ait, verosimile videri, ab Aureliano Imperatore ei nomen inditum, qui vel auxerit eam, tametsi Volpiscus & Aurelius Victor eius rei nullam mentionem faciant, vel Genabenses à se Aurelianenses vocari voluerit, quod apud Druides de imperio suo prædictum fuerit. Explodi autem omnino eorum opinionem, qui ab Aurelia Cæsar's matre sic vocatam autumant, cum multo post etiam Genabum adhuc dicta sit. Minime quoque Sabellici sententiã probari, qui à Gallico auri vocabulo, Or, denominatam censet quo ob loci in quo sita est, fertilitatem, & cinium singularem industriam mirè abundet. Ligeris fluiuius tota Gallia notissimus hanc præter labens, magnam illi commoditatem ad mercaturam faciendam, præstat. Vnde non sine causa etiam olim vnicum quasi Carnutum forum fuit. Agrum circumquaque fertilissimum habet, omniumque abundantissimum, vt non minus pro horreo totius Gallia habeatur, quam quondam Sicilia Romæ. Vina eius territorium præstat nobilissima, quæ inde & in Gallia, & in alias Europæ partes, magna copia exportantur, nomen ab vrbe consecuta. Quapropter mirum non est, ciues ei magno numero opulentissimos & ditissimos esse, cum & merces naturæ benignitate habeant, & ad eas aliò exportari curandas, egregiam commoditatem. Loco est paulò editiore edificata; ea maximè parte, qua Luteriam Parisorum respicit, atque vnde se templum S. Crucis, quod non ita pridem per seclarios dirutum fuit, ostentat. Aere gaudet puro atque salubri. Per opportunus certè ac maximè idoneus vniuersitati locus, quæ istic, inter ceteras Gallia academias clarissima, Anno M. CCCXXII. post natum Christum à Philippo Pulchro Gallia Rege erecta est, iurisprudentiæ in primis alumna & conseruatrix. Nam cum Philippus Rex in animo haberet, hoc loco totius prouinciæ summo senatui, sedem figere, qui etiam nunc istic est, necessitatem postulare faciliè iudicauit, esse oportere, vnde veluti ex equo Troiano prudentes ad Ius populo dicendum atque administrandum; rem omni mortalium societati vti maximè necessariam, ita dignissimam, euocari haberique possent. Quam ad rem nihil erat Academia tali commodatius. Ex hac vniuersitate quot egregij viri non Gallia solum, verum etiam vniuersæ Europæ communicati & quasi dati sint, non est faciliè hoc loco referre. Plures enim sunt, quam hic locus patiatur enumerari. Hoc tamen prætereundum non est, Bertrandum Burdegalensem Archiepiscopum, qui postea Pont. Max. creatus, Clemens Quintus dictus est, hinc quoque egressum esse, Lingua hic vtiuntur vernacula adeò pura, vt Gallis Aurelianensium esse affirmant, quod Græcis quondam fuit Atticismus, Quare profecto multæ sunt causæ, cur externi homines huc frequentes confluant. Alij enim mercandi causa, alij studendi, alij linguæ discendæ gratia, multi proculdubio vtramque ob causam, vt videlicet & studia prosequantur, & simul linguam purè discant. Vnde Germanis in primis moris esse aiunt, huc filios suos domo paterna ablegare, Quæ ratione inde ab origine gubernata sit, cum nemo scriptorum, quod sciam, posteritati mandarit, non est faciliè dictu. Colligere tamen licet, ad leges Dreuidum ab initio sub indigeno principe istic Rem pub. administratam. Postea Romanis, rerum positus, eorum imperio, vti præscriptum fuit, haud dubiè paruisse. Ijs inde vel eiectis, vel conuentione facta, in Italiam reuersis, tandem ad Regni titulum euecta est, eo scilicet tempore, quo Clodouici filij Galliam inter se partiti reatur, primusque Rex eius Clodomirus fuit. Hoc, & prole sua mortuis, Clotarius frater, in Regnum successit, qui idem etiam Gallia vniuersæ monarchiam, fratribus omnibus absque prole extinctis, adeptus est. Postea Gallia coronæ restituta, ab ea vsque ad Valesiorum imperij initium, non est diuisa, Ioannes enim Valesius, Rex, vt erat à Philippo patre iussus, eam Ducatus titulo, ac perpetuo quasi regni feudo, cum omni ditione ei adhaerente, fratri Philippo, tum Comiti Valesio, contulit. Vnde deinde Ducatus titulum retinuit. Eo iterum sine mascula prole anno M. CCC. XCI. vita defuncto, secundo ad Gallicum regnum redijt. Nec enim in huiusmodi feudum, præter mares, quisquam succedit, non magis, quam in ipsum Gallia regnum. Postremò Carolus eius nominis Quintus, Gallia Rex qui sapiens cognominatus fuit, perpetua lege sanxisse videtur, vt semper Aurelianensis Ducatus, secundo Regis filio, quemadmodum primo, Delphinatus, cedat Quondam ab Attila, qui se Dei flagellum appellabat, obsessa legitur, verum inde strenua ciuium defensione repulsum, irrito conatu, referre pedem oportuisse.

BOVRGES, vulgo, Latine BITVRIGES.

BNIMVERO Biturigum metropolis, quondam ab Eura flumine, quod eam alluit, Auaricum appellata. Sita est in agro plano & amœno, ac non modò omnium ferè frumentorum atque leguminum: verum etiam vinorum præstantissimorum, pecorum, piscium fluminiatium, vulcerumque & quorumvis penè fructuum, victui humano accommodatorum, feracissimo. A quo primè condita, sit non satis constat, tamen si sint, qui Græcis, eius originem attribuant. Veteris vrbs sita, quæ Auaricum olim nominata fuit, ad paludes vergit, cuius etiam nunc rursi primum propemodum integri, hinc inde exstant, ad eò solida materia constructi, vt sumptus demolendi architectis inutiles vias effecerint, vnde hætenus ijs parciat est. Extenduntur à turri, quam ab insolita crassitudine, magnam vocarunt, vulgò, la grosse tour, per medium D. Stephani templum, & plateam D. Ioannis campestris, portamque Gordianam, vique ad portam notam, olim S. Andree, dictam, inde per plateam amphitheatri, vulgò des arenes, nominatam, ad portam Turonensem vsque Hinc portæ eto ambitu, verus portam D. Pauli paulatim Magnam turrim repetunt. Postea vrbs aliquoties aucta est. Carolus Magnus XXIII. Francorum Rex & Romanorum imperator, cuius regni initium incidit in annum à N. C. DCC. LXXIX. eam amplificatam, nouis muris cinxit, à porta videlicet Bourbonia, anguloque Archiepiscopalis Curie, vsque ad eam. quæ Carolettam, Gallico diminutio, ex Caroli nomine facta, denominarunt. inde continuato muro, qui adhuc dum videri potest, ad ingressum vsque in urbem, Euræ, minoris fluij, qui vnus est, ex tribus Euræ fluminis brachijs, vulgò quoque Gallico diminutio, Eurette, vel Aurette vocati, mœnibus includit, totum S. Fulgentij suburbium, item magnam illam plateam, quam vulgò, d' Auren vocant, aliamque vulgarè nomine, Montcheury, dictam, qua ad Abbatiam S. Sulpitij iter est, vsque ad Clementiam turrem, vnde porò ad exitum eiusdem Euræ minoris, eadem mœnia pertingit, adhuc dum videri potest. Necessè verò fuit, ad hunc mœniorum ambitum constituendum, multis fossis, aggeribusque paludum aquas, à consueto cursu detorqueat quò fluminem, vernacule, d' Auron dictam, quod vrbs mœnia, ab occasu, lambit, illic allaberetur. Ea enim ratione studuit firmiorem, hostibusque accessu difficiliorem reddere. Postea etiam muris inclusa sunt suburbia. D. Ambrosij, ac D. Laurentij, item, quicquid est inter Clementiam turrim, quæ proximè à porta S. Sulpitij abest, & portam Carolettam partim communium, partim Abbatibus cuiusdam D. Ambrosij sumptu ad eò, vt ea vrbs, nostro æuo, vna sit, ex maximis Gallie ciuitatibus, munitissima & ferè in expugnabilis, quod vndique fluminibus, & paludibus, quæ aqua, ex terra copiosè scaturiente, perpetuo abundant, siccarique non possunt, circumsepta sit. Quapropter etiam vna tantum parte, adiri potest, ea videlicet, qua Euronotum excipit, vnde etiam hostis ei, non facile metum incussit, quia istic & muris validissimis, & altissimis aggeribus, obvallata est, latissimè inde prospectu patente. Ab hac enim parte, Magna turris est, vnde ad quatuor vsque miliaria circumspici potest. Ea ab insolita magnitudine neminem adepta, vt dixi, alijs vndique minoribus turribus cincta est, id, quod Philippus Augustus, secundus cognomine, & XLI. Gallie Rex, anno ferè à N. C. M. C. XC. fieri curauit, quo eam quoque antea accessu facillimam, quippe in plano constitutam, nullo, aut fossa, aut aggere, circumducto faceret firmiorem. Vrbs est, forma oblonga, amplissima certè & spaciiosissima, ornata supra mœnia octuaginta elatis, & crassis turribus, opportunis tanè mœniorum propugnaculis. Septem habet portas, præter minores hinc inde ad necessitatem factas, septem item suburbia, proximè portis adiuncta. Si quis est fortè de hoste metus, quatuor tantum portæ apertæ solent, Bourbonia videlicet, S. Priuati, S. Sulpitij, & Atonia. Porò, septem sunt in ea, collegiata, quas vocant, ecclesiæ, septendecim parochiæ, quatuor mendicantium ordines, duæ vitorum Abbatie altera S. Sulpitij, olim Nostre dame de la nef, appellata ordinis D. Benedicti, opulenta & prædies, in suburbio Montcheury sita, iam ab ea mutato nomine, S. Sulpitij dicta, aqua tota ferè cincta, probè munita, murisque vndique clausa, quos intra, varios habet hortos, diuersissimarum arborum, herbarum ac quorumvis fructuum abundantissimos, item per opportuna viuaria, quibus ex Eura fluuio Abbatiam ipsam præterlabente aqua, quanta opus est, subministrari potest. In his monachi tantum possunt piscium alere, quærum ipsis, quibus ex regula non nisi piscibus, vescit, ad victum sufficit. Altera est D. Ambrosij, ordinis S. Augustini, intra ipsos vrbs muros, in loco per amœno sita, intus etiam viuaria, & viridaria sua cultissima habens, nemini non aspectu, iucundissima, & ipsa profectò amplissimis redditibus liberalissimè dotata, sunt hic porò, tres, feminini sexus, Abbatie. Vna harum, vulgò, Nuncia de dicta, in honorem beatissimæ virginis Mariæ, olim ab Illustrissima Ioanna Biturigum Ducissa, constructa ac dotata est. altera, D. Laurentij, à Carolo Magno instituta vtrique harum sunt amplissimi redditus. Tertia est fororum mendicantium D. Clare, ordinis fratrum minorum. A porta S. Priuati versus Septentrionem longe lateque sese vineta ostentant, optimi vini feracissima. Mercatura hic in primis panaria viget. Nam inter mechanica artificia, quorum cuiusvis generis, etiam optimos habet, atque exercitatissimos magistros, textina maxime semper excellit, id quod ex veteribus matrimoniorum contra dictibus, tum in ipsa vrbe, tum in vicinia apparet, vbi, si cui filie honestioris alicuius familie nupturæ, de vestibus prouidendum erat, apertis verbis declaratum legitur ex præstantissimo Bituricensium panno eas fieri voluisse. Præter mercatus publicos, hebdomadatim binos, diebus videlicet, Iouis, & Sabbati, commodiori mercium distributioni, aliæ etiam istic nundinæ, quotannis celebrari solent ab omni exactione, & vectigali libertate atque immunes, scilicet, in ferijs D. Laurentij, D. Lazari, D. Martini, S. Vrsini, S. Oskilli. Item, nundinæ D. Ambrosij, quæ per septem integros & dies & noctes continuari solent. Non ita pridem, magistratus Bituricensis, amplissimum quoque Xenodochium, communi pauperum afflictorum necessario solatio, & subsidio construxit curauit. Huic gubernando administrandoque à Maiore urbano, quem le Marie, vocant, totoque Senatu (cui alia vniuersa, huius administrationis, cura incumbit) cuius quidam, aut mercator opulentus, & notæ probitatis, ex ditissimorum præcipuorum numero delectus, præficitur, ei adiutores tres alij, veluti consiliarij vitæ quoque innocentia, probati adhibentur, quibuscum ille, de reliquis officijs communicato consilio, decernit, agitque, quod maxime, è re futurum, videbitur, sine vlla inde mercede, solius Charitatis, & Dei amoris ergo consequenda. Quinquies, aut sexies bello expugnata, tota diruta est, toties etiam incendio absumpta, nihilominus tamen, hoc nostro tempore, insigni ædificiorum magnificentia, satis superbit, ea plurimarum domorum commoditate, atque amplitudine, vt heroibus conuenire magis quam ciuibus dicas. Octoginta ab hinc annis, nempe, circa annum à N. Ch. M. CCCC. LXXXVII. cum eæ nundinæ, quæ postmodum Lugdunum hinc translatae sunt, in hac vrbe adhuc celebrarentur, in toto Bituricensi Ducatu nemo ferè nobilis erat, illustrioris alicuius saltem familie, quin heic domum propriam haberet, eoque, nundinarum tempore, præsentia plerumque sua, vrbem cohonestaret. Attamen, si vel illius temporis ædificiorum structura elegantiam, vel eam qua nunc est, cum ea, qua olim, spectaculo fuit, Auaricum, conferas, nullam esse discretis, & dico sunt superbissimæ, tum materie, tum elaborati operis præstantia, vixit, heic si quid alibi, terræ aliquando erui contigit, sæpius inuenta, varietate antiquitates hinc inde adhuc, cum intra, tum extra muros, obijit.

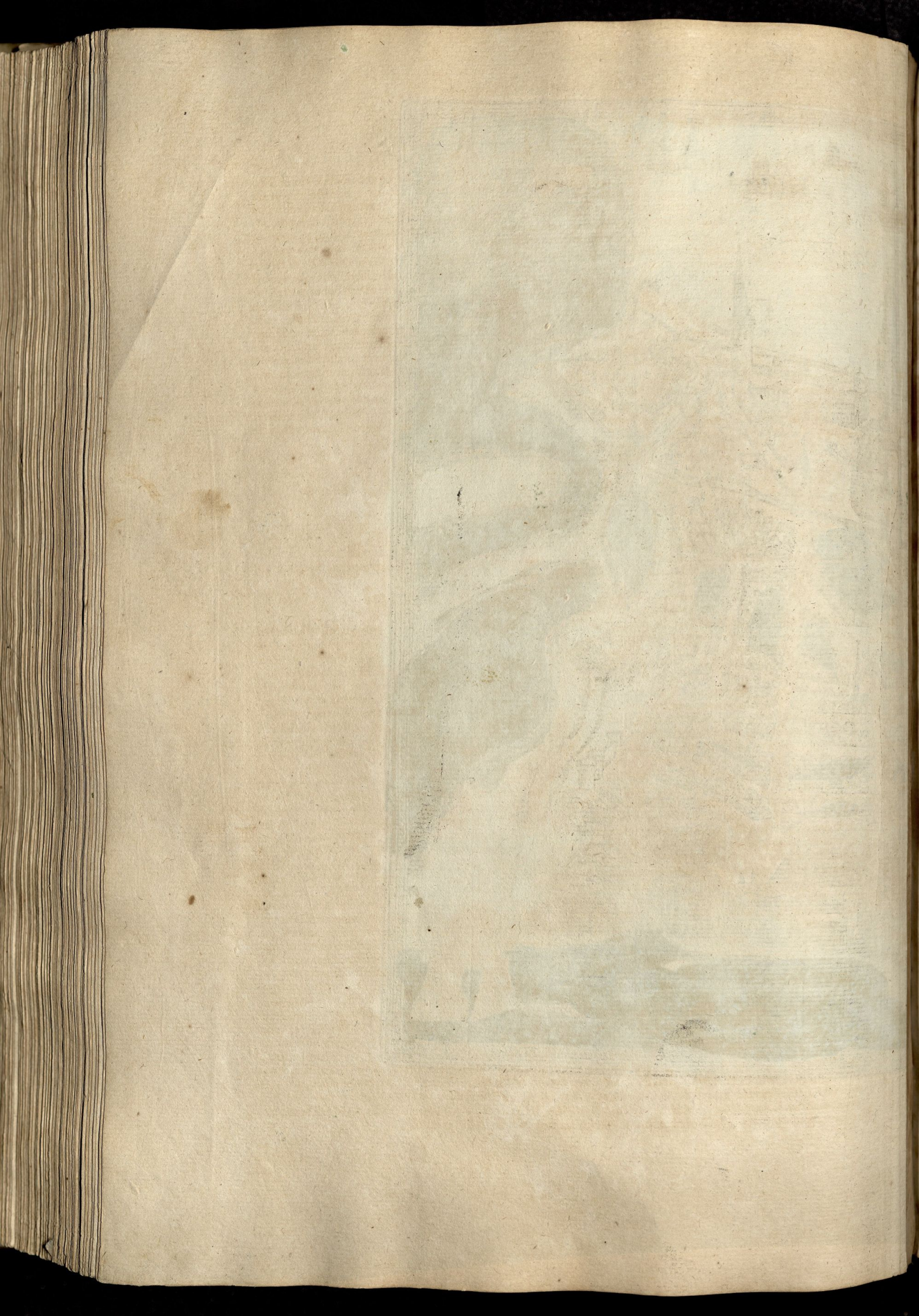
ROCHELLA.

ROHELLE Vulgo, vrbs Gallia, maris vicinitate nobilis, quem plerique Ptolemaeo, Santonium fuisse, existimant, quod haec quasi sola, totius Santoinae provinciae portus, magna opportunitate conspicuus, asylum & propugnaculum, viribus humanis inexpugnabile, existat. Altero latere mari, altero paludibus, & vliginosis locis, tertia muris, foueis, & turribus, ad hostiles insultus propulsandos, idoneis, firma. Admirabile sane, ac mirum, quanto robore, ac fortitudine praestet: quam validis sit munitionibus, vallisque firmata, quam commoda loci, situsque ratio, pro dignitate expendi, dicique fati non potest. Nam, praeter reliquam eius felicitatem, ipsum mare, pulchre collocatum est iuxta urbem ipsam, illique sinum, mirum in modum commodum, facit, & tranquillam portus protectionem, nauigantibus exhibet. Adeo quidem, ut etsi pleraeque in Gallia, inveniuntur vrbes magnitudine celebriores, paucae tamen, imo nullae, futurae sint, situs, munitionum, & propugnaculorum robore, praestantiores. Quod autem plerique existimant, Rochellam ex Ptolemaei sententia, Santonem siue Santonium portum videri, alij probabilibus rationibus moti, inficias eunt, potissimum M. Helias Viue, vir multae scientiae atque doctrinae, & curiosus rerum antiquarum inuestigator, qui huic potissimum rationi innititur. Quia, etsi historiarum inueniantur scriptores non pauci, qui celebrem multarum Galliae urbium mentionem faciant, nullum tamen fide dignum extare, qui ante annos DC. huius urbis vel verbulo recordetur, cum vetustissimum eius aedificium, S. Iohanni sacrum, omnes asserant, quod quondam Templariorum fuit. Non igitur perantiqua haec vrbs, sed a Galliae regibus excitata videtur, vel ob commodam portus conditionem, vel, ut eorum hinc frangerentur furores, qui pyriticam in mari exercebant. Vnde magnificis Regum priuilegijs, & immunitatibus, praeter caeteris Galliae urbibus, ornata videtur: Tum, quia ciuibus sit data facultas, ut ex suorum ordine Maiorem, atque Scabinos deligant, qui eo modo urbis politicae praesint, ut nullam vnquam gubernationem externam, nulla militaria praesidia, imo, ne castrum quidem, ad sui defensionem, aut tutelam, admittant, praeter vnicam illam turrim, quae armorum custodiae destinatur. Liberam igitur hanc ciuitatem dixeris, in qua Aristoteles, arcis praesidium inutile, & periculosum tradit, quod tyrannidis opportunitatem praebet. Nam vbi aequo iure inter ciues viuunt, aequalia aedificia esse conuenit, non alia populo imminere, atque minari, alia depressa, atque subiecta iacere. Optimè Pedianus arcem definit, sedem esse tyranni. Timeleon summus ille Corinthiorum Imperator, qui patriam primo a tyranno liberauit, & a Syracusis, quibus auxilio missus fuerat, inueteratam seruitutem depulit, docuit, urbem, quae arcis praesidio teneretur, vix vnquam sine tyrannide esse posse. Nam cum Dionysium, Sicilia pepulisset, & ciuibus sua restituisset, urbiumque moenia bello disiecta, instaurasset, & ciuitatibus suas leges, libertatemque reddidisset, arcem Syracusanam funditus euertit, & nunc (inquit) solida pacis fundamenta gerimus, cum tyrannorum domicilium, ac sedem euertimus. Alijs insuper haec vrbs priuilegijs, rei maritimae permultum indulgentibus, fruitur, quibus a Carolo Rege eius nominis V. Anno partae salutis M. CCC. LXII. aucta atque beata fuit. Cum nimirum Rochellani effraenatam Anglorum euitates tyrannidem (cui etenim Reip. tyrannis diu praesse potuit?) eorum pulso, ac profligato praesidio, praefectis etiam contumeliose eiectis, Regi suo se submiserunt, certis pactis & conditionibus, quibus tantam priuilegiorum immunitatem sunt consecuti.

1. Citadelle de la Soubrette 2. Citadelle de la Roche de Saint-Martin 3. La Citadelle de la Roche de la Roche 4. La Roche de la Roche 5. La Roche de la Roche 6. La Roche de la Roche 7. La Roche de la Roche 8. La Roche de la Roche 9. La Roche de la Roche 10. La Roche de la Roche 11. La Roche de la Roche 12. La Roche de la Roche 13. La Roche de la Roche 14. La Roche de la Roche 15. La Roche de la Roche 16. La Roche de la Roche 17. La Roche de la Roche 18. La Roche de la Roche 19. La Roche de la Roche 20. La Roche de la Roche

ROCHEL
LA MV
NITISSI
MVM
GALLI
AE OPP:

MASSILIA.

MASSILIA, siue, vt alij, Massalia, peruetusta, & opulentissima Gallia, in prouincia Viennensi, ciuitas, fundacione Graeca, eaque de causa ciuilitatis, nobilitatisque nitore, & honesto litterarum otio, sapientiaque studio culta. Adeo quidem, vti Athenis Mineruae exercitijs, maris potentia Rhodij, terrae diuitijs Lacedaemonijs merito existimerur succedere. Studiofa Romanorum amica, quorum infatiabili tandem cupiditate, vastata est, atque direpta. Eius paulo altius tam ob summam vetustatem, quam incredibilem loci, situsque magnificentiam, repetenda videntur initia. Caesari in principio lib. 2. de bello ciuili, Massiliae his verbis meminit. Dum haec in Hispania geruntur, C. Trebonius Legatus, qui ad oppugnationem Massiliae relictus erat, duabus ex partibus aggerem, vineas, turresque ad oppidum agere instituit: vna erat proxima portui naualibusque: altera ad partem, qua est aditus ex Gallia atque Hispania ad id mare, quod adigit ad ostium Rhodani. Massilia enim ferè ex tribus oppidi partibus mari alluitur, reliqua quarta est, quae aditum habet à terra, huius quoque spatii pars ea, quae ad arcem, pertinet, loci naturâ, & valle altissimâ, munita, longam & difficilem habet oppugnationem. Ad ea perficienda opera, C. Trebonius, magnam iumentorum atque hominum multitudinem ex omni prouincia vocat: vimina, materiamque comportari iubet, quibus comparatis rebus, aggerem in altitudinem pedum LXXX. exstruit, sed tanti erant antiquitus, in oppido omnium rerum ad bellum apparatus tantaque multitudo tormentorum, vt eorum vim nullae contextae viminibus vineae sustinere possent: nam magnitudo operum, altitudo muri, atque turrium, multitudo tormentorum, omnem administrationem tardabat. Deinde ulterius subiungit Caesari, quod maximae Massiliae vires in nauibus consistent, quibus plurimum detrimenti Romanis, Caesaris partes sequentibus, inferebant, cum ipsi auctoritatem senatus grauer tuerentur. Eius etiam obsidionis Lucanus lib. 3. de bello ciuili meminit.

*Sic postquam fatus, ad urbem
Haud trepidam conuertit iter: tunc mania clausa
Conspicit, & densa iuuenum vallata corona.
Haud procul à muris tumulus surgentis in altum
Telluris, paruum diffuso vertice campum
Explicat: haec patiens longo munimine cingi
Vasa duci rupe, tuisq, aptissima castris.
Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
Par tumulo, medijsq, sedem conuallibus arua.*

Conuenit haec Lucani descriptio cum ea, quam ex Caesare expressimus, deinde urbis originem idem poeta subiungit.

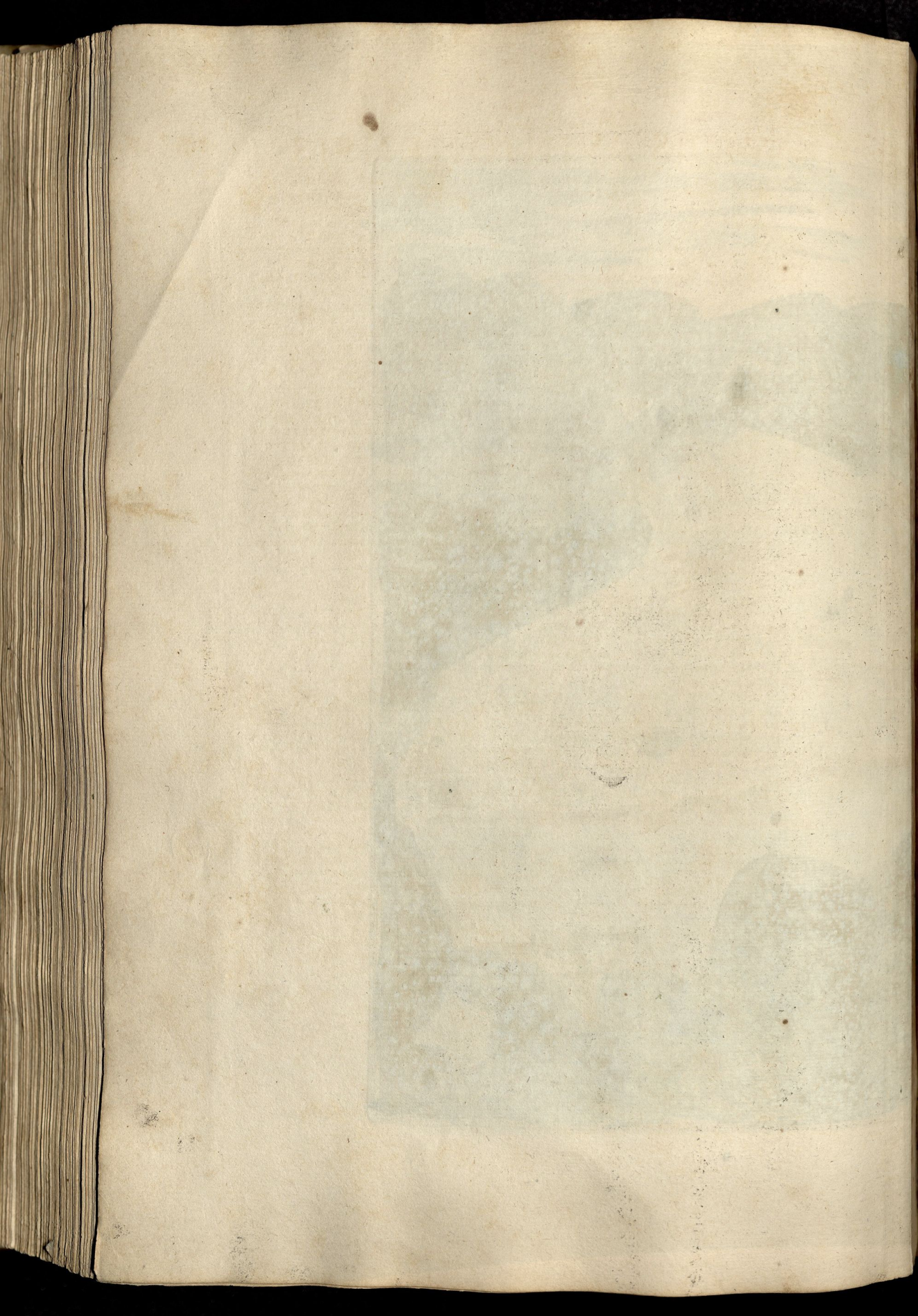
*Quid rapidum defleat iter? non pondera verum,
Non momenta sumis? nunquam felicibus armis
Vasa manus, patrie primis è sedibus errant,
Et post translatae exusta Phocidos arces?*

Atque haec quidem Lucanus ad Graecam huius urbis originem alludens, cui vniuersa historicorum turba subscribit, ab Asiaticis Phocensibus prima eam fundacione constructam, Periano ipsorum duce, qui loci opportunitate illectus, parte, qua ferè Rhodanus mari miscetur, ipsiq; à fortuito euentu nomen impositum. Videns etenim plicatores in litore maris, quos Graeci ἀλιεῖς nuncupant, pro bono, foelicique hoc omine sumens, imperauit, Eo liens de macin, d est, colligere funes, ibique consistere, vnde paulatim vocis similitudine, Massiliae nata est appellatio. Sed plura de eius situ, nomine, & origine Eustatius in libellum Dionysii Alexandrini de situ orbis scribit. Tum etiam Iustinus lib. 4. 3. Pomponius Mela lib. 2. de situ orbis. Strabo lib. 4. Geographia. Aulus Gellius lib. 10. Ammianus Marcellinus lib. decimo quinto. Ex quibus, audio lectori, historicam situm abundè explere licet. Agathius lib. 1. historiae Gothicae de Francis loquens, haec de Massiliae origine refert. Etiamnum habent ciuitatem Massiliensem, quondam Ioniorum coloniam. Fundata enim est à Phocensibus, patria pulsus à Medis, imperante Persis Darii Hydaspis filio, sed haec urbs olim Graeca, nunc prorsus est barbara eò quod relinquens vetustum viuendi modum, moribus eorum, qui ipsi imperant, se accommodat. Eutropius Massiliam aedificatam asserit à Tarquinio Superbo, quod veritati congruum esse videtur, cum ipsius regnum à Cyro inceperit, finemque in regno Darii sit consequutum, ipsamq; aedificatam eo tempore, quo urbs Hierosolymitana à Nabochodonosore Babyloniorum Rege vastata fuit, Anno nimirum mundi 3351. Verum ea calamitas urbi sanctae, per dictum Regem Assyrium, ante natum Cyrum & Darium illata est, regnante Romae Tarquinio Prisco. Et hac ratione Tarquinii nomen defendi posset, sed non item Darii aut Cyri. Aut itaque dicendum est, Phocenses expulsos fuisse per Harpalum sub Cyro aliquo tempore post ruinam Hierosolymiticam: aut non fuisse aedificatam Massiliam sub regno Persarum. In eo tamen omnes conueniunt, Harpalum in causa fuisse, cur Graeci ex Asia profugerint, & quod in Galliam deuenientes, praeclearam hanc urbem, cum plerisque aliis vicinis aedificarent. Haec autem urbs vnica quondam conseruatric armorum & litterarum, in qua praecipua totius Galliae vniuersitas & schola fuit, quod Phocenses etiam, perniciosam secum consuetudinem homines immolandi Dianae, aduerterunt, ad cuius imitationem abominabilem se postea Druides contulerunt, quam ob causam Imperator Tiberius, scholas Galliae aboleuisse putatur, quas Nigromantiae insinulabat, & sacrificiorum detestabilium nocturnorum, ubi diuini suas consideraciones in extis habebat. Caeterum Tiberius non tam hoc impedire, quam litteras vniuersae Galliae moliebatur auferre, quemadmodum & Iulianus Apostata, religionem Christianam, vti sperabat, euerfurus, scholas, & omnem librorum vsu ipsi ademerat. Quamuis autem Caesari Massiliam contra omne ius & aequitatem sit deprædatus, tamen subito restituta fuit. Nam sub Nerone & Vespasiano, florentissima ibi totius Galliae schola fuit, in qua Principes Romani literis operam dabant, quam & multis priuilegiorum immunitatibus decorarunt, vti ex Strabone, Valerio Maximo, & Coelio Rhodogino constat, qui praeclearam hanc urbem Graeca ciuilitate & humanitate cultam tradit, donec Burgundi & Franci Galliam tenerent, tum enim cogebantur se moribus victorum & Principum suorum accommodare. Et, quamuis maximarum laudum elogijs Massiliensis haec ciuitas digna: quia antiquitate miram redoleat: quia situ & opere potentissima: quia Galliarum Regi, cui paret, omni obsequio fidelissima: quia ite per totum orientem, per Africam, & in intimam Aethiopiā merces eius incolae deferant, & cum remotissimis totius Vniuersi hominibus negotientur: Eo tamen potissimum nomine aeo duraturam meretur memoriam, quia ex primis sit Galliae urbibus, quae statim à passione domini, salutarem Christi fidem suscepit, primis etenim Religio-nis elementis S. Lazari industria imbuta: qui cum Maria Magdalena & Martha sororibus, bonis ac sedibus exutus, ferociente persequutione, quae S. Stephanum abstulerat, primus Massiliae Episcopus fuit.

MARSEILLE.

A. Les deux premiers bastions de la Ville.	F. Les deux autres bastions de la Ville.
B. Palais des Rois sur le Quay de la Madeleine.	G. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
C. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	H. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
D. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	I. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
E. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	J. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
K. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	L. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
M. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	N. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
O. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	P. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
Q. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	R. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
S. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	T. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
U. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	V. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
W. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	X. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.
Y. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.	Z. Le grand port de la Ville avec le canal de la Saône.

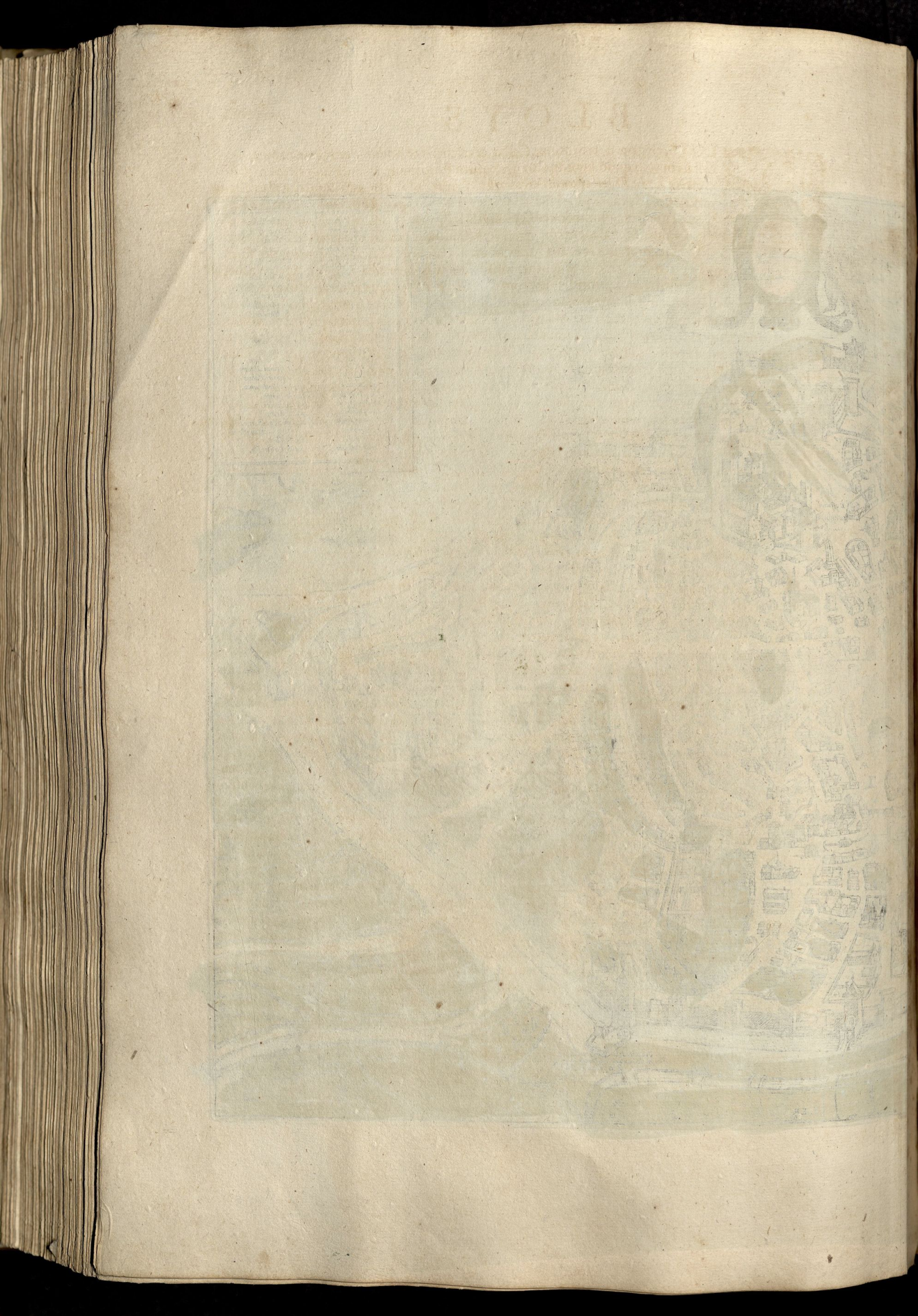

VRBS AVINIONENSIS.

Dvtranque Rodani ripam, in sine totius Gallia flumen, in Prouincia sita, summae antiquitatis laudem eo meretur, quod priscis apud Romanos temporibus magnae celebritatis dignitatisque fuerit. A quo vero sit prima fundatione constructa, difficulter ex historiarum monumentis erui potest sunt, qui nullis historiis certis, sed vacillantibus coniecturis adserant, primum eam hoc loci, fortionibus, ex auium volatu obseruatis, aedificatam, utque perpetua tam magnifica fundationis retineretur memoria, vtitatis priscorum consuetudinibus obseruatum, ut, quicumque eius generis auem, aut viuam, aut mortuam exhiberet, a vectigalium, & telonij solutione liber atque immunis iudicaretur. Sed, cum haec fabulis, quam historiarum veritati propinquiora, ab omnibus facile intelligantur, ijs relictis ipsam nunc urbem Auinionensem ingrediamur: quam septenarius numerus, hoc est, omnium perfectissimus, laudabilem reddit. Septies etenim in ea, & haec quidem inter se septenario numero reperita, praecipua ornamenta videntur. Septem nimirum pallatia, totidem parochiae, Xenodochia, Monasteria virginum, Collegia, Conuentus, portae. Primi eius urbis conditores, ad optimum urbis statum reflexisse videntur, qui tanto studio, septenarium in ea numerum obseruarunt. Si etenim D. August. varijs in locis, potissimum vero lib. 11. de Ciuitate Dei, cap. 31. & lib. 17. cap. 4. fidem adhibemus, omnium numerorum perfectissimus est septenarius, tum, quia ex toto impari & ex toto pari constat, quo etiam nomine a Macrobio commendatur: tum, quia in sacris etiam litteris, pro vniuerso ponatur. Veluti, Septies in die cadit iustus, id est, quotiescunque ceciderit. Item, quod anima, pro meritorum diuersitate, in diuersa, in brutorum etiam animantium admittatur corpora, ad male anteactam vitam puniendam: si autem bene honesteque vixerit, in principis illustri allicius viri recipi corpus, prout haec & plura alia de impijs eorum dogmatibus apud Alfolsum a Castro, & Bernardum Lutzenburgensem inueniuntur. Porro, urbs haec Auinionensis magnificis summorum hominum, & Cardinalium decoratur pallatis Carthusianorum etiam coenobio, quod reliqua vniuersa Francia: omnia celebritate praecellit. Sedem haec urbs Maximo Ecclesiae Romanae Pontifici annis septuaginta praebuit, quae cum pro veteri a D. Petro recepta consuetudine Romam iterum esset translata, perpetuus ab eo tempore hoc loci legatus semper recedit, ipsam Pontificis auctoritatem representans. Eius est penes Cardinalium consistorium collocatio, ad quam praecipuae dignitatis virum, qui reliquos auctoritate, experientia, doctrina & pietate praecellat, euehere solent. Amplissima huic functioni iam hoc tempore summa cum laude praestit, praecellens & Illustrissimus Princeps, R. E. Cardinalis Carolus Bourbonius, multo rerum vsu, & praestantissimarum virtutum nitore politus, acerrimus R. Ecclesiae defensor & propugnator. Illo vero ob ardua Reipubl. negotia absente, Vice legati munere fungitur. D. Georgius Amainacensis: & is R. Ecclesiae Cardinalis, generis, doctrinae, & pietatis laude praestans. Urbs haec late patenti Romanorum imperio paruit, ad Gothorum vsque irruptionem, quibus a Burgundionibus deinde pulsus, ad horum gubernationem Reipubl. cursus instituitur, a quorum tandem subduxit dominio, quando Budonis filij Arelatensium Regis titulum vsurpantes huic etiam urbi praefuerunt. Ceterum Ottho Imperator, hoc sibi vendicans regnum, Auinionem etiam suae iurisdictionis effecit. Deinde ad Prouinciae comites urbs ipsa peruenit. Tum Carolus Franciae Rex, prouinciae haeredem ducens uxorem, factus est Siciliae, atque Neapolis Rex, successores etiam Prouinciae Comites habuit, & Ioanna succedens, Roberto Regi Neapolitano fratri bellum mouens, cum Rege Hungariae cognato, Clementem Pontificem, eius nominis, sextum suarum partium fecit: Urbem hanc Auinionensem Pontifici vendidit, eius enim patrimonium habebatur. Persoluitur pretium feudi permutatione tantundem enim, & eo amplius ob regnum Neapolitanum Ecclesiae Romanae debebat. Aequalis autem retinetur auctoritas, tam eorum, qui Pontificis, quam eorum, qui Reipubl. nomine praesunt, etsi iurisdictione habeatur diuersa. nam in congressibus publicis par praefectorum dignitas, aequalis vexillorum obseruatur ordo. Ita, ut eundem dignitatis gradum urbis praefecti obtineant, quo multorum annorum intervallo sub Comitibus semper sunt vsi. Agri bonitate gaudet, pannorum, & byssi tinctura, papiraceis quoque molis, nomen haec urbs meruit, nam aquis, eiuusmodi negotiationi opportunis est diues. Vniuersitate denique inclarescit, quae olim quando Romani Pontifices ibi residebant, florentissima fuit, optimisque priuilegijs ornata. Huic Paulus Castrensis Iurisconsultus multum splendoris attulit, ut eius commentaria in ius ciuile, quae praelectiones Auionicae vocantur declarant. Andreas quoque Alciatus, cum propter bella in Galliam venisset, sexcentorum aureorum stipendio conductus, docuit, ut in oratione ad Tinincensis Academiae alumnos, profitetur.

BLOYS.

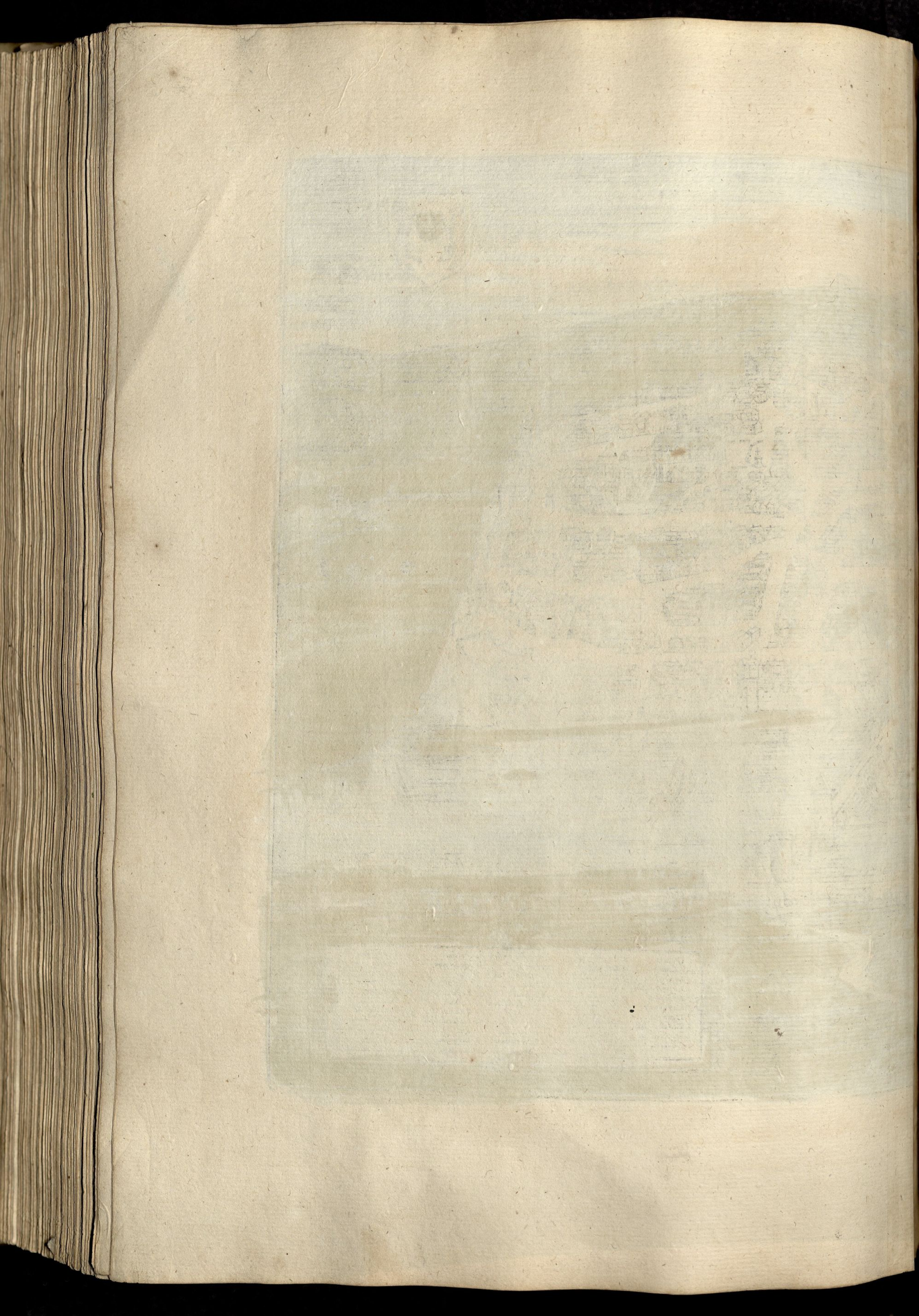
BLOYS, elegans florentissima, Gallia, & celeberrimi nominis vrbs, cum propter vetustatem tum quod augustissima multorum Principum, & illustrium virorum procreatrix fuerit Ligeris fluminis ripam, situ partim collibus inæquali, partim plano exornat. Qua de causa, plerisque in locis deambulandi quandam difficultatem præbet, quam tamen incommoditatem, gratissima soli, aerisq; felicitas, non mitigat modo, sed & infinitis parasanguis superat. Tãta siquidem ex suauissimo aeris temperamento huius loci, omnium & iudicio, & experientia, salubritas nascitur, vt permulti summa dignitatis homines, in eo sibi tutioris & diuturnioris vitæ gratia domicilia deligant. Agrum habet tam amœnum vitibus pulcherrimis, omni frumentorum genere fructiferisque arboribus luxuriantem, vt nulli in vniuersa Gallia, vberimo tritici, ac præstantissimi vini prouentu cedat. Est etenim locus vniuersus, ob miram elegantiam, spectatu iucundissimus, in quo nihil eorum desideres, quæ vel necessitas, vel vltra eam voluptas requirat. Ea est amœnitas & aquarum, dulcissimorumque fontium, hoc situ erumpentium riuulorum item, sinuosis flexibus, gratissimo murmure delabentium, vt maxima hinc aeris oriatur salubritas, quem permollem & placidissimum vniuersa hæc regio habet, adeo quidem, vt magnifici, potentisque homines, sanitatis amissæ recuperandæ gratia, huc, ex Medicorum consilio, sese recipiant. Quare Regum, Ducumque filij, hac in vrbe vt plurimum educuntur, & ipsi etiam Gallia Reges, in ea potissimum resident. vnde ciuitas Regia vulgò cognominatur. Et quanquam tanta sit vrbs, agrique vicini venustas, non est tamen vrbs ipsa veterum historicorum monumentis celebrata, qui de jis potissimum gentibus, & ciuitatibus scriptis suis aliquid prodiderunt, quæ ipsis armorum præsidij restiterunt, quas aut obsidione cingere, aut expugnare cogebantur. Et quamuis curiositatem eorum commendem, qui accuratissimo antiquitatis studio ferunt, locum d' Orchez, secundo ab hac vrbe lapide, Iulij Cæsaris horreum fuisse, quo comeatum & annonam pro exercitus conseruatione reponeret, quem admodum collapsæ maximorum ædificiorum ruinae testantur: tamen non existimo eo loci, quondam prima huius vrbs fundamenta collocata fuisse, eo, quod veteres Galli in condendis vrribus, aspera, montosa, & ascensu difficilia loca, fluminibus vicina, deligere solebant. Nihil tamen minus, urbem hanc perantiquam esse, argumento est, locus quidam in Gregorio Turonensi, qui inquit, quod tempore Regis Gontrandi, Anno salutis 560, cum Iberulphum, qui ad sanctum Martinum Turonensem confugerat, capere niteretur, Aurelianensibus & Blefienfibus imperatum, vt ipsum obseruarent, cauerentque diligenter, ne sibi fuga consuleret. In ipsa porro ciuitate, castrum in rupe, eleganti situ, & ab oppido separatum, conspicitur, sedem & pallatium regi præbens, vnde visus cum in ipsam urbem, tum vicinum in agrum amœnum atque compascuum, incredibili suauitate panditur. Duæ hic magnificæ sunt Ecclesiæ: Altera in ipso castro S. Saluatori dicata, & à Comitibus, & qui his successerunt, Regibus, amplissimis dotata redditibus. Altera D. Iacobo sacra. Duæ item Abbatia Blefiensem hanc urbem commendant. Altera S. Lomerij, Anno salutis 927. à Rodolpho Burgundione Gallia Rege dotata, atque constructa. Altera Nostredame de Bourgmoine dicitur, de cuius prima fundatione nihil in publica scriptorum monumenta redactum inuenitur. Sunt porro alia complures in hac vrbe ædes, rebus diuinis dicatæ, quas omnes enumerare nimis longum foret. In quibus magnifica Regum ac Principum sepulchra, ex cupro, alabastris, & præstanti lapide politè facta, conspiciuntur potissimum verò in Ecclesia S. Saluatoris, in qua Ludouicus & Guido Comites Blefienfes tymbo, eleganti artificum opere perfectò, continentur. Et Valentina Mediolanensis vxor Ludouici Ducis, Lutetia Parisiorum occisi, per factionem Ducis Burgundia. Et Ioannes Albania Dux, alijque complures genere & virtute præstantissimi Heroes. Sunt insuper passim in hac vrbe aquæ ductus varij, qui effosis, magno spatio, intimis terræ visceribus, struunturque opere lateritio fornicibus, magno quoque fastu visendos se præbent, idque tanto spatio & altitudine, vt tribus equitibus iunctis facile transitum concedant. Plerisque etiam locis, excisis durissimorum montium rupibus, tantis impensarum sumptibus perfecti conspiciuntur, vt fidem narratio excedere videatur, nisi oculis conspicias, Tanti operis plane admiranda ratio, Romanorum olim opes, viresque in eo elaborasse omnino conuincit, etiam si historicorum Romanorum scripta nullam tantæ rei memoriam celebrent. Cum eadem etiam silentio inuoluant, ædificia apud Nemaufenses admodum celebria, Amphitheatrum Burdigalæ, & magnifica apud Pictones ædificia, Aquæ ductus item Parisijs admodum celebres. Huc accedit, prisca ædificandi & cementi ratio, quæ in muris castris, ac vrbs obseruata, Romanam antiquitatem redolet, & rudera passim, quæ ex terræ visceribus quandoq; eruuntur. Ciues porro & incolæ vrbs, suauis quadam & politica sympathya, cum miti aeris clementia, agrique bonitate, conueniunt. Si quis etenim, quanta eorum in familiari congressu sit comitas, perpendat, quam vrbana morum humanitas, quam elegans sermonis facundia & in dicendo ciuilitas, in visu item, amictu, que splendor atque mundities, fateatur necesse est, hanc tantam, quæ in hac vrbe singularis est, humanitatem, & decentem morum ciuilitatem, natiuam soli bonitatem, concomitari.

BLOYS

BLOYS.

1 Greniers	11 La grille d'entrée	21 Rue de la Justice	31 Les nouvelles
2 Le cloître	12 La tour de la Vierge	22 Rue de la Chapelle	32 Le Palais
3 La Chapelle	13 La rue de la Vierge	23 Rue de la Chapelle	33 Le Palais
4 La rue de la Vierge	14 Cour de la Vierge	24 Rue de la Chapelle	34 Le Palais
5 La rue de la Vierge	15 Cour de la Vierge	25 Rue de la Chapelle	35 Le Palais
6 La rue de la Vierge	16 Cour de la Vierge	26 Rue de la Chapelle	36 Le Palais
7 La rue de la Vierge	17 Cour de la Vierge	27 Rue de la Chapelle	37 Le Palais
8 La rue de la Vierge	18 Cour de la Vierge	28 Rue de la Chapelle	38 Le Palais
9 La rue de la Vierge	19 Cour de la Vierge	29 Rue de la Chapelle	39 Le Palais
10 La rue de la Vierge	20 Cour de la Vierge	30 Rue de la Chapelle	40 Le Palais

M E T I S

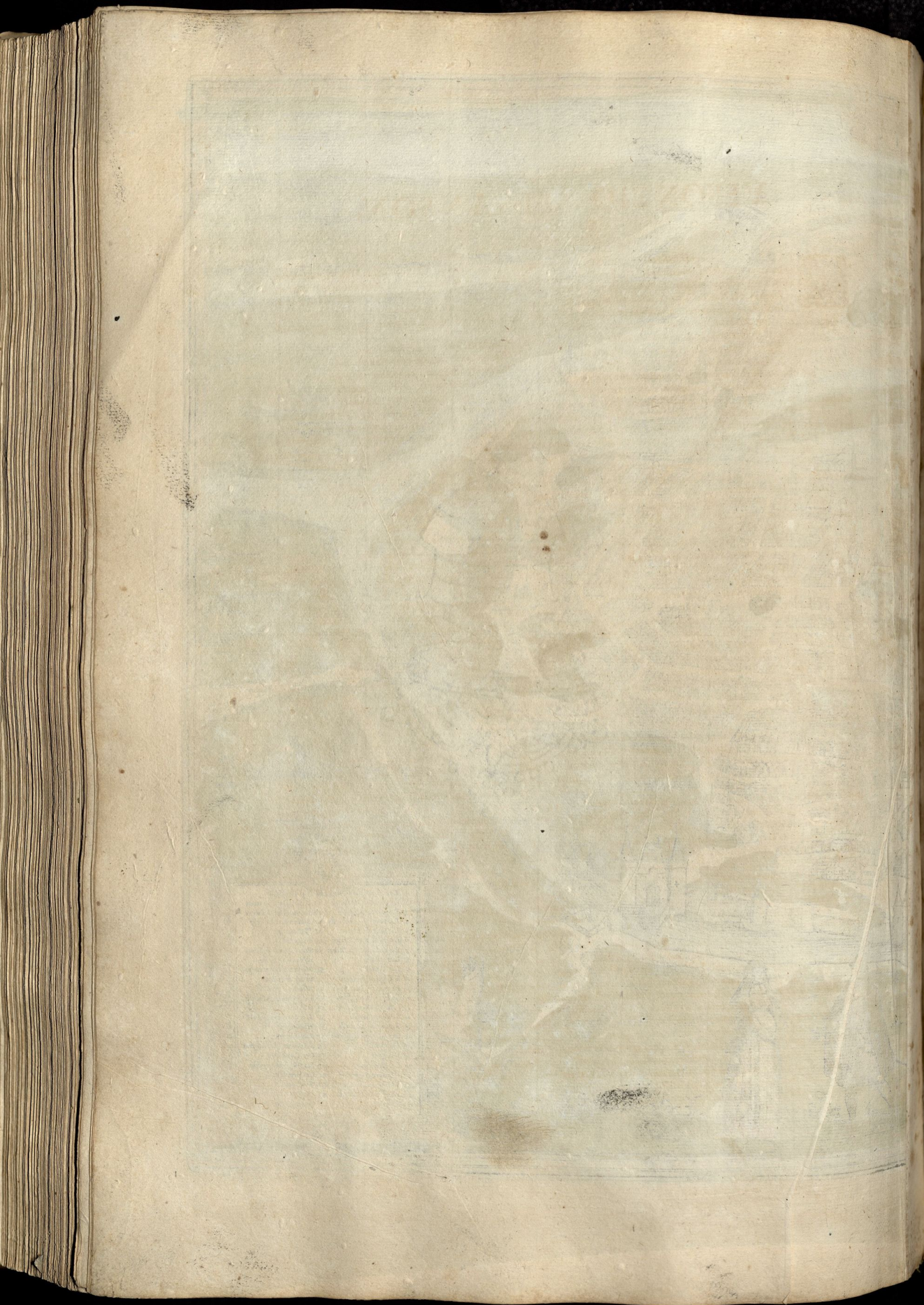
METIS, vulgò Metz, antiqua & præcipua Belgicæ vrbs, quam Mediomatrices populi, præcipuum eius regionis caput agnovisse, plerique existimant; cuius quidem appellationis varias varij causas excogitarunt. Alij, Metropolitana suam urbem Metensem, sic dictam existimant, quia medium occupet locum, inter Tullum, Verdunum & Treviros; quorum tamen sententia, opinioni magis, quam firmæ rationi innititur, cum non hanc, Mediomatrices, sed Treviricam semper Metropolitanam agnoverint. Alij verò eam nomen & appellationem à Metio Romano consequutam tradunt, qui eam à Julio Cæsare expugnatam, pomeriis extensam & auctam, muris, fossis ac propugnaculis cinctam asserunt. Verùm & hanc opinionem Ptolomæi Cosmographia evertet, qui de Mediomatricibus loquens, præcipuam ipsorum urbem, Diudurum nuncupatam asserit: unde planè apparet, longo post Cæsarem tempore, compendiosum hoc Metis nomen exortum. Illud sanè, ex variis variorum historiis constat, hanc appellationem Metis, toto eo tempore, quo Romani hæc loca tenuerunt, prorsus fuisse incognitam, neque aliam, quam Mediomatricorum appellationem usurpatam; quorum ibi latissima ditio fuit, quippe, qui limitibus suis, quicquid Gallicæ Australiæ fuit, comprehenderunt, cuius præcipua, eo tempore vrbs, Metis est constituta. Cùm etenim Francici regni administratio, in Austrasiam, Neustrasiam & Suetionis regnum divideretur: Ipsaq; Trevirorum Augusta, gravissimis calamitatibus pressa, iaceret, à quibus longo post tempore, se vix erigere potuit, hinc factum, ut Australiæ Metis, quemadmodum Neustraliæ Lutetia Parisiorum caput & Metropolis constitueretur. A quocunque igitur nomen & originem habeat, amplam, opulentam, valideq; situ ac opere munitam, & vnam ex præcipuis Belgicæ urbibus, est manifestum. Mosella & Selna amnibus irrigatur: ædificiis elegantissimis, tam privatorum civium, quam publicis reiq; divitiæ sacris, visendo ornamento, nitet. Cui tamen venustati plurimum ea obsidione decessit, quæ eam Carolus Imperator maximis copiis cinxit. Quo quidem tempore cives, vicinas vrbes, & frequentibus ædificiis structa suburbia diruerunt, ne latibulo hosti forent, præclara itidem templa iuxta urbem pomeria, ne defensionis obessent, necessariò deiecerunt, veluti D. Clementis, & S. Arnoldi Abbatiam. Quo tempore, insignis religionis pietatisq; exemplum, Guisius Dux iam vita defunctus, cui gubernatio vrbs à Rege Francorum mandata erat, erga eorum cadavera edidit, quorum animæ æternis Beatorum sedibus associatæ creduntur. Nam ex S. Arnoldi templo, magna cum pompa, miroq; apparatu, haud secus, quam si celebri Magnatum conventu, exequiarum solennia Regiæ Dignitati exhiberentur, aliud in templum transfudit: corpus Ludovici Pij, Caroli Magni filij, eiusq; vxoris Hildegardis, Reginæ: & Aleidæ Drogonis, qui Archianistes Metensium & naturalis iam dicti Caroli filius fuit: Vitronis, Lotharingæ Ducis, Amalardi Archiepiscopi Trevirensis, & Caroli Magni, Cancellarij. Hæc aliaq; summorum hominum corpora, in ædem sacram, Dominicarum societati dicatam, Regio planè fastu, translata fuere, quo ad obsidionem se vrbs maneret, quam & ea fortitudine sustinuit, ut rebus omnibus infectis, irrito vanoq; conatu Carolus Cæsar obsidionem solvere cogeretur. Fertur etiam, hyemis celiq; sævitiam, & contagiosam pestis luem, quæ Caroli militem crudeliter invaserat, plurimum ipsi detrimenti intulisse. Adeò quidem, ut in castris inventi sint milites, lignorum acervis onusti, & baculis, quibus sustinuerant gressum, innixi: alij arborum truncis ad moti, stupefactis rigore membris, spirituq; vitali suppresso, mortui, viventibus perfimiles, durante ea corporis forma, qua inopinata ac subita mors quemq; invaserat. Neque porrò hîc, brevitatis studio, eas calamitates referam, quas à Francis & Alemannis Metensium Resp. pertulit, neq; multorum Principum de eius possessione querelas. Neque etiam quomodo Fridericus Imperator Metim, vnam ex quatuor Imperii vrbsibus, constituerit, & quam obrem nunc ex eo ordine sit amota. Nihil nunc etiam de ea emptione referam, qua ab Episcopo civis ingenti eam pecunia compararunt. Nihil denique de ea obsidione commemorabo, qua gravissimis est labefactata in commodis à Lotharingæ Duce, tempore Caroli VI. cuius præsidium libertati tandem est restituta. Metensibus porrò, fidei religionisq; Christianæ Apostolus fuit D. Clemens, non quidem Pontifex ille Romanus, D. Petri successor, sed ipse, ut multorum perhibent scripta, avunculus, qui à D. Petro, ad salutarem Christi fidem docendam in Gallias missus, cunctam Lotharingiam, & Mediomatricum fines, ex hominum animis falorum deorum cultu amoto, pluribus, sanis, sacrisq; vnus veri ac vivi Dei delubris ornavit, primusq; Metensium Episcopus fuit, apud quos prima oratorij fundamenta S. Stephano nuncupati, religiosi scelicibusq; auspiciis potuit, cuius etiam hoc tempore structura concinna, cathedrali honore conspicua, apud Metenses videtur, quæ sola à funesto Hunnorum incendio, peculiari divini Numinis gratia, illæsa permansit. Ab eo autem Episcopo, ad eum, qui hoc tempore Ecclesiasticum hoc loci clavum moderatur ac regit, Illustrissimum Cardinalem Guisium, perpetua nunquam interrupta successione LXXXI. enumerantur. Vrbs hæc Imperiali Iurisdictioni planè subiecta est, ab eo verò tempore, Anno nimirum 1552. quo Galliarum Regis Christianissimi armis subacta fuit, Cæsaris non admisit præsidium, Imperatore Carolo V. eam à Gallis interceptam post frustra obsidente, & horronis tormentorum fulminibus prædictæ Civitatis mœnia frustra concutiente.

METS.

- 44. Le petit port
- 45. Le temple des Mages
- 46. La maison de M. de Guise
- 47. S. Croix
- 48. Le port de Guise
- 49. S. Julien, vicar

1. Les Augustins	24. Les Prêtres
2. Les Cordeliers	25. S. Jacques le Mineur
3. Les Capucins	26. Les Cordeliers de S. Pierre
4. Les Carmes	27. S. Martin de S. Pierre
5. Les Dominicains	28. S. Martin de S. Julien
6. Les Jacobins	29. S. Martin de S. Julien
7. Les Ursulines	30. S. Martin de S. Julien
8. Les Religieuses de S. Anne	31. S. Martin de S. Julien
9. Les Religieuses de S. Anne	32. S. Martin de S. Julien
10. Les Religieuses de S. Anne	33. S. Martin de S. Julien
11. Les Religieuses de S. Anne	34. S. Martin de S. Julien
12. Les Religieuses de S. Anne	35. S. Martin de S. Julien
13. Les Religieuses de S. Anne	36. S. Martin de S. Julien
14. Les Religieuses de S. Anne	37. S. Martin de S. Julien
15. Les Religieuses de S. Anne	38. S. Martin de S. Julien
16. Les Religieuses de S. Anne	39. S. Martin de S. Julien
17. Les Religieuses de S. Anne	40. S. Martin de S. Julien
18. Les Religieuses de S. Anne	41. S. Martin de S. Julien
19. Les Religieuses de S. Anne	42. S. Martin de S. Julien
20. Les Religieuses de S. Anne	43. S. Martin de S. Julien
21. Les Religieuses de S. Anne	44. S. Martin de S. Julien
22. Les Religieuses de S. Anne	45. S. Martin de S. Julien
23. Les Religieuses de S. Anne	46. S. Martin de S. Julien
24. Les Religieuses de S. Anne	47. S. Martin de S. Julien
25. Les Religieuses de S. Anne	48. S. Martin de S. Julien
26. Les Religieuses de S. Anne	49. S. Martin de S. Julien

VESONTIO. BESANSON.

Byzanz.

VESONTIO, magnifica & celebritate longè maxima præstans, Sequanorum, in Celtica Gallia, vrbs, vti naturæ beneficio, ita ad hostiles propulandos insultus, Dubis ambitu, & validissimis ædificiorum propugnaculis probè munita, nunc Burgundiæ comitatu circumseptâ, ciuitas est imperialis, & Metropolitana, nomen retinens, mutata litera V. in B. vt Romanis, & Vasconibus pronuntiandi mos est. De cuius origine, ob insignem antiquitatem, nihil ferè certi publica in scripta relatum inuenitur. Ligurinus præcellens poëta, qui vitam, & res, à Friderico Imperatore gestas, cognomento Barbarossa, conseripsit, hunc in modum de Vesontione loquitur.

*Has tibi Metropoles, & primi nominis vrbes
Chrysolim placidam, Lugdunum siue Viennam
Queque tuos fumante mari Prouincia fines*

*Claudit Arelatum varijs obnoxia ventis.
Chrysolim Dubius, reliquis per labitur annis
Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarum.*

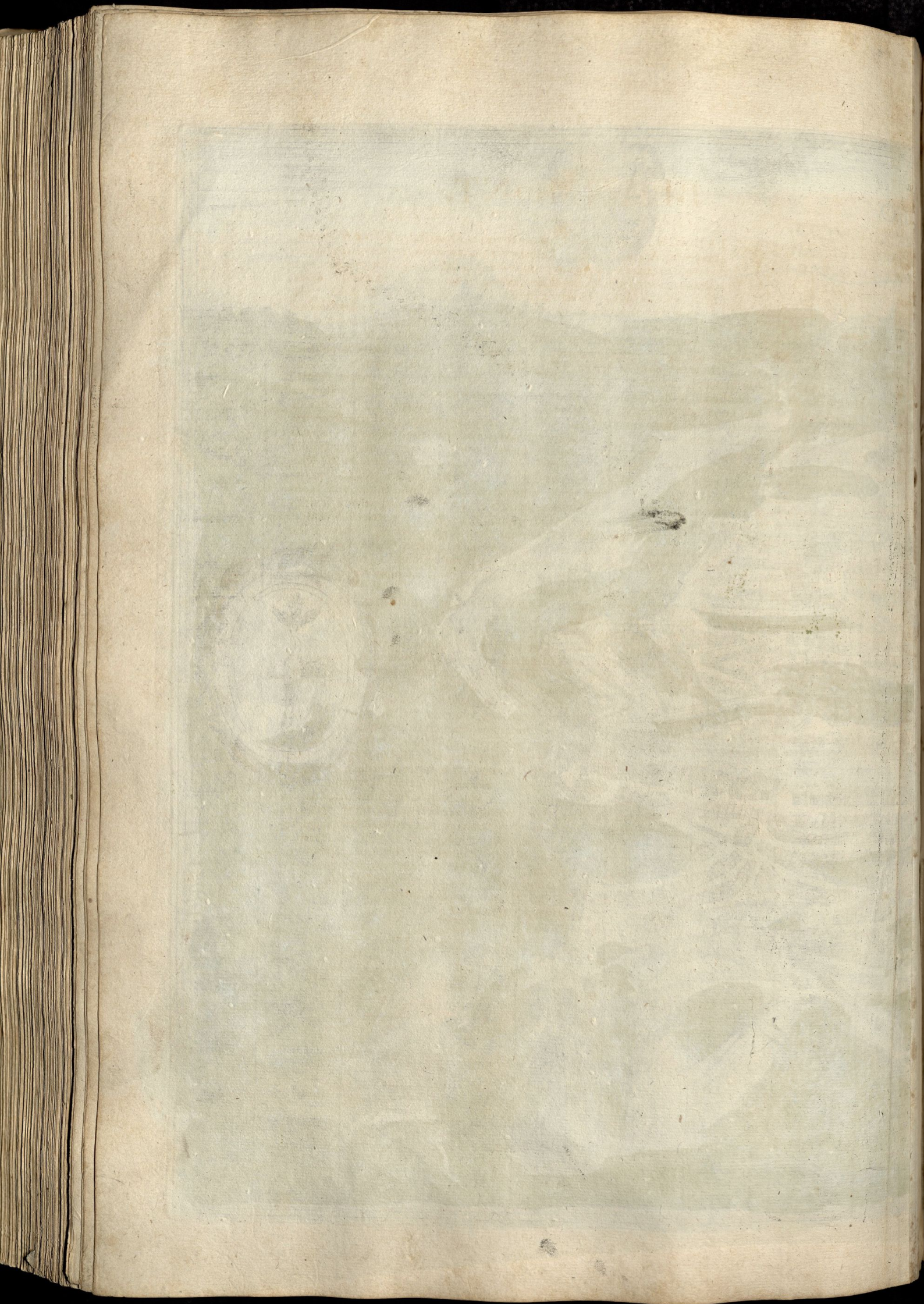
Quam verò ob caulam, Ligurinus Chrysolim eam nuncupet, Gilbertus Nepos se ignorare fateretur, nisi fortè, more poëtico, incredibili vicini territorij felicitate, & percommoda situs ratione, per motus, id ei nominis, non immeritò tribuerit. Siluosis etenim, & vniuersum admodum vnuerſa Italix Sicilia: ita totius Burgundiæ granarium, semper sic habita. Situm habet etiam hoc tempore, qualem Cæsar, in Comment. lib. 1. descripsit. Vesontio inquit, maximum Sequanorum oppidum, natura loci sic munitum, vt magnam, ad ducendum bellum, daret facultatem, propterea, quod flumen Alduabis, vt circino circum ductum penè totum oppidum cingit, reliquum spatij, quod non est amplius DC. qua flumen intermitit, mons continet, magna altitudine. Ita, vt radices eius montis, ex vtraque parte ripæ fluminis, contingant: hunc murus circumdatus, arcem efficit, & cum oppido coniungit. Hæc Iulius Cæsar. Nunc verò Dubis fluuius, Vesontionem, magna ex parte interfecat, Dubius, siue Dubis nunc dicitur. Veteribus Alduadufius, quibusdam etiam Alduabis, Gallicè le Dux, oriens circa montem Luram, Sequanos ab Heluetijs diuidens, lapsusque per comitatum Burgundiæ montem Bellicardum, in Tulam, ac Clareualem castella perliuit, & posteaquam Byfontinam hanc vrbs interfecat, dehinc Dolam oppidum præterfluens, circa Veredunum castrum, non longè à Cabillonensi vrbe, Arari fluuio, cui nunc Saona, nomen est, miscetur, ad Sequanos profertur pertinens. Mirandum autem in modum vrbs hanc Vesontinam occuparet, quod pater ante habuerat, itemq; Dumnorigi & duo, facti Diuitiaci, qui eo tempore principatum in ciuitate sua obtinebat, ac maximè plebi acceptus erat, vt idem conaretur, persuadet eiq; filia suâ in matrimonium dat, perfacile factu esse, illis probat, conata perficere, propterea, quod ipse suæ ciuitatis imperium obtenturus esset: non esse dubiũ, quin totius Gallix plurimum Heluetij possent, se suis copijs, suoque exercitu, illis regna conciliaturum confirmat. Cæterum cum Orgetorigis detegerentur conatus, de que eo sumptum esset supplicium, fœdus cum Vesontinis Heluetij inuenit, vt per Burgundiam ipsi transiret pareret. obſides sese daturos, quod nihil in transitu dampni, eorum agris sint illaturi. Vnde facile adparet, quantæ Vesontionum, eo tempore, vires fuerint. Quas magni etiam ipse Cæsar fecit. Nam post confectum Helueticum bellum, cum Diuitiacus & duo, quantam in Sequanos Ariouistis Germanorum rex crudelitatem exerceret, copiosa oratione explicaret, simul etiã probabiliter, paucis annis futurum, adfirmaret, vt omnes Gallix finibus, à Germanis pellerentur, atque Rhenum transirent, & Cæsar tandem opem implorabat, vt Galliam vnuerſam à summa Ariouisti iniuria, qui superbè, crudeliterque imperabat, defenderet, posse etenim eum vel autoritate sua, atq; exercitu, vel recenti victoria, vel populi Romani nomine, deterreri. Hac oratione Cæsar commoſus, cum legionibus, & priuato etiã colloquio, clarum Ariouisti animum emollire non posset, congregiendum tandè sibi cum barbaris, & efferatis Germanorum copijs, intellexit. Itaque, re frumentaria, quâ celerrimè potuit, comparata, magnis itineribus ad Ariouistum contendit, cumque tridui viam processisset, nunciatum est ei, Ariouistum cum omnibus suis copijs, ad occupandam Vesontionem, oppidum maximum Sequanorum, contendere, triduiq; viâ, à suis finibus processisse, id, ne accideret, magnopere præcauendũ sibi Cæsar existimauit, quod id oppidum, natura loci, sic munitum, vt magnâ, ad ducendum bellum facultatè suppeditaret. Ad hæc, cum Iulius etiã Cæsar, omnes Rheno vicinas vrbes, à Basilea Moguntiacum vsque, Romano subiecisset imperio, ipsiq; præſidia, Gubernatores, & capitaneos imponeret, cumq; vnuerſum Rheni tractum, in prouincias distribuisset, illatumq; Gubernatores magnificis illustrasset titulis, & omnium prima ac maxima Helueticos Burgundiones, & Basileenses contineret, voluit, vt eius gubernatori ac Principi, in clita, vrbs hæc Byfontina sedem præberet, cui cæterarum prouinciarum gubernatores parebant. Quorum alter post eum præcipuus, in Basileensi ditione semper hærebat, vt caueret, ne Germani Rheni flumen traſciantes, Romanorũ ditione turbarent. Ex quibus sanè facile constat, quantæ olim dignitatis hæc vrbs, præcis apud Romanos temporibus fuerit, licet tum ea non fuerit struaturæ magnificentia, qua se nunc commendabilem reddit, nihil etenim ferè tum ambitu suo aliud Dubis continebat, quàm quod est versus S. Quintini montem, & S. Ioannis ac Stephani phantum respicit. Dubis etiam fluuij alueum, plateam vulgò Ronchoux, fuisse affirmant. Muri autem, quorum Cæsar meminit, & Dubi fluuii, vtroq; ex latere claudi adfirmat, etiam hodie conspiciuntur, & S. Stephani montem à de la Croze, separant, quorum initium à porta scissa, vulgò Taillee, quæ est rupes ferro, in vsum portæ excuata, ad portam vsque Mali passus, vulgò Maupas, deducitur. Sunt qui adferant turrim S. Quintini, quæ antiqua est domus nobilis & patrij Vesontini, quondam huius vrbs portas puro fuisse. Alij, idem de porta nigra adfirmant, quod ex perantiquis vetustatis monumentis, conijciunt. Huius etiam vrbs portas puro quondam auro contectas fuisse, constat, qua de causa, Chrysolim nuncupatam existimant. Et, quamuis Vesontina monarchia, tantæ non fuerit dignitatis, atque potentix, quantæ olim Romana: tamen publicorum ædificiorum magnificentia proximè ad eius famâ, ac gloriam adcessit, verusta siquidem in hac vrbe loca, qualia olim Romæ, conspiciuntur, quæ Pantheon, Campus, Martius, Diana, Mineruæ, campusq; Lunæ, columnæ, vulgò semper Latine dicta, multaque hinc alia præcæ vetustissimorum monumenta consunt. Archiepiscopatu etiam Vesontina hæc vrbs inclarescit, cui primum S. Anthidius pontifex præfuit, missus ab Irenæo Lugdunensi Episcopo, vris religiosæ ac doctis, qui Christianæ fidei in cunabula ac rudimenta traderent. Basileensis deinde tractus in Vesontinæ Ecclesiæ diocesi, siue administratione fuit, donec iuxta sanctionem, quæ in volumine legum Francicarum extat in hunc sensum: Singulæ ciuitates suos Episcopos habent: proprium Episcopum acceperit.

VESENTIO
 SEQVANORVM
 GALLIS BESANCON
 GERMANIS BZANTZ

VESONTIONIS
 ANTIQVISSIMAE CELEBRISSIMAEQ.
 SEQVANORVM QVI IN CELTICA GALLIA
 BVRGVNDIAE COMITATVS NOMINE
 CENSENTVR METROPOLIS IMPERIALISQ.
 CIVITATIS DELINEATIO
 A Longoale Gradum XXXII. Minutorum XXX
 Latitudo vero Gradum XLVII. Minutorum XXXVI.
 COLONIAE VNIC. & D. LXXXV.

BLANMONT.

BLANMONT, Lotharingæ opp. mediterraneum, à Nancio, lapide sexto, & decimo, à præpotenti Argentina, distans, Lotharingæ Ducis matrem, hoc tempore agnoscit dominam, ad quam viduitatis iure, mortuo marito, Lotharingæ Duce, peruenit: non magnum quidem, sed pulchrum est, & amœnum. A qua tamen pulchritudine, Anno Christi, M. CCCC. VII. in D. Laurentij Protomartyris vigilia, plurimum amisit. Quia etenim confœderatis vrbibus atque Principibus contra Carolum, Burgundiæ Ducem, coniungeretur, longa, diuturna; obsidione pressum est ab Heluetijs, & Ducis Austriæ, Sigismundi, militibus, qui cum tandem oppidum captum inuasissent, & insatiabilem, furiosamq; militarem libidinem, rapinis, ac spolijs expleuissent, ablati octo pulueris tormentarij, quæ ibi reperta sunt, dolijs, bellicis etiam tormentis non paucis, & ea annona, qua biennio, se strenuè potuissent defendere, igni oppidum vniuersum perdidit: Sed quâto tempore Burgundiæ Dux miseriarum & calamitatum Lotharingæ, & huic quoque oppido intrulit, tantum in ea rursus est passus incommodi, quando in ea, vti gregarius miles cæsus, strenuus esse Princeps desijt. Dum etenim apud Nancium, cum Heluetiæ confœderatis, qui Francorum Regis merebant stipendia, infœlicem, & temerariam conferit pugnam; Exiguas siquidem copias, in quibus vix duo erant millia, idonei ad pugnam, niuis die, duobus hostium opponebat agminibus, quorum vnum secundum flumen; alterum via, militari ab Villa Noua, aduenerat; Heluetij ad decem millia, maiore numero Lotharingi, & Germani fortiter instructi, & recentes, ad eò, vt imbecilles essent, aduersus istos, & attenuatæ Caroli vires. Pugnauit tamen ipse imperterritus, Imperatorem ac militem agens fortissimum, perinde, atque inexcitabili fato, in exitium suum rueret. Sed postquam omnia vidit dissipata, in confesso confosus fuisse dicitur peditatu, vt homo ignotus, qui die tandem tertio, inuentus est nudus inter mortuos, facie ad glaciem cuiusdam torrentis, aut paludis, congelata. Maluit (vt creditum est) mori ingens animus, quàm in regis venire ludibrium. Cognitus primum est, à quodam ministro, seu cacula suo Baptista ab Columna, & ab Matthæo Medico suo Lusitano genere. Cognitus per vngues manuum, quos longiores omnibus alijs gessit: Per vulnus pugna herricia, in collo acceptum: per dentes inferiores amissos, cæteraque alias corporis notas. Vulnus præter alia habebat lethale in temporibus capitis. Sic humiliata Dei voluntate tanti Principis superbia, & immodicus fastus, libidoq; regnandi insatiabilis. Per longum tempus interfectum esse vulgus hominum negabat, sed viuere adhuc illum pertinaciter prædicabat, crediditque voluit. Ita Carolus in terra hostili occubuit, & quem nemo poterat vincere Regem, sua semetipsam meritate & cæcitate vicit & extinxit. Apud Nancium in maiori templo, iuxta D. Georgij aram, cuius semper habuit venerabile nomen, collocatur. Tribus porro potissimum ornamentis haud contemnendis, hoc oppidum nobile est, Castro veteri, spatiofo, atque magnifico, cui palatium nouum Ducis, venusta structura insigni coniunctum, non minimum oppidi ornamentum videtur. Tertium verò, omnium iudicio, existimo esse id, quòd incolæ plerunque omnes, agriculturæ dent operam, viri proinde sint boni, ac integritate conspicui. Veteres, siquidem, vt Cato, vir sapiens, & rei rusticæ asertor, testatur, quoties virum aliquem probum ac bonum commendare vellent, Bonum Agricolum, tanquam summo encomio, vnoque verbo, efferebant, vt puta, qui eo exereretur negotio, quo nihil antiquius, nihil, non grauissimorum modò hominum, sed etiam Dei Optimi Maximi testimonio, honestius, nihil eorum, ex quibus aliquid acquiritur, libero homine dignius, nihil denique suauius dici, excogitarique potest. E sacris siquidem oraculis constat, antiquissimam, ante alias omnes artes, agriculturam iam inde ab initio humani generis extitisse. Neque Osyrim, neque Dionysium huius disciplinae repertorem, sed Deum Opt. Max. hoc vitæ genus instituisse. Nam Adam & eius filij, agricolæ fuerunt. Item Noe, vineam plantauit. Abraham, Isaac, Iacob pastores fuerunt. Saul ab asinis, David ab ouili, ad sceptrum vocatus. Elizeus, & Amos, è pastoribus facti propheta; Ozias, agriculturæ deditus legitur. Syrach agriculturam cum primis efferens, eius opera tenere aratrum, stimulo agitare boues, faginare vaccas, & cætera commemorat. Quid multa? Christus ipse gloriatur, patre se agricola fuisse, subinde suggerens, vitis, ac ouium, ac pastorum parabolas. Nam cum hæc ars sit maximè innoxia, & sine qua mortales nec viuere, nec alii posse manifestum; optimi quique, & sanctissimi viri, hanc amplexi, & veteres, eam dixerunt proximam quasi que consanguineam sapientiæ. Cicero iustitiæ, diligentiæ, parsimoniæ magistram appellat: nonnulli, omnium artium parentem, atque nutricem. Sed hæc fortasse, pro istius loci conditione, de agricultura copiosius.

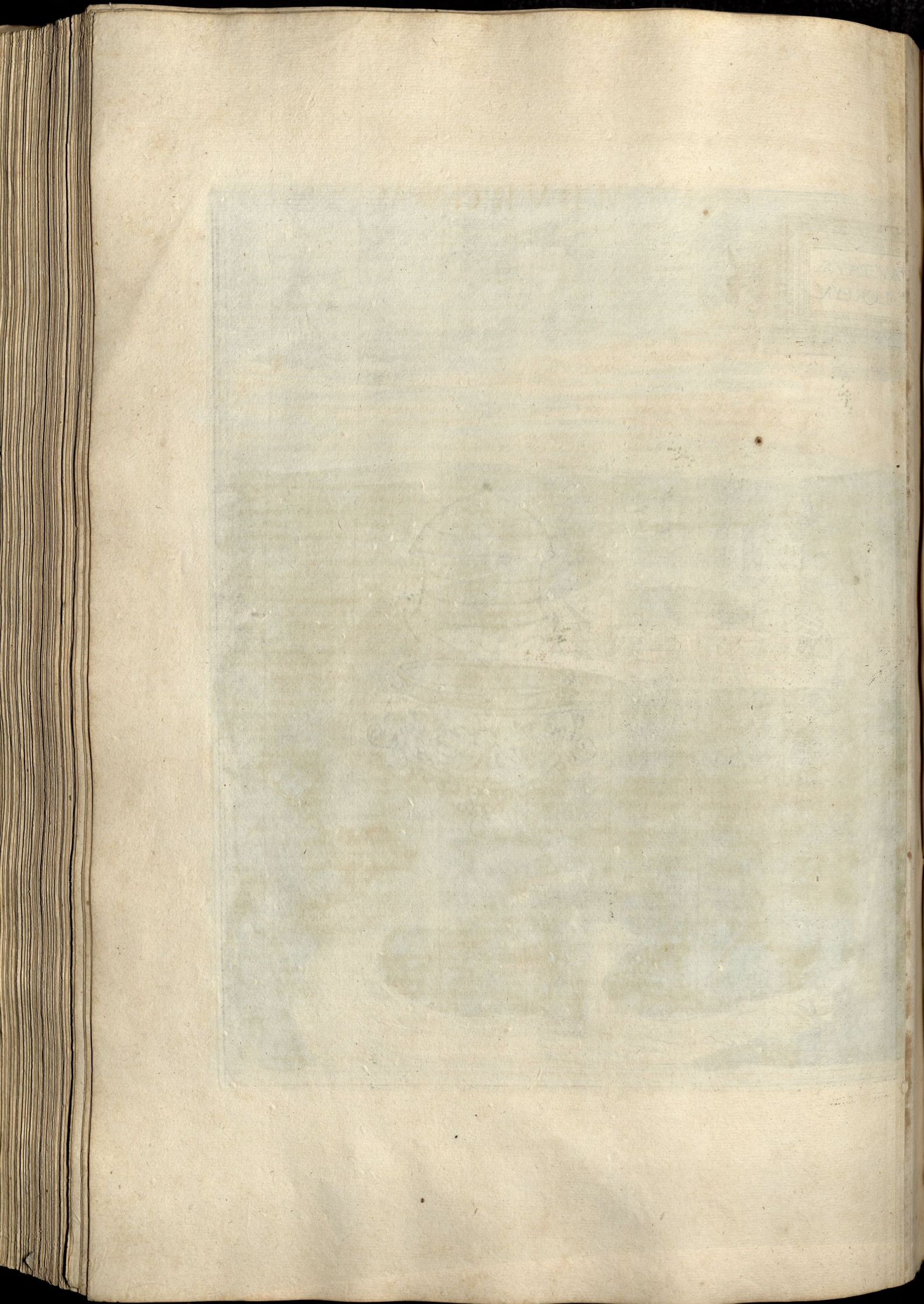
SEPTENTRIO

BLANMONT AV PAYS
DE VAVGE EN LOREYN

La Vierge d'Avallon

Dessiné par G. de la Roche

LYMBURGVM.

LYMBURGVM, Ducatu, in quo metropolitana gloria præstat, appellationem præbet, oppidum est nã-
 turæ beneficijs validè munitum præcelso etiam & saxoso in monte, in ipsius ducatus Lymburgensibz medio,
 velut centrum, situm admodum amœnum, obtinet. Eius primordium eruditissimus omnique virtutis a-
 mantissimus vir, D. Remaclus Lymburgus Medicus, dulcissimæ patriæ suæ amore, ex chronicorum & An-
 naliũ scriptis diligenter inquirens, veteribus non esse memoratum, affirmat. Qui vicinis autem tempo-
 ribus, variarum gentium sedes, vrbium oppidorumque origines in publica scriptorum, monumenta testi-
 lerunt, ij. Lymburgi initium, in Annum Christi centesimum septuagesimum secundum, ultra millenium re-
 ferunt. Quo quidem tempore, comitatus titulo claruit, cuius habenas omnium primas, moderatus est
 Henricus comes, & eius item successor, eiusdem pariter nominis, ex Henrico Quarto, Pio illo, verè Angu-
 sto, bellicoso, & multis victorijs clarissimo Imperatore, pronatus, primus Lymburgensium Dux appellatus, eiusque ducatus guber-
 nacula pluribus annis summa tum æquitate, tum prudentia tenuit: Eo verò Duce sine successione mascula in fata sublato, Dux Bra-
 bantorum Ioannes Primus circa annum salutis M. CC. XCIII. partim hæreditaria successione, partim bellica virtute, contra Rei-
 noldum Geltae Comitem, omne huius ducatus sibi vendicans ius, id in hanc vsque diem conseruauit: Hinc Lymburgi,
 Falcoburgi, Dalemij, & cætera transiosana municipia, criminales, ciuilesq; prouocationes suas, ad Brabantiam nomophylaciam,
 cuius perpetua Bruxellæ sedes, est, dirigunt. Cæterum in Ecclesiasticarum rerum disceptatione & administratione, Eburonum Au-
 gustitem, cuius Diocesis fuit, dominum agnoscunt. Est autem oppidum Lymburgense situ montoso, muro & idoneis ad defensio-
 nem turribus clausum, arce etiam munitissima firmum, cuius turres, muri, ac propugnacula, viuo ex saxo (quod natium suppedita-
 solum) constructa, ac prærupti montis dorso imposta, nec occultis terræ cuniculis, eueri nec muralium machinarum ictibus concu-
 ti possunt, eò, quod durissimæ rupi insistant, & præcipitibus naturæ claustris, maxime tuto sint loco. Syluis cingitur quercu, fago ac
 medicatis herbis ditissimis. In magna autem conualle, ad montis, in quo Lymburgum est situm, basim fluuius Wela, seu ipserum lin-
 gua, vulgariter Weldo, maximo accolarum emolumento, irrigatur. Is, ex Arduenna Sylua, prima origine scaturiens Per Lymburgen-
 sem agrum grato delabitur murmure, ac Mosæ tandem iuxta Eburonum Augustam miscetur. Multis ac varijs conducit vrbibus, maxi-
 mè, molitoribus, & pannorum tinctoribus, qui in suburbio Dölhem plurimas officinas habent; præstantissimis etiam magna copia
 nobilitatur piscibus, truis nimirum tam prodigijsæ magnitudinis, vt vulgaris fluiuatilis, salmons appellationem mereantur, vni-
 bris, anguillis, mustellis, cancris, & id genus alijs, qui sub cauernosis petris latitantes, summa cum voluptate & delectatione capitin-
 tur. Fœlix huic oppido ager, omnium rerum necessitati diseruientium ferax, vino tantum ob inclementiam cœli, pasuis carere, ta-
 men (aginando pecori, vberimis, maximè, iuxta Hertuam pagum, abundat, hinc delicati saporis & inusitatæ magnitudinis casei,
 Lymburgense solum commendant. Eodem etiam telluris beneficio, efficaces colligunt herbas, tam morbis curandis, quam esui ac-
 commodas ponderosum ferunt triticum, & zeam, ex qua panem, albedine præstantem, conficiunt. Habent & hordeum, ex quo po-
 tum, ob vini caritatem, cereuisiam coquunt, quam tam sitienter, tantaque auditate ea gens bibit, vt in conuiujs atque symposijs, sa-
 tis sit operosum ministris, cantharos ac phialas promptè implere. Eo liquoris genere non vt exhalarecant, non vt melancholicas a-
 nimi nebulas discutiant, vtuntur, sed tanta immodestia sese ingurgitant, tam strenuè se mutuo ad potandum cogunt, vt si quis hos no-
 tes atque dies strenuè cyathisantes, suspiciendæ capacitatis pocula vnico anhelitu exinanire atque siccare, & eorum impotentem ad
 potationes proclitatem, consideret, periculum imminere, Græcis, Germanis atque Saxonibus dicat, ne tandem bibacitatis hede-
 ram, his Gallia Belgicæ populis sint porrecturi. Optandum, apud hos Ægyptiorum consuetudinem vlu receptam esse, qui in sym-
 posijs, hominis mortui imaginem circumferre, & singulis accumbentibus dicere solebant: *is hunc intuens, pota & epulare, tã tu post mortem
 futurus es.* Sed bibulorum societate relicta, ad agrum Lymburgensem nunc redeo. Qui multis etiam plumbi ac ferri fodinis præ-
 stans, cultores, opum affluentia, nobles reddit. Quin etiam calaminaris lapis, Plinio in re medica commendatus ex terræ venis, iuxta
 lacram Henrici ædiculam in Sylua Aquis eruitur: nec non multis in locis antra carbonaria sulphuris particeps terra fabri ferri
 & vulcano domestico conseruando, admodum utilis, ex qua globos, quos, Cluten, nuncupant vulgò, conformant. Effodiuntur ibi-
 dem etiam ex occultis terræ visceribus, vartj generis lapides, inist Namurcensium marmoris & Iaspidis speciem præferentes, can-
 didis, nigris, fuscis, vartjque maculis venuste conspersi, ex quibus mortaria, mensarum tabula, vt tanquam speculum reluceant, po-
 litæ, Magnificarum ædium camini; columnarum capitula corodines, bales scapi, principum, illustriumque virorum monumen-
 ta, aliæque ædificia, videndi sensum oblectantia; constructa videntur. Veluti superioribus annis elegantissima illa Anuerpiæ prætoria-
 na domus accuratissima Architecturæ symmetria subtiliter, & magnificentè ex hoc potissimum lapide, constructa, vrbem ipsam
 commendabilem reddidit. Præter multos insuper pagos domorum, populique frequentia cultos villas duas (oppida diceres) ele-
 ganter exstructas Lymburgense hoc territorium exhibet, Vpen ac Heruiam, vtrique mercatoribus inhabitata ditissimis, qui mercibus
 suis, potissimum verò panno & clauis nundinas Francofordianas bis annuatim maximo emolumento, quæstusq; vberimo frequen-
 tant. Primo ab vrbis lapide, insigne ac peruectum est Cisterciensium Monasterium, Vallis nuncupatum à Duce Henrico Secundo
 fundatum, cuius etiam ossa ibidem, Lapideo sarcophago continentur. Est que ibidem Nobilium de Rosmel sepultura. Quin etiam
 in agro Lymburgensi passim scaturiunt, erumpunt que salientes aquæ, tam villaticis, quam voluptuarijs vrbibus seruientes. His autem
 omnibus infinitis parasanguis præstat fonsille acidus Arduennæ syluæ, secundo à Lymburgo lapide in pago Spa, toti orbi nunc cele-
 bratissimo erumpens, quo tam indigenæ, quam ex remotissimis mundi partibus alienigenæ, recreandi, & sanitatis amissæ recuperan-
 dæ, & ab imminetibus morbis præcauendi studio, frequenti numero se conferunt. Et si porò Lymburgense hoc oppidum, angusti-
 oribus circumseptum limitibus, infrequentiore incolas habeat, tamen ea, quæ vrbes vt plurimum commendare solent, & clarissimo-
 rum hominum ex eo progenitorum seriem consideres, non infimæ dignitatis oppidum esse censebis, vt de eo id Vergilianum non
 immeritò dici queat, *Pauci numero sed viuida virtus.* Neque adeo refert, quasi situ, vrbis structura, sint, numero, atque frequentia ciui-
 um, sed qua animorum inueniatur concordia, quo virtutum nitore, qua religione sint ciues imbuti Et quemadmodum fructuum dig-
 nitas arboris commendat præstanciam: Ita vrbes maximè illustrent viri, qui virtutibus, eruditione, & dignitate præstantes ex ijs prodi-
 erunt. Quales ex Lymburgo sunt nati Reuerendus vir, D. Hermannus Ravius, Abbas S. Iacobi; Insulæ vrbis Leodienfis, Instituti S.
 Benedicti, vir religione, & pietate eximia Nicolaus Billein, Belli reditus, Ordinis Præmonstratensium eiusdem apud Leodios, insu-
 læ, qui miserabili & nunquam audita morte interijt, D. Lambertus Vallis Dei, in Ducatu Lymburgensi ordinis Cisterciensis, Gæno-
 biarcha, vir admodum hospitalis & bonus, qui maxima animi acerbitate vidit, deterrimos auitæ religionis hostes, qui seiplos Geusi-
 os nuncupant, Monasterij sua bona, diripere, ipsumque cœnobium, Vulcani tandem furoribus litare, Anno salutis M. D. LXXIV.
 Nonis Aprilis, Nec Minorem meretur hoc oppidum laudem quod insignem virum, Guilhelmum Vilkinium, Theologica professio-
 ne eximium, Patrem societatis IESV ediderit. Paribus etiam auspicijs, doctissimorum, optimorumque hominum laude, apud Lym-
 burgo perpetuum sunt nomen adepti sacram representantem Triadem fratres, quorum eruditione atque virtute eximia, non solum
 hæc Lymburgensis patria, sed & vniuersa Europa, decorata, illustrataque est. Hi sunt, sumus ille D. Gylbertus Lymburgus qui can-
 dore

LYMPURCH.

Limburgum oppidum Galliae Belgi:
cæ. vulgo Lympruch. gallicè. Lembor dicitur.

Hanc Urbem Lymburgensibus iocunde perhumaniter nobis communicavit
unicam illud suam patriam dicitur R. D. Remichus Lymburgus Me-
dicus Doctores. Et apud D. Paulum Lepidum Grammaticum discipulis
mus, quam optime de re literaria meretur.

1. La tour Jehan le wylle.	9. D'allen village.	16. Chateau de Lige
2. S. George Eglise parochiale.	10. La haiterelle.	17. es de Mestree
3. Les baillies maisons de la ville.	11. Biffers.	18. La Roche de Wylle
4. Le Chateau.	12. Montagne de	19. Eglise de Wylle
5. La porte de basul	13. Wylle.	20. Les Sarre Jardi
6. La porte de Chateau	14. Wylle.	21. Mestree
7. La porte des bas	15. Wylle.	22. Mestree
	16. Wylle.	23. Mestree

H V V M.

VVM, oppidum & antiquitate, & primaria dignitate, inter Condruos præstantis (sunt autem Condruis, Belgarum populi inter Eburones, qui nunc Leodientes dicuntur, Segnos, & Treuitos, quorum erant clientes, Mosæ fluuii, & Arduennæ Sylvæ finitimi) situ admodum amæno, superbo, ac per elegantem, Viridi ac pabulosa in valle, inter præcellentes Condruis montes, Mosæ fluminis ripas illustrat. Eius primordium scriptores in diuersa rapiunt. Claudius Champerus lib. de urbium oppidorum que origine, ex Lucio Tungrensi, Hannorum Duci, Cambro, nomine, huius oppidi originem tribuit, quod loci opportunitate commotus, oppidum præbè munitum, ad confluentem Mosæ constitutus, Hoynim nominauit, quod nunc, Huy, dicitur. Ioannes Marius autem, vitum, in Condruorum patria, summa nobilitate illustrem, anno decimo quinto, ante salutarem Iesu Christi natiuitatem, nomine Hoyis, primum eius oppidi lapidem posuisse, de quo suo nomine, Hoy, nuncupasse, affirmat. Vulgò denique ab amne, ex vicinis collibus, iuxta pagum Hauelainge scaturiente, nomen consequutum putatur. Qui quidem amnis, copiosi riui instar, per agros & reliquos Condruis pagos, defluens, pluuioso cælo, & collectis, diuturna ex niue aquis, subitò exercebit, ac tanto cum impetu exundat, horrendoque fragore, ac strepitu, planè furere videtur, vt ob violentiam, nomen furiosi, ab accolis acceperit. A Mosæ tandem, iuxta lapideum Huy pontem, absorbetur. Multis verò vrbibus magno Huenis, vicinè que populi commodo, ac emolumento, conducit, eò, quod versatilibus molis, frumento frangendo; materia papiracea contundenda; ferrugineis operariis, Coreacis, ac pannorum tinctoribus, inaximo compendio, inseruiat. Eius enim generis opifices, tam in ipso oppido quam vicino in agro, fabriles, mechanicasque officinas, frequenti numero habent. Abundat insuper hic ritulus delicatissimorum piscium copiâ, truttarum præterea, cancrorum, fundulorum, aliorumque eiusdem generis. Miram hoc oppidum antiquitatem redolet, magnificis ciuium ædibus, decenter ornatum, ac monumentis, vetustatem testantibus, clarum. Floruit olim, ac latius pomeria extendit sua, veruntamen, quoniam, vt hominibus, ita & vrbibus sua sunt peculiaria fata, & nihil mortalium in cætu perpetuum sit, rerumque vicissitudine, velut æstuario quodam fluxu & refluxu ferantur omnia, vix dici potest, quantis bellorum, aliarumque calamitatum ærumnis, acque periculis sit labefactatum, adeo quidem, vt nunc quasi collapsum, & pristina dignitate ac gloria omnino destitutum videretur, nisi, diuina fauente gratia, moderatores Huenisbus prudentissimi concessi fuissent, generis, virtutum, ac morum nobilitate clarissimi viri: D. Ioannes Hustinus ab Outremont: D. à Lamina, & potentissimus ille Otho Piemont, D. de Frature, strenuus atque æquissimus Huenisum prætor, & Condruorum Satrapes multis ab hinc annis consulati dignitate illustres, qui immortalis, & familiaris & nominis gloria, superioribus annis, quibus vniuersa Gallia Belgica funestissimis concutiebat ærnis, cum maximo vrbium aliquot, ad Mosæ ripam detrimento ac damno, adulterinæ religionis propugnatoribus, inuictos Athlantes, atque Achilles sese opposuerunt. Quibus non huius modò oppidi, sed totius Condruis incolæ tanquàm ancoris sacris vsi, non passi sunt amabilem Catholicæ fidei vnitatem, dissectis peregrinarum religionum sectis, turpiter secari. Ad eò quidem vt non minus præstantissimis his viris, quod Fabricius olim Romani, Scipionibus, Lentulis & Fabijs, optimo iure ciues & accolæ debeant. Hi etenim, non sine laudum elogijs commemorandi viri, eâ prudentia, carâ & diligentia, politicam Huenisum hætenus, quemadmodum & hoc tempore, administrant, vt calamitatum bellicarum omnia oblita, nunc tandem respirare videantur. Multi in hoc oppido natalium, & maiorum gloria clari ac nobiles viri, ædes, pro dignitate & sizenmatum decore, amplissimas incolunt, qui in Condruo, agroque vicino instructissimas domos, villas suburbanas, pomarijs, vinarijs, aruis, apricis locis, nobiles, & ad voluptatem spectantium ornatissimas, habent. Quarum aliquæ non tam ædium, recreationis gratia, constructarum, quam castelli, innis turriculisque conspicui, formam atque effigiem præbent. Huc æstate, animi recreandi, corporis exercendi, valetudinis conseruandæ, & nauisæ tædium excutiendi gratia, concedunt, circa brumam, ad sua, que in vrbe tæta habent, redeunt. Mulca & varia artium illiberalium genera, hoc loca inueniuntur. Inter ea autem, pannorum textores, & qui ferrum ex terræ visceribus eruunt, principem locum obtinent. Natura siquidem Huenisbus benigna, blando eos aspiciens vultu, non modò multas ferri fodinas; ex quibus plurimum ad eos lucri, annuatim redit, sed & laxissima latifundia, largâ manu, ipsis concessit, quæ vberissimæ ex se fruges, & generosa vina, pro anni locique constitutione, annuo fœnore producant. Hinc vulgus, ex vitium cultura, sibi suisque vt plurimum, victum querit: Ingens siquidem hic copia vini producit, eaque præstantia nobile, vt cænoisæ hoc vini genus, pro vino Gallico partim hospitijs propinent, partim ad alias longinquas regiones, sicuti & Leodiensæ, nauigio, per Mosæ flumen & carris euehant. Quod si quempiam loca aprica, prata aut pascua delegerint, plantarum amplissimam, quæ hæc omnia abunde suppeditat, habes, in quibus oculorum delectatione, odoriferas herbas, flores, gratum odorem spirantes, & loca pabulosa, viridi vndique gramine vestita, conspicias. Si iucunda te venatio, vel aucupio, reficere inuait, syluosi sunt montes, colles, conualles, arboreta, feris, auibusque scatentia. Si piscari lubet, Hauelainge Amnis nauicularum patiens, præsto est; pilcosa subest Mosæ, quæ cymbis ludibundos vectores tenens, piscantium votis respondebit. Si denique Christiana religio tibi cordi est, si Deum, pijs orationum hostijs, placare desideras, Basilicam habes magnificam B. Mariæ virginis, Saluatoris Iesu matris dicatam, amplissimo Canonicorum collegio illustrem, in qua aliquot Leodiensæ Ecclesiæ Antistites, fundatores, honorificè sunt sepulti. Præclara hæc Canonicorum societas, multis summis atque magnificis est exornata viris, inter quos summam dignitatis locum meritò obtinent, R. Dominus Decanus Seeff, & D. Gerardus Frepontinus, viri morum probitate, & eruditione conspicui, antiquitatum amantes, & studiosi. Sunt & præter alias parccias, in hac vrbe non paucæ, egregia virorum ac virginum cænobia. Ac primùm quidem, religiosa Cruciferorum societas: meridiem versus, circa vrbis mœnia, Cænobium habet in monte, situ peropportuno, & opere clarum, Mons clarus, siue æteus, non sine ratione, dictus, tum, quia clarissimi ordinis, primam sustineat domum atque fundationem, tum etiam, quia mira ætis clementia ac lubricitate gaudeat. Is autem locus, varijs temporum iniurijs, & belli calamitatibus, plurimis annis affectus, ac habitatoribus vacuum, delolatusque, tandem Anno salutis. M. CC. XXXIII. sub Eppano XX XVIII. Leodiensium Antistite, pristino nitore restitutus, nouis & magnificis ædificijs restauratus, auctus & exornatus conspicitur, cui, post sanctæ memoriæ pijsissimi, ac religiosi patris Theodorici Vbschij obitum; hoc anno M. D. LXXXIII. summa cum laude nunc præ est, R. D. Antonius Frisenius, generalis totius ordinis præses, hætenus cænobij Honorantis Hollandiæ oppidi Prior, qui ad œconomiam conuentus reuocatus, paucis post diebus, vnanimi, totius ordinis, consensu atque applausu, Generalis Cruciferorum Societatis Præpositus designatus, & electus est. Anno salutis M. D. LXI. profecto SS. Petri & Pauli, vir vitæ sanctimoniam & pietate clarus, vigilantissimus dominici gregis, sibi commissi, pastor ædificiorum vniuersam militantiæ, & collapso, prouidus renouato, ad eò, vt secundus cænobij fundator, iure, & haberi, & gloriæ mereatur. Reliqua oppidi Huenis cænobia sunt, fratrum minorum, & consecratarum Deæ virginum monialium S. Aldegunte

degrundis, Albarum virginum, S. Quirini, & S. Victoris, extra muros, à Nortgero XVI. Leodiensium præfule, erectum, qui in aliorum sacrorum locorum, piissimus illustrator exiit. Cui hoc tempore præest, sub visitatione R. Domini Vessimij Benedictini S. Iacobi Leodiensis, Prioris Bertricensis, viri vitæ integritate, ac rerum gerendarum dexteritate, experientiaque præstantissimi, nobilis Galla, vitæ probitate, & industria, omnibus commendata, lacuelina à Vvarigni. Sunt quoque in vicino vrbis agro, plurimæ monasteriorum fundationes, bene dotata, vna noui templi, quam Canonici ordinis S. Augustini incolunt, (quos regulares vocant) fundata ab Oberto, quondam XXVII. Leodiensi Episcopo, Dominici sepulchri titulo, sub Alexandro XXIX. Leodiensi Antistite: Melliflao D. Bernardo Clareuallensi Abbate, qui ibidem, eo tempore Leodio rediens, hospitio honorifice exceptus, ob elegantiam recentis ædificij, Nouum monasterium in hodiernum vsque diem, est cognominatum. Cui nunc præest singulari naturæ bonitate, & vitæ probitate. R. D. Iodocus Dorio Abbas dignissimus. Est & aliud eiusdem ordinis, monasterium, cui Flonen nomen ad Mosæ ripam, & ad montium Hasbanæ fauces, amœnissimo loco, sed angustiore exstructum: Cui nunc præest vir, morum integritate & humanitate clarus, R. D. Abbas Balduinus à Busco. Sunt insuper tria alia Monialium ordinis Cisterciensium. Alterum vallis dominarum, opulentissimum. Alterum, quod Pax Dei nomen habet: Tertium verò, Solis, eiusdem ordinis, nemoribus vndique cinctum. Porò, in monte Marca, Cardinalis, Episcopus Leodiensis, nimia vetustate nutantem, à fundamentis restaurauit, turribus & propugnaculis valde munita, præcipua inter eius opera, quæ multa & magnifica reliquit, adnumeratur. Hanc Benefactam appellitant. Est in ea incredibilis altitudinis & profunditatis puteus, & Spheristerium, in quo nobiles & alij Aulici, pilæ ludentes, animi relaxandi gratia, & exercitio, calorem natium excitante, sese recreant, sibi ipsius appetitum languendum concitant. Sunt & alia, in Arce loca, aspectu iucundissima, elegantissima que, ab Illustrissimo, & immortalis memoriam dignissimo Principe à Groesbeck, aucta & renouata. Est denique aliud in oppido opus magnificentum, atque pulcherrimum, Pons, ex lapide viuo, quadrato, & secto, multorum arcuum, & fortibus nitens pilis, qui vtramque Mosæ ripam, & partem oppidi minoris, quæ trans flumen est, maiori ciuitati coniungit. In hoc ponte aëris est mira salubritas, ac in plurima oppidi viciniquæ elegantissima loca, vnde quaque aspectus panditur. Adeò, vt qui Huium exeri, tam ex Gallia, quam Belgio & alijs Regonibus veniunt, tria spectatu dignissima videre cupiant: Ecclesiam Maiorem officij diuinis mirificè decoratam: Castellum amœnissimo loco situm: Et rari operis pontem, vt in prouerbiu abierit gallicum, *Nostre Dame, le pons, & le Chateau, sans à Huy trayz beaujoveau.* Ita & Argentorati, quædam ternario numero, singulari celebritate commemorantur: Altissima summitate templi turris: Armamentarium vrbis, & inusitata magnitudinis Monocerotis cornu: Ita & apud Venetos tria quædam, præ multis alijs magnificis rebus, commendantur, Campanaria D. Marci turris, Armamentarium *Arsenal* vulgò, & incomparabilis, Reip. thesaurus.

Fuit autem Huum oppidum antiquitate nobilissimum, Condrusorum populorum quondam caput, nec haud obscura Colonia, ad Mosæ flumen in Dicecesi Leodiensi amœnissimè inter lætiferos amnes montium iuga conuales, nemorumque arboreos saltus situm, ante nostra tempore à Leodiensibus contra optimæ vicinitatis iura, grauiter deformatum, qua Carolo Burgundioni bellico Flandriæ Comiti magno suo incommodo hostes, sollicitante eos Rege Gallorum, quamuis L. tradiderant obsides, rupto pacis fœdere, magno numero Huium petunt, vt Ludouicum Borbonium Episcopum suum fratrem vxoris Caroli, qui tum ibi erat, caperent, Carolique præfectos interficerent. Custodiebant oppidum, nomine Caroli, Toparchus Bolutus, & Euerhardus Arduengas, cum fratre nobiles, ac fortes viri. Obsident, & oppugnant vndique Leodienses hoc oppidum, longèque vires antecedeant propugnantium, qui relictis fortunis suis, pariter cum Episcopo periculosè exemerunt, fuga se saluantes, præsertim, cum nec plebem oppidi corruptam, ab hostibus in officio continere valerent. Pulso præsidio, & Episcopo, Leodienses oppidum capiunt, diripiuntque, & incendunt. In Luzenburgios, Limburgiosque incurstant, prædas inde agunt, & villarum incendia excitant.

NAMURCVM

A MVRCENSIS Comitatus, Brabantiae, Hannoniae, Leodiensisq; provinciae limitibus concluditur, angustis finibus coarctatus. Provincia est valde montosa, sed utilis ac pulchra. Ferri nempe probi fodinis scater, & cauis, subterraneisque locis, è quibus nigrum ac rubrū, mixtumque marmor eruitur: & alius, ad excindendum eximius lapis effodi solet. Magnam quoque salis atri vim atque copiam praestat. Porro, recens in ea lapidis genus est inuentum, qui sub nigrum carbonem vntuosum, alendis & concipiendis ignibus, quale in Eburonibus cernitur, vulgus Hoillam appellat, exhibet. Nobiliorem eam, celebrioremq; reddunt Mosa, & Sambra limpidiissima, fluvii, qui eam interfecant, ac lambunt, magnisque commodis afficiunt. Dens sylvis vestitur, quae proceras, elegantes, & vtilis arbores gignunt. Oppida quatuor muris cincta, numerat: Namurcum videlicet, Bouinam, Carlimontem, & Vallicuriam: pagos verò centum octuaginta, & aliquot opulentas Abbatis. Est autem Namurcum, vrbs totius provinciae praecipua. Quam ob causam, novus Episcopatus, ei est impositus. Originem nominis habet satis obscuram. Auctores enim quidam graues scribunt, à se, an ex aliis haud scio, ab Naino, Gentiliū Deo, appellatum: eum in montis vertice, ad cuius radices sita sit, habitasse, & cultum fuisse, omnibus ad eum opis cōsiliue gratia ventitantibus, responso dare consueisse, post verò Christi aduentum (Materno prima fidei Christianae fundamenta collocante, qui totum Eburonum agrum, ad suaue Christi iugum inuitavit) prorsus obmutuisse, inde Namurcum vocitatum. Alii hanc urbem à Romanis, tanquam inexpugnabilem rupem, exstructam esse, referunt. Ipsos Nouum murum nominasse, vnde postea Namurci, siue, vt alii perhibent, Namurra, appellatio, corrupta sensim voce, facta sit. Sita est inter duos montes, ad laeuam Mosae ripam. Ad occidentem, Sambra Namurcense oppidum aluens, id duas in partes interfecat. Mosa pertransit, exituq; dein suo, in eam sese regurgitat. Aest Louanum, octo Belgicis miliaribus, decem Leodio, vndecim Bruxella. Pulchra est & amœna, arceque, loco edito, conspicua, longius se videndam praebet. Ea in arce praelarum est Canonico Collegium, fundatione ac sumptibus Comitum olim institutum. Sunt & aliae duae, in ciuitate ipsa. Canonico collegiatae Societates. Altera, in Ecclesia, D. Albano sacra, quae Pauli Quarti pontificis maximi auctoritate, Hispaniarum rege Catholico petente, in Cathedralē est euecta, cuius primus omnium Antistes designatus confirmatusq; est, Reuerendissimus D. Anthonius Hauētius, insigni doctrinā, & verbi diuini administratione clarissimus, multis annis, in aula Bruxellensi, Ecclesiasticis munere, summa laudis celebritate perfunctus, omniumq; proinde iudicio, dignus & idoneus indicatus, qui ad Episcopatus honorem eueheretur. Altera Canonico Ecclesia est B. Mariae virginis nuncupata, idque, vt annales perhibent, D. Materni, primi Tungrorum Apostoli, auspiciis. Monasteria etiam hic aliqua sunt, vtriusque sexus, inter quae principem ferè locum obrinet, fratrum, instituti D. Francisci, coenobium, non modò sumptuosa, & celebri splendoris structura, sed fratribus, doctrinā pietatisq; ornamentis illustribus, & optimis verbi diuini praecōnibus, celeberrimum. Multa sunt insuper in ipso comitatu coenobia splendida, Namurcensium comitum olim pietate, constructa, & optimis honorata redditibus. Inter quae maximam dignitatis laudem meretur, siue adificiorum nitorem & elegantiam, siue religiosorum fratrum, pietati candidatorum frequentiam probitatemque, siue Coenobiarchae pietatem, prudentiam, eruditionemque consideres, quod apud Floressiam, Praemonstratensium familia incolit. Cuius prima iacta sunt fundamenta, eodem ferè tempore, quo circa annum Christi M. C. X X. D. Merberto autore, Praemonstratensium ordo initium coepit. Hic autem coenobio, multis ab hinc annis, optimè praefuit, R. D. Guilielmus Doupeus, Abbas, singulari dignitate pollens, in quo nec pietatem, nec eruditionem, nec in rerum administratione prudentiam, desideres, studio forum, & doctorū hominum Meccenas, & promotor praecipuus, qui in hoc ferè totus incumbit, vt primū domi suae, tum apud alios etiam, quorum ipsi cura est commissa, monasticam disciplinam, sartam rectamq; conseruet. Et sicubi fortè, aut temporum iniuriā, aut hominum negligentia collabi coepit, pristino eam nitore restituat. Eius reuerenda dignitas, tanquam gratissimus patriae ciuis, Namurcensis provinciae conditionem, subiecto elegiaco carmine, doctissime descripsit. Ornatur insuper haec ciuitas, multo ab hinc tempore, illustri Comitum titulo, annuoque, nec exiguo prouentu, quondam marchionatus dignitate, commendata. Sed in ea sedes perpetuas fixit, totius huius Comitatus consilium, quod appellat delectorum litibus iudicandis virorum, à quo tamen ad Mechliniensem principis Senatum, prouocatur. Habebat quidem Bruxella Ecclesiasticam curiam, in qua controuersiae omnes, eius Brabantiae partis, discutiebantur, quae Dioecesi Cameracensi parebat. Nam tota Brabantia, hic non comparebat, sed eius pars, quae Leodiensem agnoscebat Episcopum, Louanii, coram tribunali istic ei constituto, litigabat. Nunc singulae dioeceses, nouis paucis ab hinc annis, Episcopis creatis, adscripae, singulis Episcopis parent, vt Mechlinia cum suo territorio, Archiepiscopo Mechlinensi, Antuerpia, Buscoducum, Namurcum, Antuerpiensi, Buscoducensi, & Namurcensi Episcopis, &c. Gens armis dedita, principiūque suo denotissima. Gallicam, at degenerem linguam, vsurpat. Videtur nihilominus, ciuilioris vitae studiosa, & ad nonnullas artes ingeniosa. Mercatores paucos habet, & artifices. Nobilitate verò, ita pollet, vt aequè diuersas familias ostendet, quae generis sui auiti splendorem, ad illustrissimi sanguinis principes, & auctores haud incerto referant.

Quisquis natram cepis huius noscere terra,
Hanc tibi perpancis v'ersibus expediam.
Vnica, ni fallor, tota est provincia rupes,
Exili gleba, tecta superficiem.
Remittit hinc validum, praedurus agellus aratrum,
Insidias quod ei, saxa dolosa parent.
Arescit tellus, nimium si deficiit imber,
Saxaq; nimbofis, heu, retoguntur aquis.
Hinc à quingentis memoratur plus minus annis,
Hac regio ferè, tota fuisse nemus.
Anguribus sum hic aptissima res qua peruis,
Aspera dumosi, non adendum iugis.

Terra ferax ferri est, sed penè silignis expers,
Triticeo farri nec bene conueniet.
Zea petrus gaudens, his passim crescit in aruis,
Quae farri nescit cedere triticeo.
Manantes rini, vitreis de fontibus orti,
Per valles crepitans, saxaq; marmor agunt.
His genitos amnes, umbracula frondis opacant,
Non posset Musis, aptior esse locus.
Hic dominatus habet flumios, Sambra, Mosamq;
Nauigeros, tamen est, quam Mosa, Sambra minor.

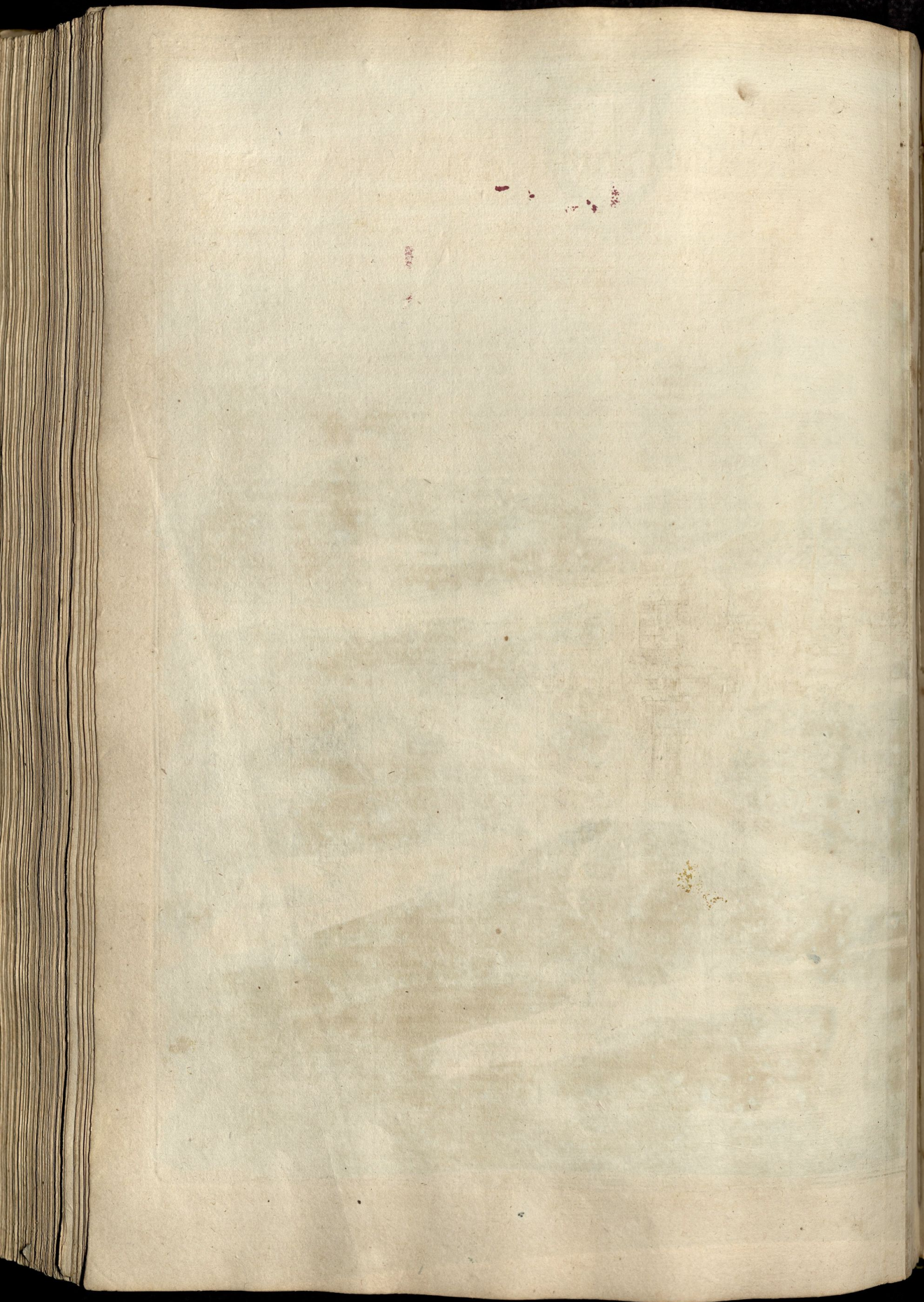
Sit licet ipse minor, multo est piscosior illo,
Et maiore beat fertilitate solum.
Metropolitanam, qui postquam perlucit urbem,
Protinus in Mosas: exoneratur aquas.
Nostraq; flua seras, dum pascit aprica fugaces,
Horrida fetigeris, tota nigrescit apris.
Prae reliquis regio est, algenti marmore dines,
Quo surgit docta, saepe torcum manu.
Quedam saxa rubent, mucus imerlita punctis,
Porphyrius passim creditur esse lapis.
Nauigio celeri, varium per clima feruntur,
Pescere quisque potest, v' sibus apta suis.

NAMVRCVM

NAMVRCVM, p[ro]p[ri]a ad A[nt]i[st]e flum[en] ciuitas, ad
vltim[um] caput[um] de op[er]i nos fr[at]r[um] Geograph[ic]o exar-
nando, ad h[ic] s[ic] cuius p[ro]p[ri]am p[ro]u[er]genti nobis
communicavit. Querendus ac eruditissim[us] vir,
D. Arnoldus Mar[ia]s Coanus S[ac]r[um] Theolog[ic]ae Proff[ess]or
s[an]c[t]i et Canon[ic]us Namur[ens]is dignissim[us], de re litera-
ria bene meritus. Anno à C. nato, CIO. IO. LXXXV.

TRAIECTVM AD MOSAM.

TRAIECTVM. vrbs in finibus Eburonum amplissima, ad vtramque fluminis Mosæ ripam sita, & lapideo ponte iuncta, fornicibus decem, accuratissimâ structurâ confectâ, à traiciendo flumine, nomen habere, constanti historicorum sententiâ perhibetur. Eius incolæ Bethasios, Tacito dictos, Marlianus existimat, qui Cæsaris commentaria, indice copioso illustrauit. Quâquam nescio, vnde Ammianus Marcellinus acceperit, Obtrincense Mosæ oppidum, quo Traiectum super Mosâ situm, intelligere videtur, nisi fortè id à Tungris sit mutatus, qui Traiectum, in *Tricht* mutarant. Et quia Traiecti nomine duo oppida vocabantur, alterum inferius apud Batauos, alterum superius in Thungris, hoc, *Oppertricht* id est, superius Traiectum, & *Syncoptos*, *Oprichte* vocarunt: è quo Obtrincense oppidum, Marcellinus fecit: illud *Wiers Tricht* id est, Exterius Traiectum, & concise, *Witricht* nominarunt. Quæ vero pars Traiecti ad Mosam, Orientali littori adiacet, *Wick* vulgari idiomate dicitur. De vtriusque origine, antiquitate, nomine, ac tutelari diuo, hunc in modum Matthias Heribius, Scholæ Traiectensis Rector, à Ioanne Tritemio, Abbate Spanheimensi commendatus, libello de Traiecto instaurato, scribit. *Wick* ex vico, Latino nomine tractum, & vsurpatum esse videtur. Hanc autem interpretationem inde coniectura colligo, quòd ille locus, antequam ciuitas ad tantam amplitudinem, in qua nunc est, veniret, fortè vicus paganus erat. constat enim ex antiquis historijs, ciuitatem hanc post aduentum B. Seruatij, maximè auctam, & ampliatam hominibus, muris, & ædificijs. Ita, quæ tunc vicus paganus erat, nunc est referta viris vrbanis, & tamen antiquum nomen retinet, quod ex appellatiuo, longo vsu, proprium factum est; quod sæpè apud præcos accidisse comperimus. Nam & tota ciuitas nostra apud illos, Via Regia appellabatur, quæ per eam Romani Reges, qui iidem Imperatores, vel eorum legati, Tungrim, nobilissimam tunc Galliarum Metropolim, iter facientes, transibant. cumq; ad Mosam peruenissent, qui ponte carebat, traiectionem, à traiciendo ergo flumine Mosæ, Traiectum est nuncupatum, quo vocabulo Iulius Cæsar, tam eloquens, quam bellicosus, in Commentarijs suis vtitur sæpè. Et, quoniam Cæsaris mentio facta est, liber hîc de Cæsare aliquid interponere, quod ad rem nostram attinet. Quoniâ ex claris fundatoribus vrbes non nihil gloriæ sibi solent vindicare, vt Constantinopolis à Constantino, à Romulo Roma. Primordium itaque ciuitatis nostræ condendæ, Iulius Cæsar fuit, qui cum multis ac magnis prælijs Galliam, Germaniam quæ oppressisset, Traiectum, conuenientissimum locum hybernandi copijs suis, delegit. Conspexerat enim prudentissimus Imperator, quòd is locus, seipsum facillè munit, & nihilominus alimenta viuentibus abunde suppeditabat. Habet enim ad Austrum saltus apricos amoenissimos, pabulationibus iumentorum aptissimos. Ad occidentem & septentrionem, patentes campos, satiorum fertilissimos. Nam ad orientem Mosâ est, infinitis vsibus accommodos. Cui in modum semicirculi adiunctum vallum, omnia castra girando tuebatur, super cuius aggeribus positi sunt postea muri antiqui ciuitatis, qui vsque in hodiernum diem apparent, & non nihil fortitudinis afferunt. Hæc hæcenus deducta eò spectant, vt si nobis gloriandum sit de antiquitate, antequam Saluator noster humanam carnem assumeret, anno circiter octauo & septuagesimo initiati sumus: si de fundatore, à Iulio Cæsare originè traximus; si de nomine, à traiciendo flumine Mosâ dictum est Traiectum, quum aliquando Via Regia appellaretur. Si de præfidente Patrono, atque ampliatore, B. Seruatio plurimum obligati sumus, qui pontificalem sedem primus huic vrbi intulit, in qua viginti episcopi resederunt. Pauca igitur ciuitates in proximâ nostro sunt, quæ de his æquè possunt gloriari. Nam aut non tam antiquæ, aut à minus nobili conditore fundatæ, aut non tam digno præfidente atque ampliatore memorabiles. Cùm Cæsar oppidum construxerat aggeribus, impleuit Romanis. nam lingua latina vsi sunt per multa tempora, vt ex certissimis indicijs adhuc apparet. Et præcipuè omnia coram Scabinis & Consulibus negotia Latine acta sunt, vt constat ex diuersis adhuc actis, ac literis hæreditarium transactionum infra 200. adhuc annos Latine scriptis. Hucusque Heribius. Ciuium pars Episcopo Leodiensi, pars Duci Brabantia (qui nunc est Inuictus. Philippus Hispaniarum Rex Catholicus, &c.) paret. Qui vtrique suos ibi habent Præfectos, ædilesque. Senatus, Romanorum more, quorannus nouus creari solebat. Bini videlicet Coss. cum XII Procons. ac Quæstore ex vtriusque Principis plebe, sed propter turbas, quæ non solum huius oppidi Remp. sed totius Belgii statum paucos ante annos susque de quæ miserrimè agitarunt, is Senatus constituendi mos interruptus est: Senatu iam per Principum deputatos ordinato, vsque ad eorundem reuocationem perdurante. Primaria Traiecti Ecclesia, supra crypra exigua, in qua S. Seruatij corpus, miraculis clarum, sepultum erat, opere, reliquijs sacris, Canonicorum societate, & amplissimis redditibus nobile, S. Seruatio nuncupata est, religione ac pietate ciuium (vt vsuardus Martyrologio suo, iussu Caroli Magni conscripto) vel à Monulpho Tungrensi Episcopo, vt Beda testatur. In qua etiam nunc eius ossa, quemadmodum & sex ex ordine successorum, cum multis alijs præstantissimis reliquijs, religiosè seruantur, quæ ex Octauienfi Gallia vrbe, S. Seruatius, Hunnorum deuitans tyrannidem, huc transtulit, quarum gratia ex remotissimis orbis partibus, vt pote ex Styria, Croatia, Sclauonia, Hungaria, Bohemia, Elfatia, totaq; Francia, alijsque innumeris regionibus, & maximè singulis septennijs, dum sacræ reliquiæ potissimum ostenduntur, turmatim homines aduolare consueuerunt. Fuit autem S. Seruatius eximie sanctitatis Tungrorum Episcopus, qui, (vt Gregorius Turonensis lib. 2. Hist. Franc. cap. 5. & lib. de gloria Confessorum, cap. 12. Libro item de Miraculis, scribit) vigilijs, & orationibus vacans, crebro lachrymarum imbre perfusus, misericordissimè Domini precabatur, ne vnquam Hunnorum gentem incredulam, in Gallias venire permitteret. Sed sentiens per spiritum, propter delicta populi, hoc sibi non fuisse concessum, Romam ad B. Petri tumulum se contulit, vt adiunctis sibi Apostolicæ virtutis patrocinijs, quæ flagitabat, mereretur facilius obtinere. Ibi verò multis diebus sese oratione & inedia affligens, responsum accepit: Deliberatione Domini sancitum esse, Hunnos Galliam depopulari debere, ipsius autem oculos, ea mala non visuros. Contra Euphratem Pseudo Episcopum sententiam suam prorulit in concilio Agrippino. Multum autem inter Gallia Episcopos commendatur à Sulpitio Seucro, Traiectensium Seruatius, aut Seruatio vt ipse loquitur, Tungrorum Episcopus, qui Arimini Sulpitio Seucro, Traiectensium non cessit, sed contra eos fidei professionem edidit. Sed & Athanasius, magnus

OCCIDENS.

TRAIECTVM ad Mosam, urbs et natura loci, munitombusq; et populi frequentia et edificia, et Ampliss. Canonico Collegij nobilis Speciem praebet urbi diuic; cuius gente eas pontis magnifico. Cuius iconem, ad Typographum hoc opus exornandum, Venerandus Et Egregius vir D. Simon à Bello Monte Ecclesie S. Sernarij Traiecten. Sa. cellanus, sua indu s'ua et penicillo ad cuium accuratissi. me expressam, contulit.

1. S. Sernarij Canonico Collegij	16. Cornelia uxor uicij Den Bruter	31. S. Petrus ad uincula
2. S. Marci	17. S. Andree	32. S. Petrus ad uincula
3. S. Petrus ad uincula	18. S. Petrus ad uincula	33. S. Petrus ad uincula
4. S. Petrus ad uincula	19. S. Petrus ad uincula	34. S. Petrus ad uincula
5. S. Petrus ad uincula	20. S. Petrus ad uincula	35. S. Petrus ad uincula
6. S. Petrus ad uincula	21. S. Petrus ad uincula	36. S. Petrus ad uincula
7. S. Petrus ad uincula	22. S. Petrus ad uincula	37. S. Petrus ad uincula
8. S. Petrus ad uincula	23. S. Petrus ad uincula	38. S. Petrus ad uincula
9. S. Petrus ad uincula	24. S. Petrus ad uincula	39. S. Petrus ad uincula
10. S. Petrus ad uincula	25. S. Petrus ad uincula	40. S. Petrus ad uincula
11. S. Petrus ad uincula	26. S. Petrus ad uincula	41. S. Petrus ad uincula
12. S. Petrus ad uincula	27. S. Petrus ad uincula	42. S. Petrus ad uincula
13. S. Petrus ad uincula	28. S. Petrus ad uincula	43. S. Petrus ad uincula
14. S. Petrus ad uincula	29. S. Petrus ad uincula	44. S. Petrus ad uincula
15. S. Petrus ad uincula	30. S. Petrus ad uincula	45. S. Petrus ad uincula

nus ille fidei propugnator, præclare eius meminit. Magnentius Legatus mittebatur à Constantio ad Constantem fratrem. Is tyrannus Constantem occidit, & occidentis Imperium anno trecentesimo, quinquagesimo, Augustoduni occupauit. Accusatus est statim Athanasius. quòd cum Magnentio egerit de interficiendo Constante, unde ad Constantinum Apologiam scripsit, in qua inter testes innocentie suæ, primum nominat Seruatium Episcopum, qui ad Constantem aliquando à Maxentio, pro legato missus fuerat. Petrus de Natalibus Episcopus Aquilinus, qui S. Seruatij vitam accuratè conscripsit, ultra trecentos ipsam annos vixisse, tradit. Leodiensis Hagiologium, S. Seruatius inquit, natus anno salutis XXX. Anno Tiberij Cæsaris XVI. Assumptus in Episcopum Tungrensem, Anno ætatis suæ CCLXXXVII. Syluestri pontificis Anno XIII. Anno Constantini Magni XVIII. sedit in Episcopatu annis LXXVI. Obijt anno ætatis suæ CCCLXXXIII. Hic sedem Episcopalem Tungrensem Traiectum transtulit, cuius ibidem XX successerunt. Penultimus autem successorum fuit gloriosus & inclytus Martyr, Lambertus, qui Leodij, pro Christi nomine, sanguinem suum profudit, cuius discipulus atque successor, Hubertus, loci sanguine Magistrus, ac prædecessoris sui consecrati affectu tactus, Episcopalem eò sedem transtulit, cui hoc tempore, Reuerendissimus, Illustrissimusque Princeps ac D. Dominus Gerardus à Groesbeck, cum magna Reipub. Christianæ incolumitate, emolumento ac gaudio, præest. Præbet Traiecto plurimum vtilitatis lecora, fluuij exiguis inquam, sed subinde niuibus resolutis, aut immodicis imbribus ita exundans, vt pagis, adibusque vicinis, non parum detrimenti inferat. Profluit non procul à Centronibus, Tungrosque alluens, Traiectum, sinuosus se confert, in cuius suburbio in duos diuisus alueos, toridem etiam locis oppidum intrat, ibique rursus altero alueo in plures se pandente, maximam molitoribus, fullonibus, tinctoribus, coriarijs, alijque opificibus, cuiusque domibus, commoditatem adfert. Demum Franciscanos præterluens, omnes suos alueos in vnum cogit, sicque oppidum effluens, in Motam se exonerat. Quin & illud memorabile, quod passim in vicinis Traiecto locis, porissimum verò in Gronsfeldt, fabulosi è terræ visceribus eruantur lapides, præstantissimi autem in pago Zichen, vt puta duriores, ac diuturniores. At deterrimi in Hunnorum monte, in quibus præter conchiliorum species, in lapidem indularas, animalium quoque ossa reperiuntur, unde conijcere quis possit, eos montes ex diluuij ætibus, aggregatos. Denique, quia tantæ vrbs magnificentia breuiori commentario explicari non potest, auidum lectorem ad accuratissimam Guicciardini Belgiam remitto, qui interiora Traiecti ornamenta diligenter perscrutatus est. De eius item ponte, nomine, & primo fundatore, quedam etiam Hubertus Leodius, commentario de Tungris & Eburonibus. Et Io. Beccanus Medica professione clarus, in suis Beccefelanis, in hac vrbe Traiectensi vita functus & terræ commissus.

De hoc oppido, (quod quondam Episcoporum Tongrensiū sedes fuit) à quibusdam annotatum est, eius adolescentes præcoci quidem esse plerumque ingenio, sed rarò ad literariam frugem peruenire, atque hoc adeo perpetuum esse, vt cum innumeros ex patria Leodiensi iuuenes sub le multos annos, quibus Scholæ Colonienſi insigni doctrinâ & pietate Doctor Arnoldus à Tungris præfuit, literis operam nauantes excoluerit, qui literariæ militiæ egregium fructum retulerunt, & in doctos viros euaserunt, Traiectensis sola ciuitas semper sterilis remanserit. Pleniorem huius vrbs descriptionem supra citatus Guicciardinus in suo Belgio suppeditare potest, ad quem curiosum & eruditum Lectorem remitto.

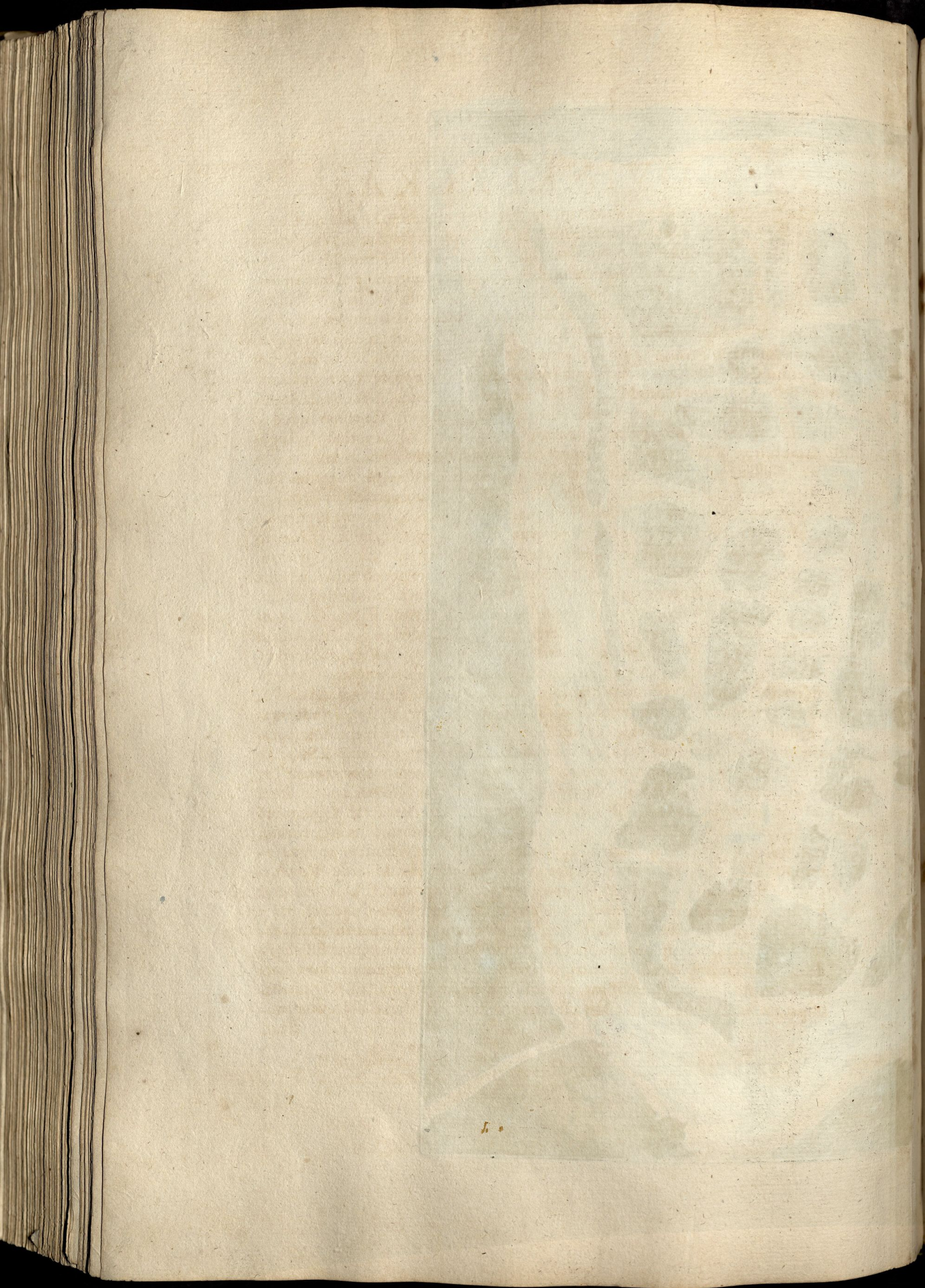
Cæterum florentissimi huius Mosæ ad Traiectum oppidi incolæ auitæ & orthodoxæ religionis constantissimi semper propugnatores ac defensores extiterunt. Anno tamen 1632. Auracicus Princeps Henricus Fridericus Nassouius validissimo armatorum equitum, peditumque exercitu freris vehementissimam dictæ vrbi intulit obsidionem simul & oppugnationem, reductisque antea in suam potestatem Venlonæ & Ruremundæ vrbus in cuius oppugnatione Frisæ Comes Ernestus Casimirus sphaerula tormentaria traiectus, occubuit) sub initium Mensis Iunij, oppugnandæ vrbs fecit initium, quâ tandem post duorum mensium oppugnationem, non sine suorum militum valere ac cæde potitus est. Illustri ac Generoso Barone de Lede cum sibi commisso Hispanicorum militum præsidio egregie defendendo rem gerente, qui tamen cum Bellicosus ille militia Cæsarianæ Dux, ac Generalis Comes Pappenheimius cum suo exercitu in liberandâ Vrbe nequicquam profecisset, & re infectâ discessisset, pactâ cum Principe Araugensi deditiois formulâ, cum sarcinis & impedimentis, omnibusque prædiarijs 21. Augusti eiusdem Anni, Vrbe exiuit, dictamque oppidum Hollandico Præsidio firmatum ac infestum fuit.

H Y P R A.

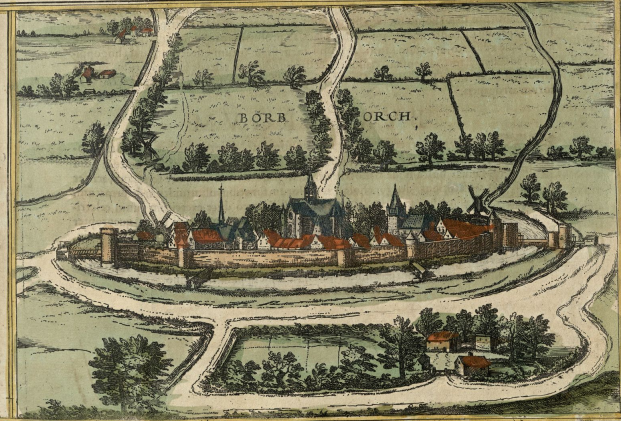
HYPRAS Hyprana, in occiduo Flandriarum tractu constituta: à Septentrione 160. circiter stadijs distantem habet Oceanum Germanicum. A meridie verò stadijs 48. flumen Lisam: quorum viù & oportuna commoditate variè à concurrentibus mercatoribus exercentur nundinationes, omnibusque ad communem victum commodis & necessarijs abundè suppeditatis fruitur. Ob gentis autem Flandricæ prioribus seculis, aut ruditatem, aut scriptorum penuriam, tum quod hæc loca præsertim maritima, olim inculta fuisse credantur: partim quod antea, quàm Flandri miranda industria cum mari pugnantibus obices, claustraque seu cataraclas Oceano obiecerunt, legemque ipsi imponentes, suis littoribus concluserunt, omnia latè æstu marino; certis horis perfundebantur: partim quòd olim diuersorum examina populorum, vt puta, Hunnorum, Vandalorum, Gothorum, Nordmannorum, Danorum, Cymbrorum, Saxonum, Alanorum, aliorum ex alta Septentrione, alijs alijsque temporibus subinde erumpentia, hæc, aliaque Flandriarum loca, primo impetui & excursum obnoxia, barbarica quadam crudelitate in solitudinem redegerunt. Atque hinc factum est, vt de huius tam insignis & præclaræ ciuitatis antiquitate aut ipsius conditore, omnia obscuriora sint difficilioraque, quàm vt certi aliquid in medium afferri possit. Hoc pro comperto habemus, circa annum 1100. cœnobium Canonicorum Regularium D. Augustini ordinis, hoc in loco fuisse institutum atque quam modo vocamus Hypram olim Hypretum nominatum. Cuius rei fidem facit quædam Decretalis Francorum armis Duaco & insulis, alijsque vrbus profligatum, & ad interiora Flandriæ compulsum, Hypram, velut commodam belli sedem, sibi delegisse, eamque amplissimis fossis, firmissimisque propugnaculis ad Gallorum impetum hoc loco frangendum sistendumque, munivisse, qua seruata, Flandriam sibi seruatam persuadebat. Eius enim latè patent limites ac iurisdictione. Multis autem etiam si vltra 90. stadia circulum non extenderis, innumerabilibus pagis, vicisque circumseptâ concluditur: in quibus tanta populorum feruet vis ac copia, vt ab eo, qui nõ viderit res, credi nõ possit. Multi enim & varij in his pagi sunt, qui 2000. 3000. & 4000. & plura hominum quos vocamus Comitantes continent, tantaque plebis multitudine, splendore, numeroque ædificiorum, veram vrbs faciem habeant, vt his ornamentis, multas muro vallatas vrbes, easque alioqui famatas longè superent. Qui ferè omnes lanificio aut agriculturæ diligentem impendunt curam & operam: tantaque ad eò sunt diligentia. vt ab ijs eatur in terræ viscera: quibusque suos stercorent, innouent & emendent campos, magno sudore cretaceam quandâ effodiunt terram, quam Plinius in naturalis Historiæ libro Margam suo tempore ab indigenis vocitatum: (quod nomen etiam hodie retinuit, atque in Belgis 27. margarum genera, quibus coloni suos pastinabant feracioresque cogebant esse agros) libr. 17. capite 5. latissime describit. Quare omnis comprimis ager optimi ferax est tritici, hordei, præterea auenæ, fabæ, pisi, vicie, lini, lupuli, rapì brassicarum à M. Varrone tantoperè laudatarum, aliarumque frugum: bonam colonis faciunt sementem, ex lini rapique semine copiosum exprimunt olei, pullis gallinaceis, caponibusque, qui alijs nationibus sua magnitudine admirationi sunt, equis robore & animo præstantibus, belloque grauis armaturæ equitibus vtilissimis, inuictissimisque, equabus verò labori fortiter ferendo aptissimis, gregibusque magnarum ouium fetura multiplici, Regio fecundissima, boum vaccarumque nutritrix optima: pressi casei, niuei lactis, pinguisque butyri abundantissima, vsque ad eò, vt hebdomatim diebus verò Sabbathi magno numero confluxuque hominum Atrebatas, Artesij, Hannonij, Cameracenas hinc sua esculenta comparent. Denique vt finem his faciam ager est torrentibus & riuulis letus, innumeris diues & amœnus pascuis, nemoribusque, cædis, arbutis, dumisque suauissimis, altis arboribus, varijque pomorum generibus, magna cura & opere confitus. Vina verò tum Francia, tum Germanica, tum Hispanica, nouo denique orbe nata fluuio rex magnusque pater abundè subministrat Oceanus, vt in hac regione nihil eorum desiderare possis, quibus tantoperè & merito laudat, & in cælum vsque extollit suam Virgilius Italiam, vt non iniuria Maroni occidere possimus: Laudibus Italiæ iam certet Flandria diues. Quo pacto autem nauigio hæc omnia commodè afferantur, restat vt dicamus. Torrens quidam Hypra nomine, qui loco nomen dedisse putatur, panno tingendo admodum vtilis, mediam præter labitur vrbe: mis cum sit exiguus, mira tamen industria cataraclis varijs interiectis, factus est magno labore sumptuque nauigabilis, nec hæc cataraclæ aliarum more nauibus transitum patefacturæ aperiuntur, sed clausæ manent perpetuo atque decliuo in longum deducto, qua aquæ decurrunt tergo, ergatis, cochleis, orbibus, machinisque tractatorijs totæ naues mercibus oneratæ, exiguo minus quàm centum hælucum cupas, seu vasa continentes, magna vi, in superiorem attrahuntur aluei, aut inferiorem præcipientes aguntur, nauigijs nihil inde incommodi patientibus, Flandricæ ingenia hæc in re mirentur & stupèat merito, cum Vegetio, Euclides & Archimedes. Quod si sicca incidens ætas nauigationem destituit, plena lunamagni maris aperiuntur cataraclæ, æstuque marinus breui spatio totum per 90. aut 1000. stadia alueum fossilem complet, claustrisque æquoreis conclusis interceptis & Hypræntibus feruire iussus Oceanus torrentem denuò nauigabilem efficit, quid non ibi intendere humana potest industria? quid non mortalia pectora cogit avari mercatoris auri sacra fames! Hypra itaque tertium Flandriæ membrum solo felix & fecunda, mercimonijs diues, opere & natura loci, ciuiumque virtute ciuitas est munitissima, quod hinc liquet, quod anno 1383. Anglis vrbe continua trium ferè mensium oblidione prementibus & varijs insultibus fortiter vrgentibus re in seclâ inglorij tandem discesserint. Ciuium propria sua sububia, quæ erant amplissima, incendio consumentibus, ne hosti auxilio & solatio essent, suamque Hypram, strenuè fortissimèque defendentibus à Ioanne Oultre bellico equestris ordinis viro tunc temporis Burggrauiou seu Castellano, populique Capitaneo, ad benè fortiterque pro focis & aris pugnandum animatis. Administratur autem Hypræntium Resp. more aliorum oppidorum Flandriæ, per priuilegia, vsusque & consuetudines. Magistratus habet tres, Prætorem summum ac Prætorem portanum, & Scultetum à Burggrauiou constitutum. Constat & horum Senatus ex Aduocato & Scabinis (quos vocant) tredecim, ijque ad morem aliarum ciuitatum creantur annui. Item Burggrauiou seu Castellani habet & Municipalem domum quam Castellaniam nominant, quæ prima est septem aliarum Flandriæ occiduarum. Huius iurisdictione latè patet, domum habet egregiam amplissimamque, foro coniunctam, in qua causæ forenses iudiciaque popularium Castellaniæ subiectorum tractantur decidunturque. Ciuitas verò domum habet ciuicam foro expositam, structura & admirabili longitudine amplitudineque, & turri quadra altissima insignem, quam indigenæ Hallas vocant, in qua (dicunt incredibile) nullæ araneorum telæ pensiles, ne araneus quidam vllus sit vsus vnquam. Quidam natiuæ trabium proprietati id tribuunt: qui autem rem Physicè magis penitusque rimantur, totam hæc lignorum trabiumque molem ex Dania Norduegiaque mari inieclam, falsoque innantem Oceano Hypras pertractam, marinaque; salugine maceratam, corruptione putredineque factam esse nullo modo obnoxiam disputant. In hac eadem bis per annum celebres & magnæ sunt nundinationes, præsertim in lanificio, cuius vt ceteri penè omnes Flandri semper sunt studiosissima, quæ non modò domestica, verum etiam ab Hispanis, Anglis, & Scotis, Oceano mari adueclæ vtitur lana, quam in varios pannos conflam, & miro artificio alijs atque alijs, qui desiderari possint, coloribus infectam, tinclamque, in omnes orbis prouincias peregrini efferunt & distrahunt mercatores Populi autem religiofa pietas ex ædium sacrarum splendore, & magnificentia, magnarum turrium mole ornatarum ac procul conspicuarum, colligi possit. Sex habet parœcias, multa hominum frequentia celebres: Item quatuor monasteria, quatuor mendicantiu ordinibus consecrata, præter alia multa tum virorum, tum virginum, tum pauperum cœnobia & xenodochia. Inter quæ omnia facillè longoq; interuallo primas tenet templum monasteriumque; D. Martino Augustinoque sacrum. Natque vt hic & huius domus diuitias, templique; magnitudinem opere lapideo, testudineque conamerata pulchritudinem taceamus, hoc habet peculiare, quod sede Episcopali ex Morinorum ruina huc deductam ad inuictissimi Regis Hispaniarum Flandriarumque Comitæ Philippo secundi preces, per summum Pontificem Pium quartum, Anno 1562. fuerit decorata. Primum ex commendatione Regia Martinus Rythouius, ob suam per vtramque Germaniam prædicatam longè lateque piam eruditionem, eruditamque pietatem, Episcopus institutus, qui ardenti desiderio, indefessoque labore, vt bonum Episcopum atque pastorem decet, magna suorum gratia, beneuolentia & pace, deuia reducere, collapsa ridigere, laxata consolidare, pingua custodire stantia confirmare benè & feliciter incepit indices feliciter pergat, & in ædificationem suorum, & laudem Dei, cui omnis honos & gloria, optimè felicissimeque perficiat.

DVINKERCKA.

DVINKERCKA, Maritimum Flandriæ oppidum, à Balduino Comite circa annum Christi XM. LXVI. prima fundatione excitatum, tribus miliaribus Grauelingo, & quinque Nieporto distans. Paucis ab hinc annis incolarum diligentia, ciuitatis benè ornatae laudem est consequuta. Nam decenti murorum ambitu ad securitatem ciuium cinctum, etiam sumptuosis priuatarum ædium est exornatum structuris. Præstitit hoc ipsi portus, multarum nauium capacis, opportuna commoditas, incolarum frequentia, & negotiationis mediocris tractatio. Verùm Galli, subita & fraudulenta expugnatione hoc oppidum deformarunt, eo bello, quo anno salutis M.D. LVIII. Calesium, & vicina aliquot oppida Anglis eripuerunt. Quæ res, vt eam paulò altius repetam, sic habet. Calesium, quod & Calctum à nonnullis appellatur, Odoardo, Anglorum Rege, captum ab Anglis fame fuit, vndecimo mense, post horribilem illam, contra Philippum Sextum Regem Gallia commissam, ad Cretium pugnam. Anno Christi 1356. quantum quidam referunt. Quam pugnam Paulus Armilius, lib. 9. diffusè narrat. Hoc oppidum igitur, Angli possederunt, 211. annis, magnaque diligentia, & impensa id præsidio semper firmarunt. Tanti que referre putarunt, Angliæ Reges, eo potiri: vt, hoc saluo, se Gallia clauis in oculis habere, dicerent. Nec hoc quidem falsò. Quoniam ex hoc, in continentem, pro animi sententia, milites suos exponebant, atque hinc maximos in Gallia progressus, perpetuò fecere. Sed tandem à Gallis oppugnatum, expugnatum que fuit. Anno 1558. mense Februario. Quæ res sic habet. Galli, Calendis huius mensis, magno silentio exercitum ad Neonambrigæ pontem, Arcem munitissimam, Guisto duce, quàm celerrimè perduxerunt, nulla que omninò interiecta mora, ipsam, & Ratisbonam Arcem alteram, vno eodem que tempore, simul obsidere, tormentisque concutere cœperunt. Cùm igitur Angli se vndique cinctos ab hoste viderent: & ei naues subsidio, ex Normania, Bononia que indies aduentare: de sua salute desperantes, quòd hæc sanè ex insperato contingerent: & imparatis; animos proiecerunt. Quo accedebat, quod qui Neambrigo ponti, præsidio collocati fuerant, tantum à tormentorum impugnatione metum conceperant, vt relicta turpiter Arce, sese Calesium recepissent. Ratisbonæ verò Arcis miles, intra horam, vix obsessus, vltro se, in liberam hostis potestatem tradiderat. Quamobrè Galli, clauis illas Calesij, vnà cum perquam multis bellicis tormentis atque eorum, & annonæ, adparatu haud exiguo, repperunt. Hanc enim victoriam prosequentes, subito Calesium adpulere. Cui oppido, tùm præfectus erat Milordus Ventfurius, vir imbecillis animi, minima que rerum experientia præditus. Oppido inerat vetus sexcentorum militum præsidium, qui ibi perpetuo stipendio addicti; nullis domesticis, externisque bellis exercitati, non magnum vsum habebant rei militaris. Itaque Galli hoc oppidum, varijs locis principio tormentis tentarunt. Euestigiò demum Arcem, qua mare spectat, triginta tribus maioribus tormentis adori sunt. Cui, cùm muri partem decussissent, eò sub horam noctis tertiam, triu Regum die, impetum fecere. Tunc enim maris æstus retrocesserat: & Mars Callo fauens, noctem,

Item, notissima illic Luna in clarissimum propè diem, conuerterat, Angli paulum restitere, mox timore circumcisi, hac relicta Arce, Caletum sese proripuerunt. Ex quo oppido, ipsi duobus leuibus ad sultibus in Gallos, qui in Castris auroram expectabant, in oppidum penetraturi, impressionem mouère. Sed accepto damno regressi sunt, ac pulsi. Quare certis conditionibus sese postridie dederunt. Nunc verò hoc oppidum quemadmodum & Grauelinga atque Burburgum Hispaniarum Regem, vtì suppreum feudatarium agnoscunt Dominum in eiusq; commodissimo maris portu multæ peringentes naues bellicæ subsistunt, quæ continuatis per Oceanum excursionibus, Hollandicis simul & Gallicanis nauibus sunt formidabiles & copiosum pyratice rei faciunt quæstum.

GRAUELINGA.

GRAUELINGA, oppidum Flandriæ munitissimum, anno salutis 1160. conditum ab Theodorico Principe in pago Diui Willibrodi, nouus portus primo vocatus, de hinc, Grauelinga, vbi arx nunc à Carolo Augusto, insignis educta, antè creberrimis bellorum contusa furoribus. Insigne hoc Flandriæ quâ parte mare respicit, oppidum ad fluuium Aa, medium quasi occupat, inter Calesum, & Duinkerckam præcipua eius tractus oppida, nam ab utroque tribus tantum æquè milliaribus distat, olim celeberrimi nominis, & famæ non contemnendæ fuit, portum habuit amplum, stationi multarum nauium & negotiationi idoneum. Sed pristini splendoris, Nordmannorum tyrannide, tum Gallorum incursionibus plurimum amisit. Nunc verò, incolæ forti prudentique consilio, & pecuniam contemneute animo, fossa lata, ac profunda, propugnaculis, & muro scitè a stabreque ædificato, oppidum suum, ab hostili incursione tutum effecerunt. Iuxta hoc oppidum, ad Cataractam Caletensem, Gallorum & Burgundiorum acies de summa rerum, magna virtute, dimicarunt. Et Egmundano Comite, Regis Philippi fortissimo duce, humiliata est Gallorum arrogantia.

BVRBURGVM.

BVRBURGVM, etsi exiguum & pauper, vtì Meierus scribit, Flandriæ oppidum, non nisi fossa, & muro terreo, ligneoque palis compacto munitum, diu tamen multumque Gallose exercuit. Anglis, qui id eo tempore tenebant, acriter resistentibus, ideoque cholericis Gallorum furoribus olim multum deformatum. Præsenti hoc anno 1638. Galli sub Chastillionæo duce exercitum suum celerrime ad S. Omer oppidum perduxerunt; dictæque vrbs obsidionem moliti sunt, quapropter Burburgum oppidum, quod id rebus eorum haud esset incommodum, nomine resistente, inuaserunt. Hispanis vero sub imperio Serenissimi Sabaudiz Ducis Thomæ cum numero so milite ad id iterum repetentibus, Galli præsidarij milites in eo ab Hispanis oppressi, partim capti, partim obruncati sunt ipsumque oppidum pristino præsidio & dominio redditum.

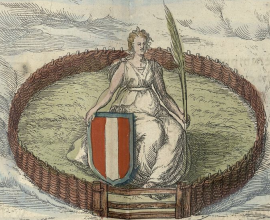
DORDRACVM.

DST oppidum in Batavis peruetustum, in Merua fluuio situm, sed quia is fluuius ex Rheno, Mosa, & Linga fluminibus, qui eò decurrunt, oritur, quidam ad quatuor fluuios situm scribunt. Sic enim effigiem oppidi ac situm, cum Philippus Hispaniarum Rex, Anno Christi M. D. XLIX. in id primum ingrederetur, possessionem capturus, exprimi iussit, & imagini hoc distichon inscribi.

ME MOSA ET VVALLIS, CVM LINGA, MERVAQVE CINGVNT,
ÆTERNAM BATAVÆ VIRGINIS ECCE FIDEM.

His igitur fluuijs in insulam redigitur. Nam anno Christi M. CCCC. XXI. contigit, vt Wallis ac Mosa fluuij, vnà cum mari continentem, in qua hoc oppidum iacet, atque Brabantia iungebatur, inundarent, quàm verò latè, crudeliterquè, satis indeliquet, quòd vicos, siue pagos septuaginta, totos submerserint, absorpserintque Numerus eorum, qui in ijs simul cum bonis omnibus perierint, æstimatur vltra centum hominum millia. Paulatim tamen huius absorptæ terræ quædam particulæ, solitis artibus eius prouinciæ, recuperantur. Pisces varij generis, Merua ijs locis, habet: Strutionibus & Sulmonibus, veluti circum Campenam Zuiderzea, quæ dicitur, planè scætet. Itaque Dordracum quinque milliaribus Gouda, septem Vltraiecto, distat. Amplum est, pulchrum, ac potens, & elegantioribus ædificijs insigne. Summum templum, quod Mariæ virgini est sacrum, oculos mira pulchritudine pascit. Quicquid vini Rhenani in Belgium adportatur è Germania, quicquid frumenti ex Gelris, Cliuis, Iuliacensibus, & aliunde mediterraneis è locis, id omne in hoc oppidum, tanquam emporium, transehitur. Quo nomine, tum alias ob causas, id creuit, & hominum multitudine perquam est frequens. Pugnaces etiam homines, bellicosos, ac fortes, cum res postulat, non hoc modò oppidum, sed & vniuersa Batavia, quouis tempore edidit. Ad eò quidem, vt Iulius Cæsar Legionem Batauicam corporis sui custodiæ præfecerit, eique primum ac præcipuum exercitus sui signum commiserit: cuius etiam ope & auxilio fretus, Britannia potitus est, & ciuili sæuiente bello, teroci eorundem armatus potentia, profligauit Pompeium. Cuius deinde omnes successores Augusti, Batauorum fortitudine & fide commoti, eos tutelæ ac defensionis corporis, & primas in acies cooptarunt, vsque ad Vitellij Augusti tempora, qui maximorum beneficiorum, quæ à Batauica gente perceperat, immemor, eam Roma, totaque Italia pepulit, quæ cum Rheni flumen descenderet, Bonnæ (oppidū est inter Confluentes & Vbiorū Coloniam) in Romanorum legionem, cui Flaccus Ordioiuis præerat, incidit, à qua graue perpeffa damnum, viribus tandem ac armis sibi viam parans, natiuum solum tenuit, tandem que à Vespasiano, eiusque filio Tito, in Italiam reuocata, ad pristinum dignitatis gradum restituitur, multisque augetur honoribus & priuilegijs, ob res præclaras, contra Britannos, Romanorum nomine, gestas, eamque animorum fortitudine rebusque magnificè actis, consequuta est laudem, vt Tacitus Batauorum magnanimitatem, præ cæteris Germaniæ populis, vehementer commendat. A qua quidem eos, qui Dordracum incolunt, nunquam defecisse constat. Graui siquidem, & diurno sæuiente bello inter Flandros, Gallos, Zelandos, & Batauos, Meridionalem Batauiam Ioannes Brabantia, dux inuadit, omniumque oppidorum adeptus deditioem, præter Dordraci, eam ciuitatem decem dies obsidet, maioremque eius partem, per ignita missilia incendit. Tandem Dordra-

DORDRECHT
Me. Moq. & vobis, cum longa. Quasque circum.
Fertur barate vovinis, caa. filium.

1. Die mankele letter	11. Die manke hoo
2. Die manke gaffels	12. Die hooke van de windmool
3. Die manke hoo	13. Die manke kist
4. Die manke hoo	14. Die hooke
5. Die manke hoo	15. Die hooke van de hoo
6. Die manke hoo	16. Die hooke van de hoo
7. Die manke hoo	17. Die hooke van de hoo
8. Die manke hoo	18. Die hooke van de hoo
9. Die manke hoo	19. Die hooke van de hoo
10. Die manke hoo	20. Die hooke van de hoo

dracenses, duce Nicolao à Puteo, forti ac nobili viro, magnis viribus erumpunt, ac retro cedere singulari virtute, Brabantos cogunt, totaque Zuuthollandia expellunt. Nec his contenti, vsque ad Buscum ducis insectantur, ferro, incendioque omnia deformantes, adeò, vt Busco etiam Ducis, firmo oppido, ignem iniicerent per inflammatas sagittas: reuersi dehinc cum diuite præda per Fanum Gertrudis, vnde & Brabantos eiecerunt. Post hæc Nicolaus ille Puteanus, Dordracensium fortitudine, rebusque secundis elatus, maximos Hollandis suis fecit animos, mouensque cum illis Heiselmundam, cum Flandris quoque feliciter dimicauit, qui, si verus est numerator Ioannes Beka, cecidit, hic duo Flamingorum millia. Refert etiam Engerranus, Anno salutis 1457. sub exitum mensis Iulij, Dordracum incendio fortuito deflagasse, duoque millia domorum, & multos in ea clade mortales, perijisse.

Porro Dordracum Vrbs valde munita, ac negotiationi cum primis idonea, inter cæteras Hollandiæ vrbes haud infimùm sanè locum occupat, nullique solo excepto Amsterodamo, rerùm gestarum magnitudine, celebritate, ac diuitiarum opulentia cedit. Ditissimum omnis generis armorum, æneorumue fusilium bellicorum tormentorum in eo reperitur armamentarium, ex quo Auræicus Princeps Henrico Fridericus Nassouius præfenti hoc anno M. D. C. XXXVIII. aliquot colubrinas, quibus muri quassari solent, Hollandorum exercitui, adiunxit, cum quo tandem illic nauibus commodissimè imposito, in Flandriam nauigauit, Nepote suo Guilielmo Nassouio Comite cum sex armatorum millibus versus Calloo & propugnaculum S. Mariæ præmissis, quod etsi dictus comes oportunam rei benè gerendæ occasione nactus, 12. Iulij celerrimè inuaserit, alterumque huic è regione adiacēs S. Mariæ, vt indigetant, tentarit, tamen, à Flandris & Hispanis 22. dicti mensis, cum in fami suorum cæde inde totus expulsus est, in qua clade etiam vnicum hæreditatis suæ successorem Filium Mauritiū, viginti circiter annorum adolescentem amisit.

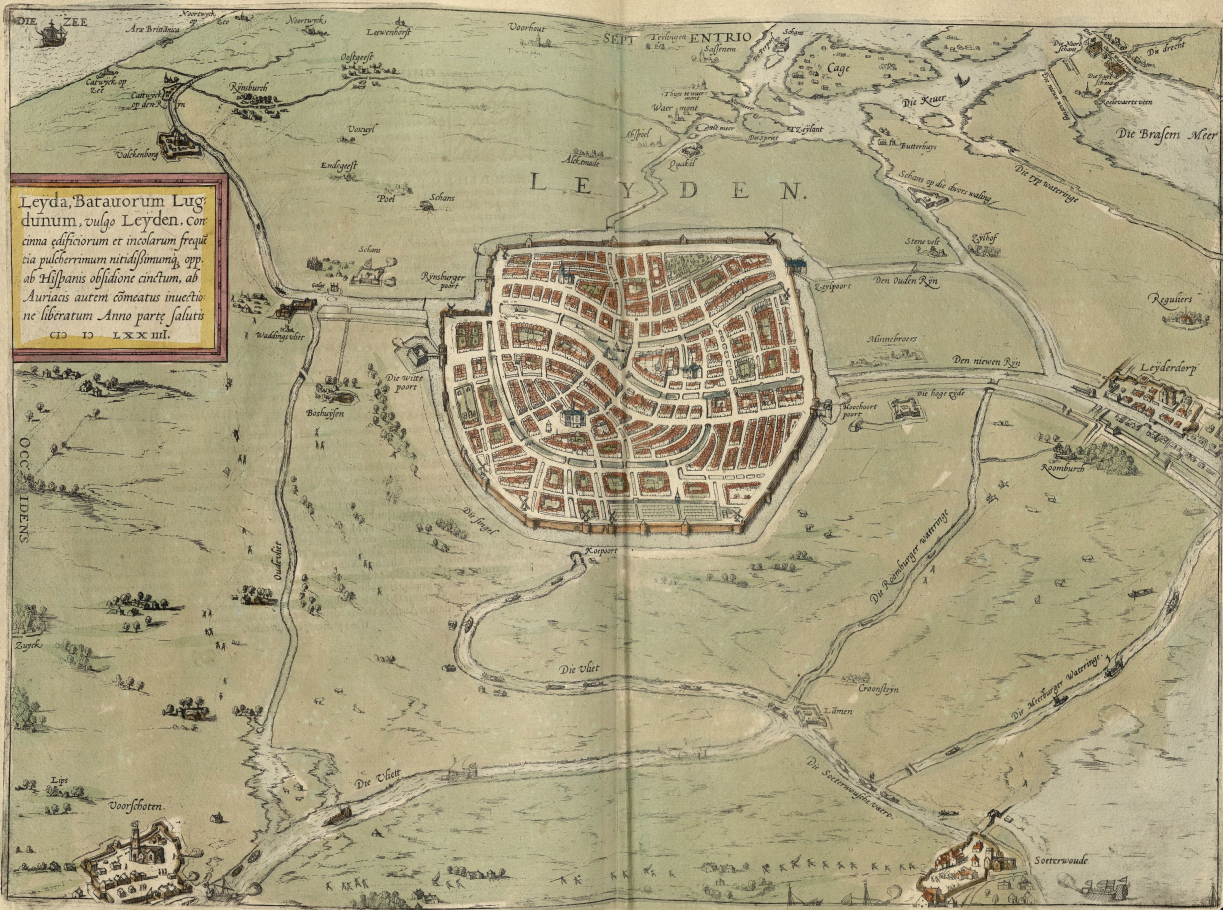
LEIDA.

NOMINIS huius vr̄bis originem quidam ab Romanis vs̄que repetunt. Cum enim Pr̄tor Romanus, prouinciam administrans, in ea sedes figeret, eīque Legio attributa esset: ab Legionē, Leidam, corrupte dici suspiciantur. Legiam enim etiamnum Latine, ab incolis appellari. Alii Ptolem̄o Lugdunum Batauorum, ab Antonino Imperatore in itinerario, caput Batauorum vocitatum, scribunt. Qua ex re apparet, eam fuisse pr̄cipuam. Hodie quoque laneis texendis pannis, clara, pr̄scum tuetur decus. Pellibus item ad vestes concinnandis, atque membranis, nomen quæsit. Delphis abest tribus tantum milliariis. Nec procul distat ab arce Britannorum, cuius reliquias, maris, à quo absumpra est, recessus, aliquando detegit. Anno nrmirum. M. D. XX. Item, M. D. LII. & M. D. LXII. Ibidemque varię descriptiones marmoreę, ruderā, fragmenta, & multa numismata, reperta sunt, atque in Hagam Comit̄is, vbi Hollandorum curia est, translata, quę præcellens, huius temporis, Cosmographus, Abrahamus Ortelius Anuerpianus, summus, venerandę antiquitatis cultor, peculiari typo delineata, exhibuit. Eam autem arcem apparet à Claudio Cæsare (cui etiam Hollandię annales eam tribuunt,) extructam, in sua expeditione Britannica, cuius Suetonius, & Dion meminere, siue in commodiorem legionum, cohortiumque transfectionem, siue, quo milites hybernarent, eo loci forsā, vbi Cæsar, antea in monumentum debellati Oceani, vt Suetonius auctor est Phanum crexerat, ac postea à Seuro restitutum: consecratumque à M. Aurelio Antonino. Quemadmodum ex arę inscriptione, in ruderibus eiusdem arcis inuentę, constat.

IMP. CAES. M. MAVREL. ANTONINVS.
BRITANNIC. GERMANIC. PIVS FELIX AVGVSTVS
PONT. MAX. TRIB. POT. XVIII. COS. IIII. P. P. IMP. III.
ARAM. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POSTEA.
A. DIVO SEVERO, PATRE. SVO. RESTITVTAM.

Quod verò Romani ex huius continentis parte, in Britanniam traiecerint, ex eo fit verisimile, quod aduersa huic pars insulę, locis antiquis, coloniisque maximè abundet, maximeque à Romanis culta fuisse videtur. Haecenus de Arce Britannica. Cattorum, qui eo ex Germania migraverunt, vico, ad oram maritimam sito, vicina etiam est Leida. Præ cæteris vr̄bibus vna mundicię studet. Mulieres in ea candore & forma nitent, quo nomine sibi placent. Denique præstat hæc vr̄bs ædificiorum & vrbicarum viarum elegantia. Et arcem quidem habet fructuosis arboribus peramoenam, sed quę cubiculis ad habitandum caret. Est verò in ea arce puteus longe profundissimus, & antiquissimus. A Romanis effossus aiunt. A quo Vassenarii veteris familię nomen suę & insignia deducunt. Quam ob rem cum puteum illi, cum opus est, omni curant reficiendum diligentia. Nulla iam verò ex iis mascula stirps superest. Communi autem, quod ad familias attinet, in Batauis elogio, quasi proverbio dici solet, Vassenariam cæteris antiquiorem, Brederodiam nobiliorē, Egmondanam opulentiorē existere. Porro, pagus ab hac vr̄be milliari, Vassenarum appellatus, conspicitur. Sed eum deficientibus Vassenarię gentis masculis, modo Comes Lignensis obtinet. Pestiferum factorem illum, Ioannem Leidensem, hæc vr̄bs tulit, qui se inexpiabili scelere Regem Anabaptistarum Monasterii Westphalię vr̄be, Anno Christi M. D. XXXI V. creavit. Decius instituto, gestis, moribus, vita, exitio, & supplicio, plena est omnis memorię nostrę historia. Sed hæc quoque fuit eruditorum sui temporis quorundam patria. Veluti Petri Blommeuennę Theologi, Ioannis Gerbrandi Historiographi, Engelberti Poetę, & Nicolai Leontii Rhetoris. Anno M. D. LXXIV. ciuilibus Auriaci Principis, à religione bellicis, inclaruit. Ab Hispanis enim ad aliquot menses obsessa, & ad deditiōem ab graui oppugnatione, & longa fame cogenda, tantos sibi in summo periculo, spiritus sumpsit, vt extrema quęque potius pateretur. Octobris demum die tertia, hostibus panico pauore, ob inopinatum Auriacę classis adpulsum, perculsis atque tandem fugientibus præter spem, liberatur.

Leyda, Baraorum Lugdunum, vulgo Leyden. con-
 cina edificiorum et incolarum frequen-
 tia pulcherrimum nitidissimumq; opp.
 ab Hispanis obsidione circumum, ab
 Auracis autem comearis inuictio-
 ne liberatum Anno parte salutaris
 M D LXXIII.

OCCIDENTIS

SEPTENTRIO

LEYDEN.

ORIENTIS

HARLEMVM.

HARLEMVM, nobilissimæ Hollandiæ, quam ob insignem soli fertilitatem omniumque rerum abundantiam, vollandiam merito dixeris, oppidum florentissimum, amplum ac spaciosum, non vbertate tantum agrorum, sed & pascuis, syluis, aquarum abundantia, & leproforijs felix Fluiuis ex stagnis & Harlemico mari, quod vocant, leni fluxu in oppidum illabitur, ipsumque forma serpentina, duas in partes interfecans, mille quandoque nauibus, expansis velis, instar cygnorum agminis adnatis, ornatus videtur. Qua occidentem respicit, naturæ beneficio, planis obuallatum montibus, furiosi maris læuitiam extrudit, vbi ingens cuniculorum multitudo, non sine Harlemensis fori commodo, obertare videtur. Iuxta, cænosa sunt, & vlginosa loca, è quibus cespites, ad ignes alendos, effodiunt. Templum ingens, amplissimis dotatum redditibus, & foris, & intus, pulcherrimis ornatum structuris, præcella turri nobile, quam vltra omnia vrbis ædificia, venusta altitudine ostentat. Ex opposito, curiam, à Guilhelmo Romanorum Rege, & Hollandiæ Comite constructam, à templo, amplissimum separat forum, quod hebdomarim bis nundinis frequentatur. In quo dictum mirum, quanto indigenarum compendio, omnium rerum ad vltus hominum necessariorum, abundantiam, cum tenuitate pretij deceret. Aded quidem, vt anno M. D. LXVII. decem & sex, iustæ magnitudinis æfelli, quos Sabbesfich / Flandri appellant, decem Brabanticis stufis vnerint: Et Callarij quatuor, quos Belgæ, Dschellfich / nomine indignant, vnica tantam bianca, genus est nummi dimidiatam & quartam stufi partem, obolos fortè decem & quinque, valens. Incolæ, partim antiqua Batauorum nobilitate præcellunt, partim populares, duobus potissimum opificij generibus, quæstum, ac nomen quærent: Cereuisiæ coctione, quæ nunc aliquantulum languet, & Lanificio. Quippe decem & amplius, pannorum millia texturæ Harlemenses conficiunt, quibus & nomen à loco imponunt. Quam quidem texturam, & negotiationis commoditatem, vt sibi conseruarent maximis impensarum sumptibus canalem recto ferè ducta in Sparendamme vsque sibi fecere, quo onerarias naues, mercibus onustas, in oppidum ipsum recipere, & ad alios, maximo vicinorum commodo, transmittere possint.

Lenium, natione Germanum, vt arbitror, virum, & manu promptum, & illustri genere clarum, huius vrbis conditorem ferunt, & ab eius nomine Herlemum, quasi herum, hoc est Dominum Lemum appellatam. abest Amsterodamo tribus milliariis, ædificiorum tam domi, quam foris elegantia præstat. Ei adiacent videntia prata, tum lylua peramœna. Quam obrem præter iucundissimum in vicinis egregios pagos, munitiones & arces prospectum, eam ærambit saluber. Hæc est omnium in Batauis vrbium maxima, & dignitate lætè secundata. Typographicam artem, in ea, à quodam fuisse primùm excogitatam, constans ea vrbe, totaque prouincia Batauorum fama est. Quam opinionem scriptores nonnulli confirmant, & quidam priuarum eius loci rerum commentarij. Veruntamen antequam artem perficeret, & eam ipse in lucem proderet, è vicijs excessisse, eius famulum ob id Moguntiam concessisse, in qua vrbe artem euulgaret, & eam ob causam acceptus perbenignè fuerit. Ex Meiero, & annalibus Hollandiæ, tum etiam communi omnium, certa que voce liquet, feminam quandam, in quodam Hollandiæ lacu, quæ vi tempestatis maris eò eiecta fuisset, Anno Christi M. CCCIII. captam, marinam eam quidem ac nudam, & mutam, in hanc vrbem ductam fuisse, parona veltibus eam statim induit, & ad panis, lactis, & cæterorum ciborum esum, assuefecit, sicut eam ex colo deducere docuit, reliqua denique mulieris officia solita præstare. Christo crucifixo honorem exhibebat, genuaque flestebat, omnesque quas patrona cæremonias, peragebat. Multos annos ea vixit, semper arramen muta. Quod ne falsum quis putet, pro certo etiam memoratur, virum mariorum, Anno Christi, M. D. XXVI. captum in Phrisio mari, hominibus nostris planè fuisse similem, barbarum, capillatumque, reliquos item pilos habuisse, nostris nulla re dissimiles, at valde serolos, & rudes. Edoctum & vesci pane, & cæteris cibis cotidianis. Sub initium agrestem admodum fuisse, tandem cicuratum, non tamen ex integro, nec vnquam locutus est. Vbi non paucos annos vixisset, peste correptum, à qua semel fuerat liberatus, interijisse. Porro, vt iarrant annales Hollandiæ, & Romam tum scripsit Gilberto Hostio clarissimo Medico, Cornelius Amsterodamus, Anno M. D. XXXI. in Balthico mari propè Elepochum Noruegiæ oppidum, alter marinus vir captus fuit. Hic Episcopus insulis ornatum, corporis habitu penitus exprimebat, Eius imago per hominum manus volitauit. Dono datus Sigismundo Poloniæ Regi, scribitur, solumque triduum, quod cibum capere noluerit, superfuisse, nullam vocem præter maxima quedam suspiria protusus edidisse. Hæc mihi noua videbuntur, si quis quæ Plinius, ac cæteri de huiusmodi marinis hominibus, & quæ de Tritonibus & alijs marinis monstris, tum, quæ de terrestribus veluti Satyris, quos Hieronymus agnouit, & Faunis per scriptore, leget. Quia verò de Tritonibus, nunc incidit sermo, placet & ea, quæ Damianus Goes in Olisiponis enarratione, non inuicanda lectu, de iisdem conscripsit, subiungere. Ad latus, inquit, montis, quod ab oceano patet, iuxta oppidum in Lusitania Sintram, sub rupe procumbente in pelagus, antrum est, quod accedente alluituro oceano, fluctusque introrsus recipientes, sicut spuma permisso, recipit in sese, in quo Tritonem concha canere olim visum, nostrum vulgus existimat. Quod ad locum quidem attinet, constanter quicquam affirmare non audeam, propterea, quod ab omnibus id litus propius legentibus, cerni facillè, ac conspici possit. Tritonem verò Tiberij Cæsaris temporibus visum in Lusitania, auditumque fuisse, ita scribit Plinius. Tiberio, inquit, Principi nunciavit Oliponensium legatio, ob id missa, visum, auditumque in quodam specu concha canentem Tritonem, qua noscitur forma. Nec verò illud silentio prætereundum esse duximus, nostro hoc tempore plerisque in locis, huic littori vicinis, quoddam hominum genus reperiri, qui & natura, & nomine Marini ab indigenis vocari cœperunt, ob eam præsertim causam, quod hispidum quid in cutis superficie gerentes, notas quasdam squammarum, ac tanquam reliquias antiqui generis, per totum ferè corpus sparsas, præse ferre, atque retinere videantur. Eos enim ab hominibus marinis, vel Tritonibus originem, genusque traxisse, pro certo semper habitum est, eiusque rei initium inde proflixisse, à maioribus accepimus, Tritones videlicet ad litus profilire interdum, atque colludere paulatim assueuisse, eoque fructu dulcedine delinitos, quorum in ijs locis maxima est copia, eodè reuersos læpius in fabali quadam, incolarum astu, eorum aliquot interceptos, ac postea blanditijs ad excultum mansuetumque genus vitæ traductos esse. Et quidem si fabulosum videbitur, domestica familiaritate, vocales reddi Tritones potuisse, insuperque cum Lusitanis consuetudinem vt haberent, effecisse, fabulosus sanè mihi erit barbarum incultumque Tritonem

nein in Africa, in plaudē Tritonide, profuiffe, ac cum Græcis garrigentem, ab Iafone tripodem, quam Delphos asporta-
bat, vti syrtium periculis, suo ductu euaderet sibi dari poposcisse. Nostris verò temporibus, vt efficacius testimonium in-
medium afferam, piscator quidam, dum inter scopulos Barbarij promontorij, filo, hamoque iuxta diuæ Virginis sacellum,
piscēs capere contendisset, derepentē ex vndis in scopulum, nam Triton exiuit, barba proluxa, crinibus oblongis, pecto-
re hispido, facie non admodum deformi, absolutaque hominis forma. Qui cum paululum apricatus esset, & hominem à
tergo, ipsius formam contemplantem inspexisset, voce non humanæ dissimili prolata, tertius confestim in salum se sub-
mergit. Hæc piscator de Tritone, siue homine marino cupidus audiendi, compto ordine, ac sermone, hodierna die enarra-
rat. Deinde paucis ab hinc annis, haud procul à lunæ promontorio, vt nobis retulit Ferdinandus Aluarus, domus Indicæ
scriba, vir integræ fidei, qui iuxta illud litus rusculum habebat, cuique vicinus erat vir probus, minimeque fallax. is enim
vicinus per sæpè piscandi gratia, se in quosdam littoris scopulos conferebat. Ibi cum negotium die quadam feliciter sue-
cederet, (vt Ferdinandus ab eo ore tenus accepit) pisces, quos hamo capiebat, à tergo sui, in aridum scopuli anfractum
quo tutius asseruarentur, proieciebat. Quod quidem per sæpè inculcans, interdum nudum adolescentem imberbemque
per anfractum, conspiciebat. Atramen cum illo loco, circum vicini incolæ frequenter nare consueuissent, credebat ex eis
aliquem fortè esse. Cui, cum intentus piscationi esset, nihil verbi faciebat. Tandem intentus animaduertens, adolescentem
tem pisces manu capere, & ad os deductos edere inspicit. Qua re commotus occurrit hominem periturus. Qui violento
curtu, cachinnans, tidentque in fugam se proripuit, pelagoque vrinans sese submersit. Eodem ferme tempore, è regione
vrbs, pelago interiecto, non procul ab oppido, quod Batterium nostri nominant, iuxta Alfonso Alboquerci viri patricij
villam, similis formæ hominem marinum exanimem æstus maris in litus eiecit. Præterea in antiquis regni archiuis, qui-
bus ego ipse præsum, extat adhuc compositionis chirographum vetustissimum, inter regem Alfonso tertium, & Pelagi-
um Petreium, equestris ordinis, D. Iacobi magistrum, transactæ, qua decretum fuit non magistro ordinis, sed regibus do-
beri veltigal tyrenum, aliarumque belluarum, in ipsius ordinis littoribus captarum. Vnde facile colligitur tyrenes, cum de
iisdem lex lata fuerit, frequenter etiam in nostris æquoribus fuisse. Sed hæc hæc hactenus de Tritonibus, Nereidibus, tyreni-
busque dicta sufficiant. Cæterum vt ad institutum, oppidumque Harlemicum reuertamur. Cum iam postremo Hale-
mum sese Auriaci Principis partibus dedicisset, ab Albano Duce menses septem obfessa, ad eam annonæ inopiam reda-
cta fuit, vt post feles, mures, canes & cætera ad cibum rapta animalia solijs, corijs in hoc maceratis, quod mirum est, se-
strenue perpetuò defendens, vesceretur. vbi omnes fame tandem enecti, viribus defecissent. Anno salutis M. D. LXXIII.
Mensis Iul. die 13. necessario pacti sunt deditiōe eius, militibus omnibus ab Albano cæsis. Vt is igitur obsidione tam diu
protrahit, & vrbe potius, eius miles seditionem mouet. Auriacus occasionem & tempus sese colligendi nactus, ita reli-
quas omnes vrbes in sua fide confirmat, & ad ferendum hostes impetum munit, vt animis erectæ, & Harlemensium
fortitudine concitatæ, & maritima classe robustissima, instructæ, Hispanos, nihili fecerint,
cæperintque; mutata belli fortuna, inclinare res Albani
& victorij maxitimis Auriaci cedere
veteranus.

BRIELIUM.

HOLLANDIAE oppidum, rebus omnibus ad commoditatem, & vsum vitæ necessariis. cumulatè abundans, negotiationibus admodum celebre, ac commeantium vtrò citroque multitudine frequentatum, vicinorū etiam hominū concursu, nundinatione, atque mercatu, famosum. Insula, quam solum hoc oppidum, situ percommodo, occupat, **Oostvorn**/ vulgari Batauorum idiomate, dicta, tam pinguis ac glutinosis glebis, frumenti feracissimis, fecundissimisque agris, quàm vberimis, saginando pecori pascuis, præstat, in quibus, maximo oppidanorum emolumento ac quaestu, soli, graminumque virentium beneficio, pecora incustodito pastu vagantur. Quibus quidem dotibus, hic ager ita excellit, vt non modò id oppidum, sed & hisce vicina limitibus reliqua, ingens ex copioso frumenti proventu commodum percipiant, quibus annonam, sua copia, faciliorem, & laxiorem reddit. Nam hebdomadatim Brielium nundinis, frequentatur, ab adiacentium oppidorum incolis, puta Delfis, Roterodamis, Schiddamis, Dordracensibus, Goudanis, & cæteris, quò rem frumentariam hæc sibi, suisque comparent. Itaque istius oræ horreum esse Brielium, non sine ratione dixeris. Conferat ad hoc etiam adiumenti non parum, percommoda loci, situsque ratio, nam nauibus huc vndeque commodissimum in portum deuenitur, qui latam, & securam nauibus stationem præbet, in quo piscatoria bursæ, ad halecum capturam, de qua in indice dicturi sumus, instituta, in anchoris quiescentes accedente maris aestu, optatam opperuntur auram, qualiberum nauigationis & piscationis cursum, in Oceano instituant. Itaque numerosa hic ciuium multitudo, piscatu se alit, à tenera siquidem ætate, in piscario tyrocinio versantur, & in remoti, alti que Oceani recessibus, qui omnes ipsis exploratissimi sunt, victum querunt, retibusque, ex mari subducunt Passeras, siue plateas, quos alii, ab instrumentorum similitudine, quibus explicantur capilli, peccines, nuncupant: planos, latosque, rumbos: Afellos, vulgò **Cabbellian**/cute molli, nec squasoma, eineritii coloris, instar asinæ pellis, vnde & nomen habent, hos, eiusdemque generis alios recentes, Brielii, vicinorumque in tractu diuendunt ac distrahunt; alios in Brabantiam passim, Dordracum, Neomagum, Cliuorum etiam ad vrbes, salitos exportant. Naturalis verò duorum oppidorum situs conditio, Brielii, & ex opposito, Grauesandii, stractura eleganti adiuta, hunc potissimum locum, piscariæ societati, & negotiationi, quæ nauibus exercetur, destinasse, consecrassè, videtur. Binæ etenim in ipsis turres, altitudinè conspicuæ, tanquam Phari, salutis nauigantium excitate, videntur. Altera Brielii, præcella & quadrata, viuo ex saxo sine cuspidè: altera Grauesandij, recto altitudinis immensa, vestita. Eas, quia remotissimè ex mari conspiciantur, viri nautici piscatores, atque pilotæ, siue naucleri, consecantur, ne vadis inhæreant, ac sisti contingat, sed lati ad portū perueniant. Tam accurata autem, exacteque harum turrium obseruatione, Mosæ ostium, ac Brielii portum, piscatores subeunt, vt ne intempesta quidem nocte ab eo desceant, aut in diuersum rapiantur. Cuius quidem obseruationis imperiti, insigni mercium atque vectorum damno, frequenter aberrant. Huius porrò, oppidi foueæ, aqua marina, & proinde falsa affectione imbuta, repletæ, stupendum quoddam, & abditum naturæ secretum ostentant. Nam cum neque in oppido ipso, neque in vniuersa hac insula Oostvorniana, fons inueniatur, aut puteus, dulcem subministras aquam, neque etiam ratio excogitari quæpiam possit, vllò in loco alium, arte, aut humana industria ex terræ visceribus eruendi, tamen in solis Brielii foueis, puteus, aqua falsa, omni ex parte circumfusis conspicitur, ad quem ponticulo aditus patet, ex quo aquam omnem ad huius vitæ vsuram necessariam, incolæ hauriunt. Is, vulgariter Barauis, **Piermanpuelle**/dicitur. Ex his itaque constat, & soli bonitate, & situs, locique præstantia, & negotiationis vsu, plurima, naturæ auctorem, huic oppido, & singularia concessisse dona, quæ id ipsum præ multis aliis, magnitudine magis conspicuis vrbibus, commendabile reddant. Cæterum, quem admodum Hadrianus Barlandus, in compendiosa Hollandiæ descriptione, vnicè dolet, hanc tam nobilem, tamque florentem prouinciã, Lutherana, factioni, nimis fauere, ita nunc, iustiore de causa, deplorandum, eam, funestissimis Geusiorum seditionibus deformatam, quibus plurimarum Rerum pub. optimè constitutarum, politias euertunt. Accidit enim superiore anno M. D. LXXII. Calendis Aprilis, vt Lummeus Comes, gregariis aliquot stipatus militibus, in oppidum Hollandiæ, Enckhusen, cursum suum dirigeret sed ob auram restatam, ipsius impedito conatu, in Mosæ ostium reiceretur. Itaque sumpto ex loco consilio, militem in continentem expositum, sub oppidi mœniã, magna acceleratione subducit, & patefactis incendio portis, vnius etiam patriæ proditoris Robool, Delfo oriundi, opera vsus (de quo paulò post Vltraiecti, in arce pacis, siue Freeburgiana, est sumptum supplicium) Brielium facili negotio inuadit, ac tenet, absentibus superioribus, quos negotiatio, in alto exercebat oceano, incondita multitudine repugnare non ausa, quæ graui, ob inopinatam & subitam hostium irruptionem, consternata mœrore, Geusiorum se potestati tradebat. Hæc prima intestini Batauici belli fuerunt initia, quæ, quia nimis sunt leuia ab iis iudicata, atque contempta, qui initis & debebant, & facile potuissent obtare, ideo nunc eas vires, & incrementa sumpsisse videmus vt amissis non paucis oppidis, municipiis & pagis, politici status perturbationem; magnamque caritatem annonæ vicinis regionibus, & superiori Germaniæ intulisse videamus.

1. <i>Maria Theresia</i>	2. <i>Christina</i>	3. <i>Maria</i>
4. <i>Carolina</i>	5. <i>Anna</i>	6. <i>Ulrica</i>
7. <i>Christina</i>	8. <i>Maria</i>	9. <i>Anna</i>
10. <i>Ulrica</i>	11. <i>Maria</i>	12. <i>Anna</i>
13. <i>Ulrica</i>	14. <i>Maria</i>	15. <i>Anna</i>
16. <i>Ulrica</i>	17. <i>Maria</i>	18. <i>Anna</i>

BRILLIVM, HOLLANDIAE OPP. OB
INTESTINVM BATAVICVM BEL-
LVM, QVOD ANNO PARTI-
SALVTIS, M. D. LXXII. CA-
LEND APR. LIS, HIC INITIVM
SVMPFIT, FAMOSVM

ORIENS

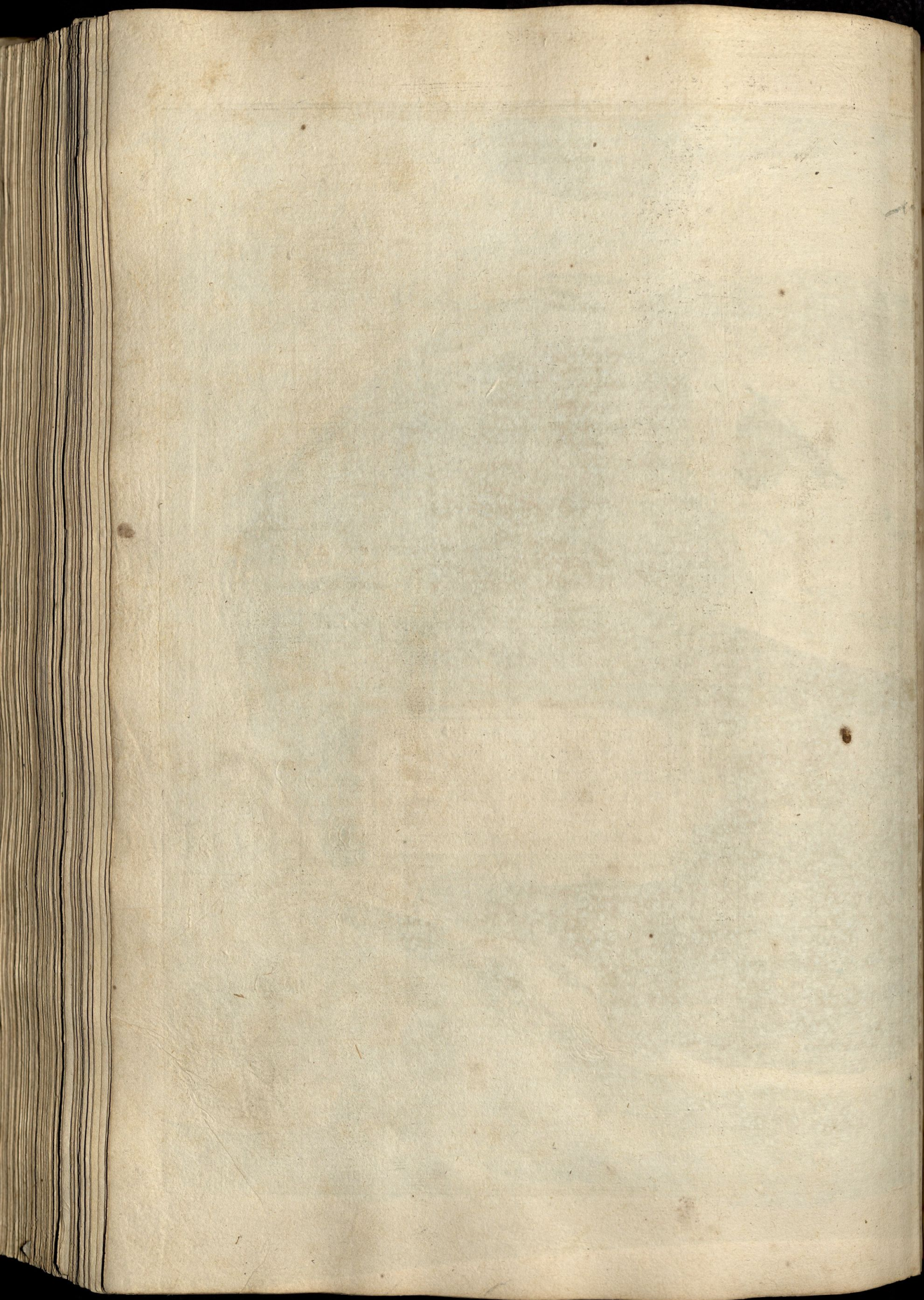
MERIDIES

FLACKEE

OCCIDENS

MAESE FLV.

SEPTENTRIO

MIDDELBVRGVM.

MIDDELBVRGVM, oppidum mercimonijs in Zelandia florens, est autem Zelandiæ nomen recens, & veteribus incognitum, à terra ac mari conflatum: quasi dicas, terram ac solum maritimum: mari enim vndique cingitur, multisq; Insulis distincta est, nempe, quindecim, tametsi paucis abhinc annis, magnam cladem huic regioni Oceanus intulit, cuius sæuitiâ, atq; immanitate, magna Zelandiæ pars, diuulsis ac dissipatus funditus aggeribus, salo oppressa est, atq; mari æquata. Subsistunt tamē insignes aliquot Insulæ, quarū tres præcipuè cū Oceani æstu continentur, luctantur, atque immensis sumptibus aduersus barbarum, hoc atq; indomitum elementum ægrè se tuentur. Inter has Schaldia est, vbi Ziricksea, opulentum, & non inconcinnum oppidum videtur. Suitbeuelandia, in qua sunt vrbeculæ, Goufa, & Romersvallia Tertia se offert Walachria, vel ab eius cultore sic denominata, vel, vt conijcio à Gallis, qui hanc oram frequentabant, qui belgica voce etiam nunc *walen*/vocantur, impuberes eorum, *walfens*/ aut ab ea Britannia parte, in qua versus Occidentem consistunt Walli, apud Anglos præcipuè nobilitatis viri, à Gallis etiam oriundi, quod idioma illorum adhuc indicat. Insula hæc ab ortu Brabantia obuersa est, à meridie Flandriæ, ab aquilone, Batauiæ, siue Hollandiæ, ab occasu æquinoctiali, Britannia, in quam breuissimus est traiectus, & à qua parte primus in Oceanum ingressus, quocunque terrarum versus necessum sit nauigationis cursum dirigere. præbet enim Arnemuda Mittelliburgi municipium, tutissimum omnibus portum, fidamq; nauium stationem: nam hic præcipuè classis, quam libet numerosa instruitur, in quemcumq; Oceani tractum velificatio perficitur, cū autem hæc insula præter fundi aliquot appendices serius illi annexas (*Bolders*/ nostri vocant) octo milliarium ambitum conficiat, vt etiam Schaldia, cui intra centum annos iugerum tria millia auulsa sunt, cultissimis aliquot pagis ac villis distincta sit, tum vnum habet emporium, negotiatorum frequentatione celebre cū primis ac illustre, Metelliburgum, à Metello, præcipuè nobilitatis ac consularis dignitatis apud Romanos viro, id nomen, vt plerique opinantur, consequutum, cū ego à Burgo, id est, munito, atq; imminentem castro, aut arce, rupeq; inaccessa, quale apud Romanos, saxum Tarpeium denominatum putem, quod in Insulæ huius meditullio, ac velut centro constat, quæ loca occupare solent, ac præsidio munire duces, præfectiq; regionum, quo ex editiore loco tanquã à sublimi specula, ac velut in excubijs collocati, omnia spectarent, atque incursionibus hostium obfisterent. Hinc enim apud Belgas emerit Burgimagistri, & Burggrauij, dignitas, quod penes hos sit summa potestas, & loci illius præfectura. Nec tamen diffiteor, quin ad huius conditorem referri possit, à quo tali loco hoc propugnaculum contrahostiles impetus, sit erectum.

Eruditiores tamen, & si re longe petita à Mattiacis nomen accepisse existimant. Porrò vrbs hæc non Insulæ Zelandiæ solùm, verum etiam totius Prouinciæ siue Comitatus, quem appellant, metropolis est; Eius poli longitudinem Astrologi gradibus 17. minutisq; 26. latitudinem autem gradibus 51. minutis, 48. metiuntur. Loco sita est optimo. Ad orientem solem Ermuda portu, passibus 333. abest; Exclusa V. milliariibus, Dordraci Hollandiæ oppido XVII. Duobus ab hac vrbe canalibus Ermudam vsque nauigatur. Eorum vnus est per antiquus, sed ita sinuosus ac strictus, vt sit perquam incommodus. Alter recentis operis reclusus est,

MIDDELBVR
GVM. SELAN
DIAE OPP: SI
TV, OPERE, ET
MERCIMONIS
FLOREN TISS:

est, adeoque largus ac profundus, vt naues ducentis nauticis dolijs, dolium autem sex amas, vt vulgus appellat, hoc est vini plaustrum, capit, onustas ferat. eram ce-
nam esse aiunt, etsi aërem parum salubrem habet. Vndique cincta est valido mu-
ro, quem ambiunt largæ profundæq; fossæ, exteriori muro firmatæ. Quam obrem
munita est. Eius vici perpulchri, domus elegantes, Monasteria porro splendida.
Illud virorum maximè, quod ordini Præmonstratensi subijcitur, & Abbatia no-
mine insignitum, D. Nicolao est sacrum, à Godebaldo 24. Ultraiectensi Episcopo
institutum scribitur. Id demum ex integro propè, Guilielmus Romanorum Rex,
Hollandiæ Zelandiæque Comes, faciundum ampliandumq; curauit. In quo &
ipse & Regina Elizabetha, duobus sepulchris egregiè structis, conduntur. Dua-
bus rebus est nobile, amplis videlicet redditibus annuis, & bibliotheca, quæ libro-
rum habet copiam. Huius Monasterij Abbas tantam authoritatem obtinet, vt so-
lus omnium Zelandiæ Ecclesiasticorum nomine, publicis in omnibus prouinciæ
conuentibus atque negotijs consensum præbeat. Emporium est hæc vrbs omni-
um vinorum, quæ mari ex Gallia, Hispania, Lusitania, aliundeq; in Belgium adue-
huntur. Alterius quoque generis commercijs, quàm maritimæ, qua claret, nego-
tiationis lucro est mercatoribus haud equidem paucis. Ita diuitijs potens, vt
proximis superioribus annis, ipsa sibi ab eius domino Ermudam oppidum, in quo
naues portum capiant, coemerit. Paullum genuit cognomento Middelburgen-
sem, qui propter summam in Mathematicis disciplinis eruditionem, egregiamq;
virtutem, corrigendo & restituendo vero calculo diei, quo sanctum Pascha cele-
brari oporteat, Romam adscitus fuit & creatus Episcopus, id quod eius opus in-
scriptum de Paschate, testatur. Edidit etiam vrbs vicinia Nicolaum Euerardum
Middelburgensis cognomento notum. Qui iuris ciuilibus Pontificijsq; doctrina cum
primis excelluit. Cuius rei fidem is liber facit, quem de iuris locis conscripsit. Pe-
ritiâ quoque valuit Reipub. gerendæ, ad quam velut per gradus ascendit. Nam
Præses primùm fuit Hollandici Regij senatus, ac demum Mechliniensis omnium
supremi, quem magistratum administrans, Anno M. D. XXXII. in fata concessit,
Natis ex se filijs felix: omnes enim ingenio singulari præditi, præter iuris ciuilibus
scientiam, quam erant amplexi, natura in claros Poëtas euasere. Quinque autem
fuerunt. Petrus, Præmonstratensis ordinis prælatus, qui suprema Theologiæ ac
Iuris ciuilibus insignia propter doctrinam est adeptus. Euerardus Nicolaus, Phrysi
Regis senatus, ac dein supremi Mechliniensis Præses. Nicolaus Grudius, Poëta &
Iuris consultus, & humaniorum omnium literarum elegantia perpolitus, Regius
Consiliarius, & Ordinis Equitum Aurei Velleris Secretarius, Hadrianus Marius,
Magnus Gætriæ Cancellarius, & Ioannes Secundus, qui adolescens, carminis ex-
cellentia nobilis existit. Petri quoque Ximenij hæc vrbs est Patria, in qua vtroq;
parente natus est Hispano, vir, non solum eximia virtute probitateq; præstans, sed
etiam exacta Latinæ, Græcæ & Hebraicæ linguæ cognitione præcellens. Philoso-
phiam omnem adprimè callens atque Theologiam, quibus præsidijs instructus,
eruditissimum & necessarium opus, quo nostræ religionis veritatem demonstra-
tionibus ostendit, ab hinc circiter decennium scribere adgressus, magna ex parte
iam confecit. Hanc urbem anno proximo superiore M. D. LXXIV. Auriacus
Princeps, obsessis annum propè, omnibus maris itineribus, quibus in eam ab
Hispanis annona inuehi posset, fame tum capta Ramechana arce,
potentiq; hostis classe non semel fusa, ipsam in suam
potestatem deditione, redegit.

NOVIOMAGVS

NOVIOMAGVS, ex quatuor Geldriae ciuitatibus, Ruremunda, nimirum Arnhemio, & Zurphania, nominis vetustate, populi frequentia, & opum magnitudine primas tenet. Alij Nouiomagium, alij Nouiomagum, alij Neomagum in foeminino genere dicunt. Est, qui & Neomegiam vocet, ne dicam Nimmegam. Partim incliuo, partim in plano situm, patria, & natale solum eruditissimi, facundissimi que viri, & studiosorum omnium Mœccenatis Francisci Craueveldij, qui Cæsari Carolo à Consilij Mechlineæ fuit.

Enimuerò Nouiomagum, urbem hanc suam indigenæ, nunc Regnum, nunc Basim Imperij appellant, quòd vna sit tritium earum, quas Carolus Magnus quondam sibi sedes delegerat. Primam aiunt Aquilgranum fuisse, secundam Nouiomagum, tertiam Theodonis villam. De origine eius, Guldenaurius cuius, in historia sua Batauica, à Mago potentissimo Gallorum Rege, Ditis filio conditam, & de eius nomine Magam appellatam fuisse tradit. Post temporis progressu, à Batone Cattorum Regulo, istuc transmittente, loci amœnitate capto, tum etiam antiquæ nobilitati istuc gratificatur, instauratam atque auctam, triplici memorum ambitu cinxisse, ac inde Nouiomagum vocasse.

Addit idem, Batonis filium Hesium patriam suam summopere ornasse, vnde procliuor eius pars etiamnum, ab eo, mons Hesium dicitur. Postremo adiungit, omnium ordinum consensione, è Batans regiam ac provinciam caput constitutam esse. Vtunque est, liquet, perantiquam esse urbem, ad eam Rheni partem collocatam, quæ Vahalis vulgò vocatur, flumen inibi & latissimum & altissimum, duobus milliaribus ab arce Raucenstena distat. Aedificiorum structura nobilis profectò est & firma, populosa & diues. Nam postquam nouissimè ad Austraciam domum redijt, ciues cum mercaturis faciendis, tum literis operam dederunt, antea ferè nulli rei intenti nec assueti, quam bello & armis. Habuit tamen olim diuersos viros litterarum doctrina illustres, qui varia opera & se, & Reipub. digna, ediderunt, vt Theodoricum Borguium, Ioannem Henricum, Henricum Bronchorstium. Sunt etiam istuc innumeri alij bonis litteris dediti. Inter alia quoque gymnasium erectum, in quo à septem magistris vtraque lingua, Latina & Græca, singulari Reipub. utilitate & laude docetur.

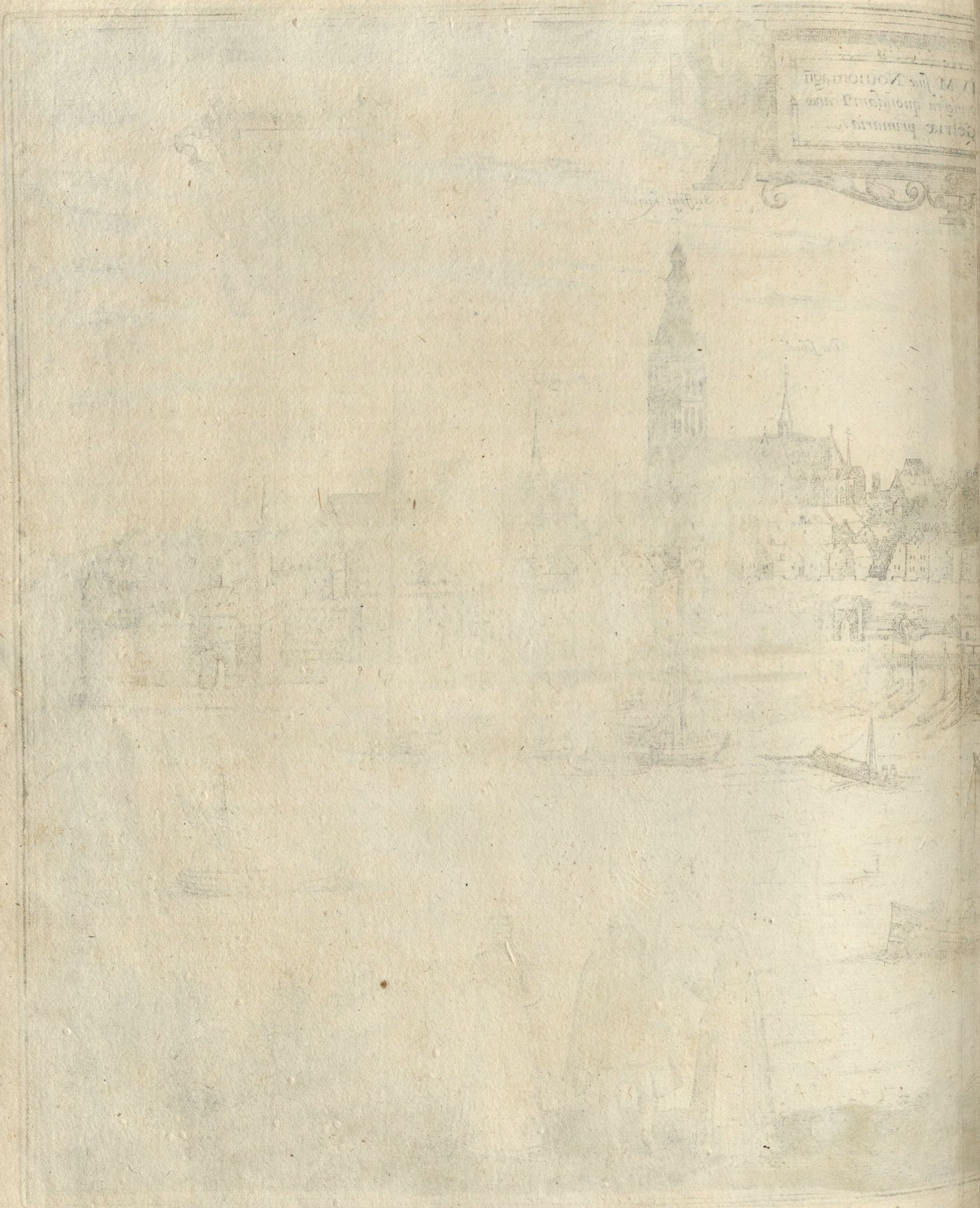
Templorum, quæ ibi ornatissima certè sunt, omnium excellentissima est basilica D. Stephano dicata, Inter rerum porro miracula perantiqua est arx illa, in colle sita, vrbi imminens, quam à Iulio Cæsare ædificatam, aut saltem instauratam aiunt, quasi dominatricem atque exploratricem subiectæ atque circumiacentis viciniae. Ambigi profectò possit, an vlla alia totius Belgicæ spelunca, amœniorem regionum, fluiorum, agrorum, terrarumque prospectum habeat. Hic iuxta, atque in vicinis municipijs reperit aliquando priscorum Romanorum reliquiæ, puta numismata, lapides, marmora, instructissimarum domorum parietinæ, sepulera, monumentaque, solerter perquirena percurandique terræ viscera desiderio ciues afficiunt. Cuius rei luculentissimus testis est, instar multorum, Ioannes Falcopyrgicus, cuius Nouiomagenis, homo virtutis & antiquitatis per studiosus, qui domi suæ tres, aut quatuor tabulas marmoreas ostentat, vna cum illustrium virorum elogijs, epitaphijs, atque inscriptionibus.

Habet etiam Nouiomagum Vice Comitatus titulum, estque vrbs & feudum Imperij. Monetæ cudendæ ius habet, vt & cetera Imperij vrbes libera. Protocatur inde non ad Geldriae Cancellariam: sed recta ad Aquilgranensem curiam. Quotannis certum hominem Aquilgranum mittit, qui desertè è cheirothecam piperis plenam, Imperialis feudi agnitionis ergò, Philippus tamen Rex Catholicus, vt Dux Geldriae, istuc, que madmodum, alibi, monetam percipi curat. Ecclesiasticus ordo eius vrbs, patet Archiepiscopo Coloniensi, in his et nouorum episcoporum in hac regione institutio, perturbat. Hæc vrbs totius Ducatus, & singularim primæ tertariæ, Geldriae, omnium amplissimæ caput est, cuius territorio comprehenduntur, Tiletum, & Bommele, ciuitates muris clausæ, vel Genrum Gandauum, & Bonmelerouërda, non quidem mœnibus cinctæ, tamen priuilegijs & immunitatibus donatæ, item superior atque inferior Batavia, cum tota ea plaga, quæ Mosa, & Vahali fluminibus includitur, ad è vt generatim omnes hi municipes se Nouiomagi iustere, iure cogantur. Accessit hæc ditio Geldriae Ducatus, anno M. CC. XLVIII. hac ratione.

Otto II. Comes Guilielmo Romano. Regi vnum & viginti millia argenti in fecti pondo. mutuo dederat, ea lege & conditione, vt, nisi certa die commo datam pecuniam summam persolueret, Geldrensis, in eam possessionem, vt suam ac propriam, veniret, quæ conuenta, pluribus etiam conditionibus additis, postea à Rudolpho, itidem Romanorum Rege, confirmata sunt. Cum verò, ad constitutum tempus, siue et rarj tenuitatem, siue incuria quadam, pecunia illi reddita non esset, ex conuentu, certis tamen conditionibus Nouiomagenis ditio, Geldriae Comiti cessit. Hæc ex Guicciardino sunt desumpta.

Ciuitas hæc insigni clade & strage Martini Schenck j famosa est, qui quum doleret, post Rennebergij Comitibus obitum, Caspari Verdugo Hispano administrandæ Fœderis præfaturam deserti, ex hoc plurimum irritatus, Punia fide ad Hollandorum transiit partes, quibus etiam in arduis magnique negotij rebus conscientis bellica sua experientia vt plurimum profuit, dum verò expugnando Nouiomago cum suis animam a iijceret, ex hoc præsentissimum vitæ sibi creauit periculum, in Vallum namque cum paucis ex omni legionum ordine numerate selectissimis militibus insiliens, Prædiariorum Hispanorum alacritate reiectus funestam vltra quingentorum fortissimorum militum accepit stragem, ipseque è Vallo in ipsa fluminis Vnitas præcipitatus animam exhalauit, Anno nimirum 1589. Post interfectum verò Guilielmo Autanienfem Principem, dum Mauritius Nassouius ab Ordinibus Hollandiæ in eius locum suffectus esset, Vrbs hæc à prædicto Principe aliquoties tentata est, & ad faciliorem eius expugnationem, non procul ab ea validissimum illud propugnaculum Knodsenburg exstructum, ac Anno 1592. à

Mauritio Nassouio æstu intercepta fuit: ciuibus prædiarijs deditio vitæ incolumitatem pactis.

THE TOWN OF
SOUTHAMPTON
AS IT APPEARS
IN THE YEAR 1780

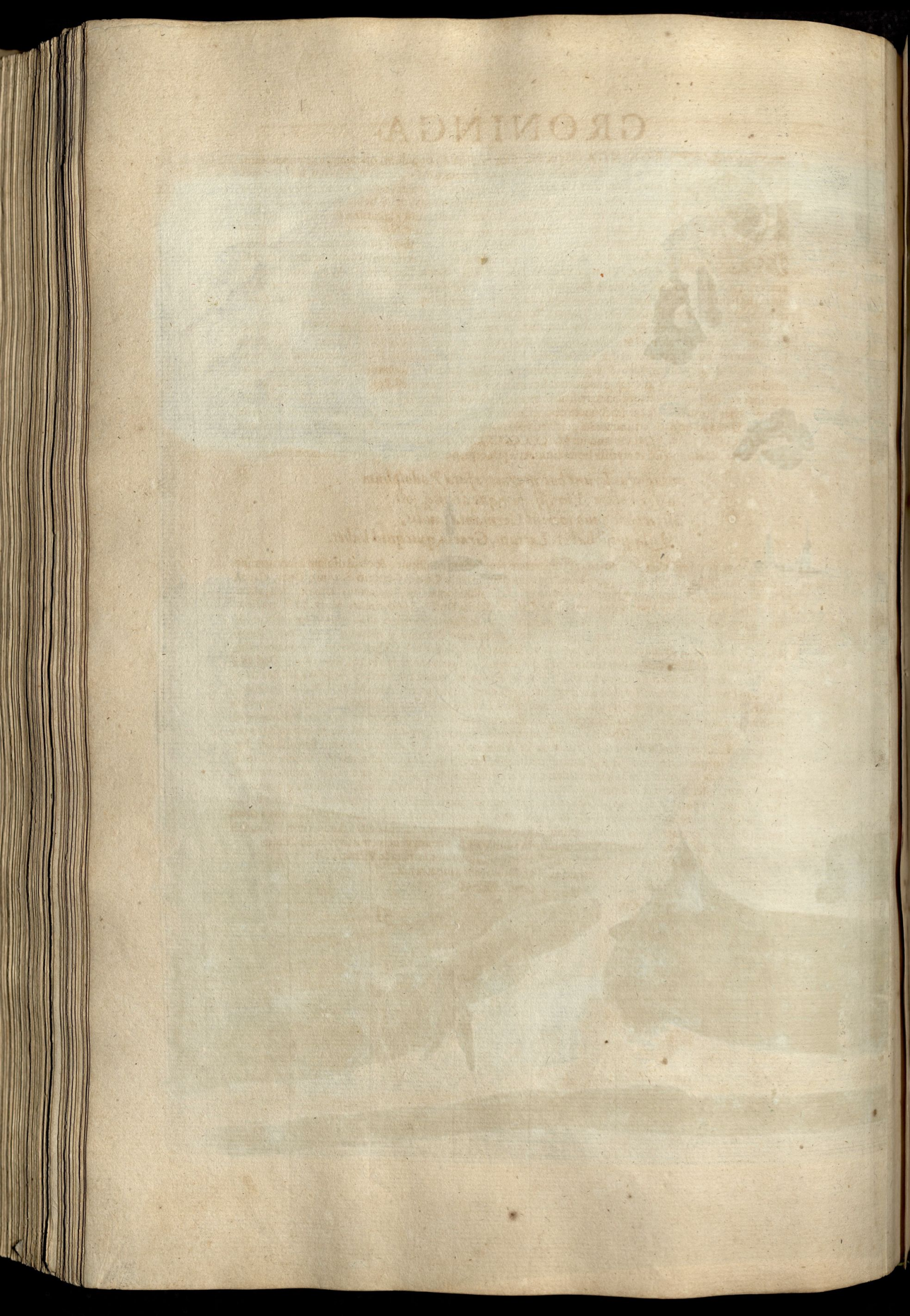
VRBS CAMPENSIS

Licet Transielanis annumeretur, ciuitas tamē est trans Helam sita in sinistra eius fluminis ripa, non procul ab iisdē ostiis condita quatuor Dauentria miliaribus abest, honesta alioqui, ampla, ac ædificiorum descriptione nobilis. Hinc Albertus Pighius Patricius, vir in omni scientia versatus oriundus fuit, qui sui nominis celebritate, patriam quoque toto orbe celebriorem atque illustriorem reddidit. Insignis in primis Theologus, multa contra Martinum Lutherum doctissimè disputauit ac scripsit. Cosmographiam quoque profitebatur, excellens instrumentorum Mathematicorum fabricator, quamobrem Hadriano sexto Pontifici Max. charus, diu cum ipso vixit. Hinc ex Belgio cum in Hispaniam, atque inde in Italiam comitatus. Eò verò Pontifice mortuo, nihil secius Pighij virtutem atque eruditionem Romana Curia admirata est, quin etiam Clemens septimus & Paulus tertius Pontifices Max. quorum postremum itidem Mathematicen docuit, plurimum rarum hominem, tametsi peregrinum, fecere, adeò, vt honorum & opum plenus Albertus, tandem Roma in patriam reuersus, cum inibi omnibus æquè gratus atque acceptus aliquamdiu vixisset, in dulcissimo literarum otio ad extremum, summa cum sui nominis gloria, vita defunctus est. Cuius iam nepos, decus & honorem familiæ conseruat Stephanus Pighius virtutis studiosus & valde literatus, idemque insignis antiquarius. Est etiam vrbs ista Campensis in confœderatam Hanseaticam societatem recepta, quo nomine non minimū eius felicitati adscelsisse vnusquislibet facile, & libenter fatebitur, cui eius confœderationis institutum perspectum & cognitum erit. Anza etenim, vltra omnem hominum memoriam nihil aliud fuit, quam honesta communitio & fœderata societas plurium ciuitatum, oppidorum, burgorum, villarum, pagorum, illisque adiacentium & subditorum territoriorū, olim cum propter multifaria accepta, relataque beneficia, tum vt mutuus & securus terra, marique mercaturæ intercessus constaret, non solum à multis Angliæ Regibus, sed & Galliarum, Daniarum ac magnæ Moscouiæ, nec non & Flandriæ & Brabantiarum ducibus, varijs & multis priuilegijs, libertatibus, immunitatibusque exornata: quæ quidem communitio & societas, lingua Teutonice Anze vocatur. Hæc quatuor habet emporia, in quibus suos mercatus negotiatores habent. Vnum Brugis, quæ ciuitas est Flandriæ. Id nunc Antuerpiam translatum, amplissimam habet domū in noua, quam ciuitatem adauctam nuncupant, structura splendida ac sumtuosa, commodo etiam situ præstantem. Nam canalibus vtrinque latissimis clauditur, quibus onerariæ naues ex Ostlandia & remotissimis totius vniuersi partibus merces suas ad istius domus limina deferunt. Aterum Lugduni in Anglia, ad Thamesis fluminis ripam sinistram, quod vulgò Stilard vocatur, habens domum Gildehaldam Teutonicorum nuncupatam. In qua certis quibusdam œconomicis legibus, ad frugalitatem & honestam morum ciuilitatē, à prudentibus viris excogitatis viuunt, præsidētibus Hanseaticarum ciuitatum nomine Aldermanno & secretario. Tertium in Nougardia Rusciæ vrbe potentissima. Quartum Bergæ in Noruegia. Septuaginta duarum præstantissimarum vrbiū societate, Hanseaticum hoc fœdus continetur, quæ Lubecæ (vrbs est Ostlandiæ ad Trauenam & Vacenissam flumina sita, eius fœderis caput) de publicis acturæ negotijs, vt plurimum conueniunt. Syndicum habent, qui communibus societatis & Mercatorum negotijs præest. Id muneris nunc maximo ciuitatum & emporiorum emolumento ac commodo, administrat clarissimus & eximius vir, D. Henritus Sudermannus *L.V.D.* Patricius Agrippinensis, vir æuo duratura memoria dignus. Porrò illustrissimi quinque Reges ac Principes, ac inter eos hi omnium maxime, Angliæ, Franciæ, Poloniæ, Daniæ, Moscouiæ, Suetiæ, Flandriæ, Brabantiarum, omnes mercatores ac subditos ciuitatum Anzæ Teutonice, iam enumerata emporia frequentantes, varijs & multis præstantissimis priuilegijs, libertatibus, liberis consuetudinibus, immunitatibusque exornant, quibus etiamnum fruuntur.

GRONINGA

GRONINGA.

GRONINGA, in sine Phrysiæ meridionalis oppidum, opulentum ac popolosum, ab hostili incurfu vallo munitissimo, propugnaculis, & muro, securum. Incolas, quæ admodum vniuersa Phrysia, habet seroces, proceri corporis, robustos, armisque exercitatos, neque id mirum. Nam frequentibus attriti bellis leguntur, quæ ipsi nunc cum Episcopis Vltraiectionibus; nunc cum ciuitatibus Phrysiæ Orientalis, nunc cum diuersis Saxoniarum ducibus, intercesserunt. Nam anno salutis M. D. graui obsidione à Saxoniarum Duce cingitur, in qua ipse Dux bombardica sphaera laesus moritur, & in Misenam cadaver deferitur. Grauius autem incommodum altera obsidione, à Georgio Saxoniarum Duce sentijt, Anno Christi M. D. V. eò quod Groningenses, ipsi, quemadmodum reliquæ Phrysiæ vrbes anno præcedenti fecerant, iurare, & vt dominum inaugurare nollent. Nunc Philippo Regi Groninga, cum vniuerso dominio paret, & tota Phrysia, in Caroli Cæsaris obsequium, à clarissimo belli Duce, Ioanne à Walf. retracta.

Gronius Troianus huic Phrysiæ vrbi nomen dedit, quemadmodum quidam opinantur. Sed mihi suspensa sunt pleraque populorum & vrbiu originis, illa præsertim, quæ deducuntur à Troianis. Munsterus Francum dicit, non Troianum. Sed & Troianus fuit, si Franci verè suum genus à Troianis repetunt. Poli huius vrbs longitudo, graduum nouem & viginti minorum viginti quatuor describitur. Latitudo verò quinquaginta trium graduum, & sexdecim minorum. Leuardia sex milliariibus abest. Per hanc vrbes multæ, eò ingentibus canalibus, quorum maior pars artificiosè manuq; facta est, ductis, aquæ defluunt. Vrbs est ampla, legibus proprijs regitur: & ipsa iurisdictionem obtinet, multorum vndiq; vicinorum sibi foederatorum pagorum domina. Quod ad bonarum artium studia pertinet, vnius inter eruditos summi viri Rodolphi Agricola, in qua is natus est, laude claret. Cui sub annum M. CCCC. LXXXV. Heidelbergæ mortuo, Hermolaus Barbarus Venetus, doctorum sui temporis hominum facile princeps, hoc elegantissimum tetrastichon posuit.

*Inuida clausurunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Phrysijs spemque decusq; soli.
Scilicet: hoc viuo meruit Germania laudis,
Quidquid habet Latium, Gracia quicquid habet.*

Cum hæc vrbs verò clientelis potens sit, separatam prouinciam constituit, & ob id titulum à suo nomine Principi proprium adtribuens. Hanc vrbes & prouinciam Embæ Comes Georgio Saxoniarum Duci, Caroli Quinti Imperatoris clienti, siue, vt nunc recentiores Iurisconsulti loquuntur, feudatorio, eripuit. Sed, vbi eam tueri sibi, retinereque non valeret: eam ille Carolo Gelriæ Duci, Anno circiter M. D. XIV. tradidit. Quam rem Georgius indignè ferens, ita ab hac mutatione, & Phrysiæ motibus abhorrens, vt eam vrbes, & vniuersam Phrysiæ Prouinciam Carolo quinto, tanquam supremo Domino, nimirum Imperatori, Anno M. D. XV. cesserit. Inde nata inter Burgundos & Gelros atrocissima bella. Quæ demum, inito contractu, confopita fuere. Inter cætera conuentum, vt Dux Carolus, ea Prouincia, dum viueret, frueretur. Post eius obitum verò ad Carolum quintum tanquam Phrysiæ dominum, vel ad eius hæredes, rediret: sed hac de re plura in Phrysiæ Chronico Batauorum Lugdun, siue Leide, Anno partæ salutis M. D. LIII. edito inueniuntur. Posterius superioribus proximis his annis Comes Ludouicus Nassouius Albano Duci Belgij Præfecto bellum in hæc prouincia, Auriaci Principis, cuius Germanus erat frater, partes, contra Hispanos Albanumque secutus, mouit, & victoria, (Hispanis, qui veterani omnes erant, vna cum duce fortissimo, rei que militaris peritissimo Arenbergico Comite cæsis) est potius. Vt Albanus deinde ipse, sumpto primum Bruxellæ de Egmondano Hornensique comite, quos Gandau captiuos habebat, supplicio, collectis tandem maximis copijs, eo peruenerit, & Ludouici Comitis exercitum, quod is viribus, militum numero, cæterisque rebus omnibus, longè impar esset, fuderit & dissiparit, vrbesque obsidione liberarit, cui etiam post validissimam arcem, velut indomitæ vt putabatur, & feroci genti fræuum iniecit, quod tamen ciues fortiter excusserunt. Tandem per Comitem Rennenbergium Anno 1779. sub ætatis initium in potentissimi Hispaniarum Regis Catholicis clientelam Principe Parmensi eius nomine bellum Belgicum administrante recepta est. Anno vero 1594. sub mensis Iulij exitum Mauritij Nassouij felicibus auspicijs, postquam vehementissimam Hollandorum oppugnationem aliquamdiu fortiter sustinisset, armata & Victoriæ obidentium Hollandorum manu subacta fuit.

